

Na osnovu člana 1. stav (6), člana 5. stav (1) tačka b) i člana 6. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 63/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine zaključuju

SPORAZUM O USVAJANJU DOKUMENTA GLOBALNI OKVIR FISKALNOG BILANSA I POLITIKA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2024-2026 GODINE IZMEĐU VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, VLADE REPUBLIKE SRPSKE I VLADE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Izvršavajući nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini ustanovljenih Zakonom,

U nastojanju da održi kontinuitet unaprijeđenja koordinacije fiskalne politike u Bosni i Hercegovini,

Uvažavajući potrebu hitnog usvajanja budžeta na svim nivoima vlasti za 2024. godinu,

U cilju ispunjavanja jedne od osnovnih nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini, te postizanja makroekonomske stabilnosti i fiskalne održivosti svih nivoa vlasti, strane su saglasne o sljedećem:

I

Ovim sporazumom Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine usvajaju dokument „Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini za period 2024 – 2026 godine“, na koji je data saglasnost na 3. sjednici Fiskalnog vijeća, održanoj 23.1.2024. godine.

II

Dokument „Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini za period 2024 – 2026 godine“ je sastavni dio ovog Sporazuma.

Predsjedavajuća

Vijeća ministara BiH

Borjana Krišto

Predsjednik

Vlade Republike Srpske

Dr Radovan Višković

Premijer

Vlade Federacije BiH

Nermin Nikšić

BOSNA I HERCEGOVINA
FISKALNO VIJEĆE

GLOBALNI OKVIR FISKALNOG BILANSA I POLITIKA
U BOSNI I HERCEGOVINI
ZA PERIOD 2024 - 2026. GODINA

Januar 2024. godine

Sadržaj

REZIME.....	3
UVOD	4
MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI I PROJEKCIJE ZA PERIOD 2022 - 2026. GODINA	5
REALNI SEKTOR.....	5
INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA U BiH	9
TRŽIŠTE RADA U BiH	10
CIJENE.....	11
BANKARSKI SEKTOR.....	12
VANJSKI SEKTOR.....	13
STRANA DIREKTNA ULAGANJA	16
PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA ZA PERIOD 2023 - 2026. GODINA	19
OSNOVE I PRETPOSTAVKE REVIDIRANIH PROJEKCIJA PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA IZ OSNOVNOG SCENARIJA.....	19
PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA 2023-2026 (OSNOVNI SCENARIJ)	33
RAZLIKE U ODNOSU NA PRETHODNE PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA	42
FISKALNI CILJEVI I FISKALNE POLITIKE U BIH.....	48
NIVO I STRUKTURA JAVNE POTROŠNJE	48
TABELARNI PREGLED OKVIRA BUDŽETA.....	49
GORNJE GRANICE ZADUŽENJA BUDŽETA	55

Rezime

Na osnovu analize makroekonomskih kretanja u BiH u prethodnom periodu, kao i sagledavanja uticaja ključnih unutrašnjih i vanjskih faktora od kojih zavisi razvoj, prema procjenama Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP iz septembra 2023. godine, predviđa se da će realna stopa rasta BDP-a u periodu 2024-2026. godina iznositi 2,9%, 3,0% i 3,4%, respektivno.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza u BiH za period 2024 - 2026. godina, prema projekcijama Odjeljenja za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje BiH (OMA) iz oktobra 2023. godine, pokazuju da će u 2024. godini u neto iznosu za raspodjelu iznositi 8.393,4 miliona KM, tj. da će se povećati za 4,9% u odnosu na 2023. godinu. U 2025. godini predviđa se rast sredstava za raspodjelu od indirektnih poreza od 3,6%, a u 2026. godini daljnji rast od 3,7%.

Imajući u vidu prethodno navedeno, te sagledavajući potrebe i nadležnosti institucija na svim nivoima vlasti u BiH, predviđeni iznos sredstava za finansiranje institucija BiH, a koja proističu iz prihoda od indirektnih poreza za 2024., 2025. i 2026. godinu je na nivou od 1.020,5 miliona KM po svim godinama. Preostali iznos prihoda od indirektnih poreza dijelit će se u skladu s važećim zakonskim rješenjima.

Fiskalni cilj u BiH za 2024. godinu je kontinuirano smanjenje primarnog deficita, iskazanog u skladu sa Zakonom o Fiskalnom vijeću u BiH, kao razlika između tekućih prihoda i tekućih rashoda korigovan za iznos neto kamate, koji je u 2024. godini planiran u iznosu 899,5 mil. KM ili 1,8% projektovanog BDP-a za 2024. godinu.

Nivo javne potrošnje kao udio u BDP u periodu 2024-2026. godina treba smanjivati s ciljem da ona konsolidovano na nivou BiH bude ispod 40% BDP, a u posmatranom periodu kretat će se od 42,7% do 44,3% procijenjenog BDP-a.

Gornje granice zaduženja budžeta u 2024. godini, iskazane kao iznos potreban za servisiranje ukupnih dugova ili procenat od BDP-a, u zavisnosti od zakonskog rješenja, predviđaju se u okvirima koje propisuju zakoni kojima je regulisano zaduživanje za svaki od nivoa vlasti.

Dokument Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini za period 2024 - 2026. godina izrađen je na osnovu Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 63/08), kojim je definisan sadržaj dokumenta. U vezi s tim dokument sadrži sve potrebne elemente koji su nosiocima fiskalne politike u Bosni i Hercegovini neophodni za izradu njihovih dokumenata okvirnih budžeta za period 2024 - 2026. godina, kao i godišnjeg budžeta za 2024. godinu. Ti elementi su: fiskalni ciljevi definisani kao primarni fiskalni bilans (primarni suficit ili primarni deficit), projekcije ukupnih indirektnih poreza zasnovane na makroekonomskim projekcijama i njihova raspodjela za narednu fiskalnu godinu, kao i gornje granice zaduženja.

Navedeni elementi, čije usaglašavanje predstavlja osnovnu pretpostavku za budžetsko planiranje nosilaca fiskalnih politika u BiH, čine suštinu fiskalne koordinacije u BiH. Bez njihovog usaglašavanja nisu mogući koordinacija fiskalnih politika i očuvanje fiskalne stabilnosti, kako pojedinih fiskalnih suvereniteta, tako i Bosne i Hercegovine kao cjeline.

Prvo poglavlje dokumenta odnosi se na analizu i trendove makroekonomskih kretanja u BiH, koje je izradila Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP). U ovom dijelu date su projekcije osnovnih makroekonomskih indikatora, s posebnim fokusom na one makroekonomske veličine koje neposredno utiču na elemente fiskalne politike, prije svega na visinu javnih prihoda.

U drugom dijelu izvršena je analiza visine i strukture prihoda od indirektnih poreza i date su njihove projekcije za naredne tri godine, što je izradilo Odjeljenje za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje BiH (OMA). Kako se ovi prihodi dijele između više fiskalnih subjekata u BiH, u ovom dijelu dati su i elementi raspodjele prihoda od indirektnih poreza, polazeći od postojećih propisa kojima se reguliše ova oblast u BiH.

Treći dio dokumenta odnosi se na fiskalne ciljeve budžeta institucija BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH. Ovdje su također obrađeni i osnovni elementi fiskalnih politika, kao što su: nivo javne potrošnje i politika javnog zaduživanja.

Makroekonomski pokazatelji i projekcije za period 2022 - 2026. godina

U sljedećoj tabeli date su procjena i projekcije makroekonomskih pokazatelja BiH za period 2022-2026. godina, koje su polazna osnova za projekcije ukupnih indirektnih poreza.

Tabela 1: Makroekonomski pokazatelji za period 2021-2026. godina

Indikator	Zvanični podaci	Projekcije				
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Nominalni BDP u mil. KM	40.031	45.518	48.462	51.170	53.956	56.932
Nominalni rast u %	12,5	13,7	6,5	5,6	5,4	5,5
BDP deflator (prethodna godina = 100)	104,9	109,5	104,4	102,6	102,4	102,1
Realni BDP u mil. KM (prethodna godina = 100)	38.144	41.560	46.421	49.853	52.697	55.776
Realni rast u %	7,2	3,8	2,0	2,9	3,0	3,4
Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u %	2	14	6,2	3,1	2,2	1,9
Potrošnja u mil. KM	34.259	39.284	41.618	43.255	44.741	46.249
Realni rast u %	3,8	1,8	0,9	1,4	1,2	1,3
Vladina potrošnja u mil. KM	7.595	8.513	8.939	9.296	9.575	9.843
Realni rast u %	2,9	1,3	1,2	1,5	1,0	0,7
Privatna potrošnja u mil. KM	26.665	30.771	32.679	33.958	35.165	36.405
Realni rast u %	4,0	1,9	0,8	1,4	1,3	1,5
Investicije (bruto) u stalna sredstva u mil. KM	8.399	10.081	10.656	11.229	12.083	13.023
Realni rast u %	5,1	0,3	0,7	3,5	5,7	6,3
Vladine investicije u mil. KM	1.193	1.356	1.451	1.610	1.771	1.948
Realni rast u %	-31,5	-5,0	1,9	7,8	6,8	7,7
Privatne investicije u mil. KM	7.206	8.725	9.205	9.619	10.312	11.075
Realni rast u %	15,3	1,2	0,5	2,9	5,5	6,0
Uvoz u mil. KM	21.104	28.230	29.648	31.762	34.133	37.025
Nominalni rast u %	26,8	33,8	5,0	7,1	7,5	8,5
Realni rast u %	20,6	6,2	1,1	5,7	6,0	5,9
Izvoz u mil. KM	16.665	21.954	23.133	25.527	28.228	31.421
Nominalni rast u %	38,7	31,7	5,4	10,4	10,6	11,3
Realni rast u %	24,6	12,0	2,3	8,4	8,5	8,1
Nacionalna bruto štednja u % BDP-a	23,5	23,3	23,3	24,0	25,0	25,8
Bilans tekućeg računa u mil. KM	-923	-2.045	-2.071	-1.873	-1.632	-1.573
Rast u %	-17,9	121,5	1,3	-9,6	-12,9	-3,6
Bilans tekućeg računa u % BDP-a	-2,3	-4,5	-4,3	-3,7	-3,0	-2,8

Izvor: Direkcija za ekonomsko planiranje BiH

Realni sektor

Ekonomska kretanja u 2022. i 2023. godini

Nakon pandemijske godine koju je obilježila svjetska zdravstvena i ekonomska kriza, Bosna i Hercegovina je u 2021. godini zabilježila relativno snažan oporavak ekonomskog rasta budući da je registrirana stopa rasta BDP-a iznosila preko 7%. Međutim, nedugo zatim u prvoj polovini 2022. godine došlo je do izbijanja sukoba u Ukrajini što je imalo veoma negativne posljedice na postpandenijski ekonomski oporavak svjetske

ekonomije, glavnih trgovinskih partnera, te u konačnici i na Bosnu i Hercegovinu. Naime, usljed rasta svjetskih cijena energenata i hrane došlo je do jačanja inflatornih pritisaka u svijetu, što je prepolovilo globalni ekonomski rast i u značajnoj mjeri usporilo privrednu aktivnost u zemljama EU sa 5,5% u 2021. godini na oko 3,5% u 2022. godini.

Statistički podaci BHAS-a za 2022. godinu ukazuju na to da je Bosna i Hercegovina uprkos domaćim i eksternim izazovima (sukob u Ukrajini, povećani inflatorni pritisci i slabljenje globalnog ekonomskog rasta) zabilježila relativno snažan ekonomski rast. Naime, prema podacima BHAS-a za 2022. godinu procjenjuje se da je u Bosni i Hercegovini zabilježen realni rast BDP-a od 3,8% u odnosu na prethodnu godinu.¹ Ako se pažljivije posmatra struktura ostvarenog ekonomskog rasta u 2022. godini, može se zaključiti da je domaća tražnja kroz povećanje finalne potrošnje predstavljala ključno uporište rasta tokom 2022. godine. Prema podacima BHAS-a za 2022. godinu, realni rast finalne potrošnje u Bosni i Hercegovini iznosio je 1,8% (privatna potrošnja 1,9%, javna potrošnja 1,3%), tako da je ukupan doprinos iste ekonomskom rastu iznosio oko 1,5 p.p. Povećanje broja zaposlenih od oko 2%, dvocifren rast novčanih priliva iz inostranstva, uz kreditni rast sektora stanovništva od oko 5% uprkos jačanju inflatornih pritisaka omogućili su ovaj rast privatne potrošnje u Bosni i Hercegovini. Vrijedi istaći da su određene mjere fiskalnih politika, kao što su povećanja plata, penzija i socijalnih davanja doprinijeli povećanju privatne potrošnje u Bosni i Hercegovini u 2022. godini. Ako se ima u vidu da privatna potrošnja čini 75% BDP-a, može se zaključiti da je rast privatne potrošnje bio najzaslužniji za ostvareni ekonomski rast u 2022. godini. Pored povećanja finalne potrošnje, prema podacima statistike nacionalnih računa za 2022. godinu, u Bosni i Hercegovini je došlo do određenog rasta privatnih investicija, dok javne investicije nisu ostvarile značajniji rast.

Međutim, ono što je obilježilo 2022. godinu u ekonomskom smislu kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu jesu svakako pojačani inflatorni pritisci i izrazito visoke stope rasta cijena roba i usluga. Naime, post-pandemijski ekonomski oporavak, pokidani lanci snadbijevanja i u konačnici kriza u Ukrajini doveli su do naglog skoka svjetskih cijena, prije svega energenata i hrane, što se odrazilo na cijene ostalih roba i usluga u svijetu. Tako je rast svjetskih cijena u 2022. godini, prema podacima IMF-a, iznosio skoro 50%, pri čemu su najznačajnija povećanja ostvarena u okviru kategorija energenti 97% (sirova nafta 66,5%, prirodni plin 213%) i hrane od oko 20,5%. Ova globalna cjenovna kretanja rezultirala su naglim povećanjem cijena roba i usluga u Bosni i Hercegovini u 2022. godini.² Tako je u Bosni i Hercegovini u 2022. godini registrovan rast indeksa potrošačkih cijena CPI od oko 14% u odnosu na isti period prethodne godine. Kada je u pitanju vanjski sektor u 2022. godini, istovremeno jačanje kako izvozne tako i domaće tražnje uz značajan rast svjetskih cijena rezultirao je snažnim rastom ukupne vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini. Naime, prema podacima BHAS-a za 2022. godinu ukupna vanjskotrgovinska razmjena (robe+usluge) uvećana je za oko ¼ u nominalnom smislu, što je posljedica istovremenog rasta izvoza i uvoza. Nominalna povećanja ukupnog izvoza i uvoza u 2022. godini bila su prilično visoka i iznosila su 17,6% odnosno skoro 26%, međutim, usljed visokog rasta cijena roba i usluga, realni rast izvoza iznosio je 12%, dok je realni rast uvoza iznosio 6,2% u odnosu na isti period prethodne godine. Ovakav trend kretanja izvoza i uvoza rezultirao je smanjanjem vanjskotrgovinskog deficita u realnom smislu tako da je doprinos vanjskog sektora u ekonomskom rastu bio oko 1,7 p.p.

Trenutno raspoloživi međunarodni i domaći statistički podaci o ekonomskim kretanjima za 2023. godinu ukazuju da je trend usporavanja privredne aktivnosti i slabljenja ekonomskog rasta nastavljen. Naime, prema trenutno dostupnim podacima za K2 2023. godine ekonomski rast u zemljama EU iznosio je svega 0,5%, što je znatno niže u odnosu na prethodnu godinu kada je rast iznosio preko 3%. Slabljenje privredne aktivnosti na nivou EU najbolje ilustruju podaci nacionalnih računa za Njemačku prema kojima ista već dva kvartala uzastopno bilježi pad privredne aktivnosti (K1 2023 0,3% i K2 2023 0,1%). Slabljenje privredne aktivnosti u

¹ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Saopćenje, „Bruto domaći proizvod, rashodni pristup“, 26. 8. 2023. godine.

² <https://data.imf.org/?sk=471DDDF8-D8A7-499A-81BA-5B332C01F8B9&sid=1547558078595>

vanjskom okruženju odrazilo se i na ekonomski rast u Bosni i Hercegovini u 2023. godini s obzirom na to da je registrovani ekonomski rast u K1 iznosio svega 1,1% u odnosu na isti period prethodne godine. Ovo usporavanje privredne aktivnosti u zemlji posljedica je baznog efekta iz prethodne godine (stopa rasta u K1 2022 5,9%), rasta cijena roba i usluga - inflacije, te slabljenja privredne aktivnosti u međunarodnom ekonomskom okruženju (usporen ekonomski rast u EU i regionu). Sporiji rast privredne aktivnosti u 2023. godini (što potvrđuju određeni kratkoročni indikatori pad industrijske proizvodnje, slabljenje izvoza i uvoza), te visok nivo inflacije od oko 8,5% zasigurno će se odraziti na očekivanu stopu ekonomskog rasta na kraju tekuće godine.

Imajući u vidu raspoložive pokazatelje i procjene međunarodnih institucija, kao što je DG ECFIN³, te raspoložive domaće statističke podatke o ekonomskim kretanjima, prema procjeni DEP-a u 2023. godini u Bosni i Hercegovini se očekuje ekonomski rast od oko 2%.⁴ Ako se pažljivije posmatra struktura projiciranog ekonomskog rasta u 2023. godini očekuje se da bi domaća tražnja kroz očekivano povećanje finalne potrošnje trebala predstavljati ključni oslonac rasta. U okviru finalne potrošnje očekuje se doprinos ekonomskom rastu od 0,8 p.p što je posljedica povećanja privatne potrošnje od 0,8%, dok je očekivani rast javne potrošnje oko 1,2 u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, usporavanje privredne aktivnosti će se odraziti i na ukupna investicionalna ulaganja u zemlji s obzirom na očekivani rast ukupnih investicija (uključujući i zalihe) od oko 2,7% u odnosu na prethodnu godinu. Slabljenje domaće i izvozne tražnje (nizak nivo ekonomskog rasta u EU, očekivana stopa rasta u 2023. godini 0,8%) negativno bi se moglo odraziti na vanjskotrgovinsku razmjenu sa svijetom.

Tako se u 2023. godini u Bosni i Hercegovini očekuje znatno sporiji rast izvoza od oko 2,3% (izvoz roba 1,1% i izvoz usluga 6,1%). S druge strane, očekivani rast ukupnog uvoza iznosi 1,1% (uvoz roba 1,2% i uvoz usluga -0,3%). Ovakva kretanja izvoza i uvoza roba dovela bi do smanjenja vanjskotrgovinskog deficita za oko 3,5%, tako da je očekivan pozitivan doprinos vanjskog sektora u ekonomskom rastu oko 0,5 p.p.

Projekcija ekonomskih kretanja za period 2024-2026. godina

Budući da eksterne dinamike predstavljaju veoma važnu strukturnu odrednicu svih ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini, vrijedi istaći da će najnovija dešavanja imati veliku ako ne i odlučujuću ulogu za izgled ekonomskog rasta u narednom periodu, što se naročito odnosi na 2024. godinu. Osim eksternih dinamika, jako bitan faktor za ekonomski rast u zemlji tokom programskog perioda 2024 - 2026. godina predstavljat će i institucionalni kapacitet zemlje u provođenju strukturalnih reformi kako bi se ojačao doprinos internih dinamika u kreiranju istog. Daljnje usložnjavanje kako eksternih tako i internih dinamika bi imalo veoma negativne posljedice po bosanskohercegovačku ekonomiju i smanjilo njen potencijalni rast.

Međutim, posljednje raspoložive projekcije DG ECFIN-a za period 2024. godinu ukazuju prije svega na slabljenje inflatornih pritisaka sa očekivanom stopom inflacije od 3,2% i postepenu stabilizaciju ekonomskog rasta od oko 1,5% u odnosu na prethodnu godinu. Imajući u vidu navedene kako eksterne tako i interne okolnosti, prema projekcijama DEP-a u periodu 2024-2026. godina u Bosni i Hercegovini se može očekivati ekonomski rast sa prosječnom stopom ekonomskog rasta od oko 3% na godišnjem nivou (2024: 2,9%, 2025: 3,0% i 2026. 3,4%). Pretpostavlja se da bi ključni oslonac ekonomskog rasta tokom ovog perioda trebala predstavljati domaća tražnja kroz povećanje privatne potrošnje i investicija. Naime, održivi rast ekonomske aktivnosti u zemlji uz očekivano povećanje industrijske proizvodnje i građevinskih radova praćeni blagim povećanjem broja zaposlenih i prihoda od izvoza (roba i usluga) trebali bi očuvati stabilnost raspoloživog dohotka građana. Ako se pri tome ima u vidu privatna potrošnja u strukturi BDP-a, može se očekivati da će ista predstavljati ključni oslonac ekonomskog rasta tokom programskog perioda. S druge strane, imajući u

³ European Commission, "DG ECFIN, „European Economic Forecast“ Summer 2023, September 2023.

⁴ Projekcija DEP-a BiH, Septembar 2023. godine

vidu visok nivo javne potrošnje u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini i napore koji se ulažu kroz proces fiskalne konsolidacije u Bosni i Hercegovini, tokom ovog perioda očekuje se postepena stabilizacija javnih finansija kroz smanjenje javnih rashoda i istovremeno povećanje javnih prihoda kako bi se ograničio rast javne potrošnje. Ako se ima u vidu da bi tokom ovog perioda projicirana stopa ekonomskog rasta bila viša u odnosu na rast javne potrošnje, udio iste u BDP-u bi se djelomično smanjio na oko 17,3% na kraju 2026. godine.

U ovom periodu očekuje se da bi mjerama fiskalne politike dio sredstava iz tekuće potrošnje trebao biti usmjeren u svrhu jačanja investicione potrošnje u Bosni i Hercegovini. Samim tim, uz poboljšanje poslovnog ambijenta, investicije bi za razliku od prethodnih godina mogle imati značajniji rast, a samim tim i veći doprinos u očekivanom rastu BDP-a. U periodu 2024-2026. godine u Bosni i Hercegovini se očekuje povećanje bruto investicija u stalna sredstva po prosječnoj godišnjoj stopi rasta od oko 5% (2024: 3,5%, 2025: 5,7%, 2026: 6,3%). U ovom vremenskom okviru pored povećanja privatnih investicija koje čine većinski dio ukupnih investicija (oko 80% ukupnih investicija), kao što je to i ranije navedeno, očekuje se i značajniji doprinos javnih investicija. Smatra se da bi napredak u procesu evropskih integracija u kombinaciji s unapređenjem poslovnog okruženja kroz reformske procese mogao povećati interes kako domaćih tako i stranih investitora za investiciona ulaganja u Bosnu i Hercegovinu. S druge strane, s obzirom na strukturu i poziciju ekonomije Bosne i Hercegovine, smatra se da će javne investicije predstavljati nešto važniju polugu za podsticanje ekonomskog rasta u srednjem roku. Projekti u okviru izgradnje putne infrastrukture i energetske projekti (zelena tranzicija), kao i raspoloživost sredstava kod međunarodnih finansijskih institucija bi uz adekvatnu i pravovremenu implementaciju istih mogli rezultirati godišnjim povećanjem javnih investicija od preko 7%, za period 2024. do 2026. godina. Tako bi u srednjoročnom vremenskom okviru udio javnih investicija u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini bio povećan na oko 3,3% BDP-a. Stabilizacija eksternog okruženja uz unapređenje industrijske baze i podizanje konkurentnosti u zemlji predstavljaju preduslov poboljšanja vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Samo pod uslovom materijalizacije navedenih eksternih pretpostavki u periodu 2024-2026. godine može se očekivati porast vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. U tom slučaju u Bosni i Hercegovini se može očekivati prosječni godišnji rast izvoza od oko 8%, pri čemu bi projicirani rast roba i usluga bio prilično ujednačen. Tako bi tokom ovog perioda zahvaljujući ovom izvoznom rastu udio izvoza u BDP-u bio povećan na preko 50% na kraju 2026. godine. S druge strane, očekuje se da bi se uvoz u ovom periodu trebao kretati po nešto sporijoj godišnjoj stopi rasta od oko 6%. Tokom ovog perioda očekuje se prilično izbalansiran rast uvoza roba i rast uvoza usluga. Posljedica ovakvog kretanja uvoznog rasta bila bi stabilizacija udjela uvoza u BDP-u na oko 60% BDP-a na kraju 2026. godine. Nešto snažniji rast izvoza u odnosu na rast uvoza u srednjem roku bi rezultirao postepenom stabilizacijom vanjskotrgovinskog bilansa kao udio u BDP-u na oko 10%, odnosno blago pozitivnim doprinosom ekonomskom rastu, dok bi pokrivenost uvoza izvozom zaključno sa 2026. godinom trebala iznositi preko 80%.

Rizici

Rizici po ostvarivanje projekcija ekonomskog rasta u osnovnom scenariju mogu se klasificirati u dvije grupe (vanjski i unutrašnji). U vrijeme pripreme ovog izvještaja čini se da su vanjski rizici dosta izraženiji i predstavljaju veći rizik za realizaciju projekcija ekonomskog rasta iz osnovnog scenarija u odnosu na unutrašnje. Naime, nakon stabilizacije epidemioloških prilika koje su vezane za COVID-19, početkom 2022. godine došlo je do eskalacije sukoba u Ukrajini, što će nesumnjivo imati negativne ekonomske posljedice po globalnu ekonomiju i samim tim i Bosnu i Hercegovinu. Daljnja eskalacija ukrajinske krize, kao i jačanje inflatornih pritisaka, kako na globalnom nivou tako i u Bosni i Hercegovini, zasigurno bi imali negativan utjecaj na potrošnju, investicije, vanjskotrgovinsku razmjenu, a samim tim i na projekcije ekonomskog rasta u osnovnom scenariju. S druge strane, prijetnju realizaciji ovih projekcija predstavljaju i unutrašnji izazovi, odnosno unutrašnji rizici u Bosni i Hercegovini. Unutrašnje rizike predstavlja spor tempo provođenja ekonomskih reformi u zemlji. Eventualna kašnjenja u provođenju strukturalnih reformi mogla bi se negativno odraziti na ukupni ekonomski rast. Što se tiče rizika u srednjem roku, oni se odnose na migraciju stanovništva

iz Bosne i Hercegovine, a to se naročito odnosi na mladi, obrazovani i kvalificiran kadar, što bi moglo rezultirati smanjenjem produktivnosti i sporijim rastom BDP-a od projektovanog.

Industrijska proizvodnja u BiH

U proteklih nekoliko godina postpandemijski ekonomski oporavak i jačanje ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima pozitivno su se odrazili na izvoznu tražnju, a samim tim i na proizvodne procese u zemlji. Tako je Bosna i Hercegovina zahvaljujući ekonomskom oporavku izvoznih tržišta bilježila relativno visoke stope rasta fizičkog obima industrijske proizvodnje i naročito robnog izvoza. Međutim, već u drugoj polovini 2022. godine usljed destabilizacije ekonomskih prilika (sukob u Ukrajini, rast cijena energenata i hrane, usporen ekonomski rast) u vanjskom okruženju došlo je do postepenog usporavanja privredne aktivnosti, što se reflektiralo usporavanjem proizvodnih procesa u Bosni i Hercegovini. **Tokom 2023. godine** trend rasta fizičkog obima industrijske proizvodnje u potpunosti je zaustavljen. Naime, trenutno raspoloživi statistički podaci BHAS-a za period januar-juli 2023. godine ukazuju da je Bosna i Hercegovina zabilježila pad fizičkog obima industrijske proizvodnje 3,7% u odnosu na isti period prethodne godine.⁵ Ovaj pad fizičkog obima proizvodnje, kao i skoro identična stopa pada robnog izvoza implicitno ukazuju na značajno usporavanje privredne aktivnosti, odnosno BDP-a u Bosni i Hercegovini u 2023. godini. Ako se industrijska proizvodnja u Bosni i Hercegovini u P1 2023. godine posmatra po sektorima, može se primijetiti da je pad proizvodnje zabilježen u okviru sva tri glavna sektora. Tako su registrovane stope pada proizvodnje iznosile 8,6% u rudarstvu, 4,2% u okviru prerađivačke industrije i 0,1 % u okviru sektora za proizvodnju električne energije.

U periodu 2024-2026. godina, kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu, očekuje se posetepeno slabljenje inflatornih pritisaka, uz očekivanu postepenu stabilizaciju ekonomskog rasta, što će se odraziti i na kretanje obima proizvodnje, zaposlenosti i izvoza. Tokom posmatranog perioda, kretanja u okviru industrijske proizvodnje će pored ekonomskih kretanja u vanjskom okruženju dosta zavisiti i od internih dinamika u Bosni i Hercegovini. Naime, tokom ovog perioda očekuje se poboljšanje implementacije reformskih mjera na unapređenju poslovnog ambijenta koje provode nadležne institucije u Bosni i Hercegovini. Poboljšanje poslovnog ambijenta je preduslov za povećanje investicionih ulaganja (domaćih i inostranih), veću iskorištenost postojećih i pokretanje novih kapaciteta, povećanje broja zaposlenih i jačanje konkurentne pozicije bh. proizvođača kako na domaćem tako i na inostranim tržištima. Samo pod uslovom materijalizacije kako eksternih tako i internih pretpostavki, projekcija DEP-a da bi Bosna i Hercegovina mogla bilježiti napredak u vidu povećanja proizvodnje, zaposlenosti i tehnološke strukture kada je u pitanju industrijska proizvodnja u zemlji.

Rizici

Rizici po pitanju projekcije kretanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u osnovnom scenariju su identični općim rizicima koji su navedeni u uvodnom dijelu dokumenta o ekonomskim kretanjima. Pored općih rizika koji su navedeni u uvodnom dijelu, vrijedi istaći da stabilnost u proizvodnji električne energije u dobroj mjeri zavisi od hidroloških prilika i pogonske spremnosti termoelektrana. Neopovoljne hidrološke prilike, kao i dotrajali termoeenergetski kapaciteti, odnosno niska pogonska spremnost mogli bi se negativno odraziti na ukupnu proizvodnju električne energije u Bosni i Hercegovini i samim tim fizički obim ukupne industrijske proizvodnje. Veoma važno je istaći da 2026. godine na snagu stupaju odredbe CBAM-a (Carbon Border Adjustment Mechanism)⁶, što bi u slučaju nepravovremenog prilagođavanja moglo znatno ugroziti

⁵ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Saopćenje, „Indeks obima industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini za juli 2023. godine-prethodni podaci“, 26.8.2023. godine.

⁶ EC, Taxation and Custom Unit, https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en

energetsku i industrijsku konkurentnost Bosne i Hercegovine. U srednjem roku rizik za projektovano jačanje industrijske proizvodnje mogla bi predstavljati eventualna kašnjenja u reformskim procesima koja imaju za cilj unapređenje poslovnog okruženja u zemlji.

Tržište rada u BiH

Tržište rada – 2022. godina

Tokom 2022. godine u Bosni i Hercegovini broj zaposlenih lica uvećan za 2,1% g/g i iznosio je 839⁷ hiljada. Broj zaposlenih lica prema područjima djelatnosti najznačajnije je uvećan u oblasti prerađivačke industrije i trgovine. Uz rast broja zaposlenih lica prosječan broj registrovanih nezaposlenih lica u 2022. godini je smanjena za 8% g/g i iznosio je oko 363 hiljada. Anketna stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini u 2022. godini je smanjena u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 15,4%. Prosječna neto plata u 2022. godini nominalno veća je za 12,5% u odnosu na 2021. godinu i iznosila je 1.122 KM uz negativan realni rast od 1,3% zbog visoke inflacije.

Tržište rada – projekcije 2023-2026. godine

U Bosni i Hercegovini u P1 2023. godine broj zaposlenih lica se nastavio uvećavati (1,2% g/g) i iznosio je 846,7⁸ hiljada. Međutim, stopa rasta broja zaposlenih lica od početka 2023. godine postepeno usporava. Najznačajniji rast broja zaposlenih lica u prvom polugodištu 2023. godine bio je u području djelatnosti informacija i komunikacija, obrazovanju i trgovini. U P1 2023. godine u području djelatnosti informacija i komunikacija broj zaposlenih lica je uvećan za 6,5% g/g uz doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih od 0,2 p.p. dok je u području obrazovanja broj zaposlenih lica uvećan za 2,4% uz jednak doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih lica kao i prethodna djelatnost. U području djelatnosti trgovine⁹ na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala, broj zaposlenih lica u posmatranom periodu je uvećan za 0,9% g/g (doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih od 0,2 p.p.). Sve ostale djelatnosti imale su manji doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih lica. Stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini prema anketi o radnoj snazi se postepeno smanjuje u odnosu na prethodnu godinu i iznosila je 13,1% u K2. U P1 2023. godine prosječna neto plata nominalno je uvećana za 14,6% g/g i iznosila je 1.244 KM. Uz rast cijena od 9,3% u posmatranom periodu, realni rast prosječne neto plate bio je mnogo niži i iznosio je 4,9%. Na osnovu polugodišnjih dešavanja na tržištu rada kao i pretpostavljenog ekonomskog rasta očekuje se da bi godišnji rast broja zaposlenih lica i prosječne neto plate u Bosni i Hercegovini u 2023. godini mogao iznositi oko 1,3% uz rast prosječne neto plate oko 13% g/g.

Srednjoročni scenarij u oblasti tržišta rada baziran je na pretpostavljenom ekonomskom rastu i dešavanjima u oblasti trgovine, industrijske proizvodnje, domaće tražnje, investicija i uopće sveukupnom poslovnom ambijentu. Pošto se u 2024-2026. godini u Bosni i Hercegovini očekuje brži ekonomski rast u odnosu na 2023. godinu, to bi se odrazilo na broj zaposlenih lica i rast plata. Pored toga, uzeta su u obzir predviđanja međunarodnih institucija koja bi mogla indirektno uticati na poslovno okruženje, a time i na razvoj dešavanja na tržištu rada. ECB u svojim projekcijama (septembru 2023. godine) predviđa da bi stopa nezaposlenosti u eurozoni u 2024-2025. godini mogla biti blago uvećana i iznositi 6,7%¹⁰, uz skroman rast broja zaposlenih lica

⁷ Privremeni podatak. Izvor: BHAS.

⁸ Privremeni podatak, izvor BHAS.

⁹ Ukupan promet trgovine na malo u Bosni i Hercegovini, posmatran u tekućim cijenama, u junu 2023. godine ostvario je rast od 7,0% u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Posmatrano u stalnim cijenama, ukupan promet trgovine na malo ostvario je rast od 13,0% u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Izvor: Saopćenje, Indeksi prometa trgovine na malo u Bosni i Hercegovini za juni 2023. godine.

¹⁰ U 2022. godini je iznosila 6,5%.

od 0,2% g/g. Kao i prethodnih godina, očekuje se da bi doprinos rastu broja zaposlenih u Bosni i Hercegovini mogao biti skromniji u javnom¹¹ sektoru u odnosu na ostala područja djelatnosti. Najveći broj zaposlenih lica bi mogao ostati i dalje u oblasti trgovine i prerađivačke industrije koje ujedno zapošljavaju najviše lica (oko 38%). Tokom posmatranog perioda (2024-2026) u Bosni i Hercegovini očekuje se da bi se broj zaposlenih lica mogao nastaviti uvećavati po stopi rasta od 1,4-1,6% g/g uz postepeno smanjenje stope nezaposlenosti. Pored toga, rast prosječne neto plate bi mogao iznositi oko 3-4% g/g. Ipak, projekcije na tržištu rada zavise od rizika koji bi mogli značajno uticati na pretpostavljeni rast plata kao i broj zaposlenih lica.¹²

Rizici

Rizici za projekcije na tržištu rada su određeni dešavanjima u okruženju, odnosno poslovnim ambijentom kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu. Uz sporiji ekonomski rast, manji obim investicija, trgovine i uopće lošije uslove poslovanja, rast broja zaposlenih lica i plata bi mogao biti niži od pretpostavljenog u osnovnom scenariju. Pored toga, kontinuirano smanjenje radne snage (kroz migracije stanovništva) i stepen implementacije planiranih strukturnih reformi u Bosni i Hercegovini mogli bi uticati na posmatrane indikatore tržišta rada kao i na nivo kupovne moći i životnog standarda.

Cijene

Cijene – 2022. godina

U periodu I-XII 2022. godine inflacija u Bosni i Hercegovini je iznosila 14% g/g. Međutim, bitno je naglasiti da nakon ubrzanog rasta inflacije u K1-K3 2022. godine u K4 dolazi do postepenog usporavanja rasta cijena. Globalni rast cijena sirove nafte, plina ali i prehrambenih proizvoda imali su za posljedicu poskupljenja u odjeljcima hrane i bezalkoholnih pića, prijevoza, stanovanja (komunalija) koji su direktnoj i/ili indirektnoj korelaciji sa kretanjem cijena ovih energenata. Zbog viših cijena nafte i naftnih derivata u odjeljku prijevoza cijene su bile više za 25,4%. Na taj način vanjski pritisci na cijene imali su veliki uticaj na ukupnu inflaciju kroz prenošenje troškovnih pritisaka sa proizvođačkih na potrošačke cijene. Cijene u odjeljku hrane i bezalkoholnih pića (najveći udio u CPI indeksu) su uvećane za 21,5% g/g. U odjeljku stanovanja, vode, električne energije, plina i drugih energenata cijene su uvećane za 14% g/g. Jedino smanjenje cijena bilo je u odjeljku odjeće i obuće, gdje su cijene bile niže za 6% u posmatranom periodu, što nije značajno usporilo rast ukupne inflacije u Bosni i Hercegovini.

Cijene – projekcije 2023-2026. godine

U Bosni i Hercegovini je od početka 2023. godine usporena inflacija. Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u periodu I-VII 2023. godine je iznosila 8,5% g/g. Najznačajnije uvećanje cijena u posmatranom periodu bilo je u odjeljcima hrane i bezalkoholnih pića te stanovanja, vode, el. energije, plina i drugih energenata. Cijene u odjeljku hrane i bezalkoholnih pića, koji ima najveći udio u CPI indeksu, uvećane su za 14,7% u periodu I-VII 2023. godine. Međutim, od početka godine cijene hrane sporije rastu pri međugodišnjem poređenju. Cijene u odjeljku stanovanja, vode, el. energije, plina i dr. energenata su u posmatranom periodu uvećane za 12,1% i imale su nakon hrane bitan doprinos kretanju inflacije u Bosni i Hercegovini. Suprotno, niže cijene sirove nafte na svjetskom tržištu imale su značajan uticaj na kretanje cijena u odjeljku prijevoza koje su periodu I-VII 2023. godine smanjene za 2,9% g/g. Do kraja 2023. godine očekuje se postepena stabilizacija cijena. *Prema projekcijama ECB (septembar 2023)* inflacija u eurozoni bi mogla značajno usporiti i iznositi 5,6% g/g (u prethodnoj godini je iznosila 8,4%). Cijene

¹¹ U analizi se misli na djelatnosti javne uprave, zdravstva i obrazovanja.

¹² Od navedenih rizika će zavisti intenzitet rasta broja zaposlenih lica i neto plata u osnovnom scenariju.

energenata bi doprinijele nižoj inflaciji. Cijena sirove nafte u 2023. godini prema ECB projekcijama mogla bi biti niža za 20,3% g/g i iznosila bi 82,7 \$/barelu, a cijena plina bi bila niža za 65% g/g. Niže cijene energenata bi smanjile proizvodne troškove i na taj način uticale na potrošačke cijene. Pored energenata, očekuje se da će se cijene hrane na svjetskom tržištu također početi smanjivati u 2023. godini za 7,9% g/g (prema aprilskim projekcijama Svjetske banke). Slična predviđanja ima i EK u svojim ljetnim projekcijama prema kojim bi inflacija u EU mogla iznositi 6,5% u 2023. godini (u eurozoni 5,6%), a cijena sirove nafte bi mogla biti niža za 18,8% g/g. Ako se pored navedenih eksternih cjenovnih determinanti uzmu u obzir stabilne cijene komunalija u Bosni i Hercegovini, u 2023. godini se može očekivati inflacija od 6,2% g/g.¹³

Izrada projekcija inflacije u Bosni i Hercegovini u periodu 2024-2026. godine kao i prethodnih godina zasniva se na kretanju cijena energenata i hrane na svjetskom tržištu i projekcija inflacije u EU kao bitnih eksternih faktora. ECB u svojim projekcijama (septembar 2023) predviđa da bi se inflacija u eurozoni mogla nastaviti kretati silaznom putanjom i iznositi 3,2% u 2024. godini uz smanjenje cijena sirove nafte za 1,1% g/g dostignuvši 81,8 \$/barelu. U 2025. godini također se predviđa pad cijena sirove nafte od 4,8% g/g, a inflacija u eurozoni bi mogla biti još niža i iznositi 2,1% g/g. Slična predviđanja inflacije dala je Evropska komisija u svojim ljetnim projekcijama.¹⁴ Kada je u pitanju kretanje indeksa hrane na svjetskom tržištu, posljednje raspoložive projekcije¹⁵ Svjetske banke ukazuju da bi indeks cijena hrane mogao biti manji oko 2,8% g/g u 2024. godini. Uzimajući u obzir veliki uticaj svjetskih cijena na domaću inflaciju, može se pretpostaviti da će u periodu 2024-2026. godine doći do postepene stabilizacije cijena i u Bosni i Hercegovini. Na osnovu navedenog inflacija u Bosni i Hercegovini bi u 2024. godini mogla iznositi 3,1%, odnosno 2,2% 2025. godini i 1,9% u 2026. godini.

Rizici

Osnovni rizici za projekcije inflacije podijeljeni su na eksterne i domaće faktore. Prema tome, cijene energenata kao i hrane na svjetskom tržištu imaju značajnu ulogu na kretanje inflacije. Više cijene energenata uvećale bi ulazne troškove, odnosno došlo bi do prebacivanja troškova s proizvođača na potrošače. Pri tome bi i rast cijena prehrambenih proizvoda mogao biti prisutan. Na taj način ukupna inflacija bi mogla biti nešto veća u odnosu na osnovni scenario. Suprotno, među domaćim faktorima koji bi mogli da utiču na kretanje ukupnog nivoa cijena su rizici poput nepredviđenog rasta cijena komunalija koje nisu uzete u obzir a mogu dovesti do rasta inflacije.

Bankarski sektor

Prognoza kretanja rasta bankarskih kredita i depozita u 2023-2026 godini

Kreditni je rast tokom 2022. godine zabilježio brže stope rasta u poređenju sa 2021. godinom. Stopa kreditnog rasta na kraju 2022. godine iznosila je 4,7% g/g vođena rastom kredita stanovništva. Nasuprot tome, ukupan rast depozita iznosio je na kraju 2022. godine 5% g/g vođen dvocifrenim stopama rasta privatnih poduzeća, ali i depozita opće vlade dok su depoziti stanovništva u ovoj godini zabilježili negativnu stopu rasta uslijed inflatornih pritisaka i negativnog realnog rasta plata. Prema posljednjim dostupnim podacima u 2023. godini je ostvaren oporavak depozita stanovništva koji na kraju jula iznose 15,3 mlrd. KM sa stopom rasta od 9,6% g/g, dok su depoziti opće vlade imali negativnu stopu rasta. U skladu s ovim doprinos

¹³ Pretpostavljeni rast cijena će kao i u prethodnoj godini zavisiti od navedenih rizika (poskupljenje sirove nafte, električne energije, hrane itd.) koji bi mogli uticati da inflacija bude veća od pretpostavljene.

¹⁴ U 2024. godini inflacija u eurozoni bi iznosila 2,9% odnosno u EU 3,2% g/g. Cijena sirove nafte u posmatranoj godini bi bila niža 0,7% g/g i iznosila bi 81,2 \$/barelu.

¹⁵ Prema projekcijama Svjetske banke (april 2023).

sektora stanovništva ukupnom rastu ukupnih depozita je iznosio 4,8 p.p. dok su nefinansijska preduzeća ostvarila doprinos od 3,5 p.p. Krediti nefinansijskim privatnim preduzećima na kraju jula imaju kreditni rast od 3,4%, dok je ukupan rast kredita generiran kreditima stanovništva (doprinos od 2,9 p.p. nasuprot doprinosu privatnih preduzeća sa 1,4 p.p.)

U 2023. godini uprkos smanjenju inflatornih pritisaka, zbog strožih uslova finansiranja, rasta kamatnih stopa i očekivanja tržišta o pooštavanju kreditnih uslova ali i slabije privredne aktivnosti unutar Evropske unije (glavnog trgovinskog partnera Bosne i Hercegovine) imat će uticaja na realnu privredu, što bi moglo opteretiti kompanije i stanovništvo te će rast kreditne aktivnosti u 2023. godini imati umjerenu stopa rasta od oko 5,5% g/g.

Jačanje vanjske tražnje uz smanjivanje napetosti na finansijskom tržištu dovest će do daljnjeg rasta proizvodnje i snažnije tražnje za domaćim proizvodima, što će imati pozitivan učinak na vanjskotrgovinsku razmjenu BiH. **U periodu 2024-2026.** rast kreditne aktivnosti bit će znatno brži s prosječnom stopom rasta između 6,3% – 7% g/g pri čemu će doprinos kredita nefinansijskih privatnih preduzeća imati veći doprinos u poređenju sa 2022. i 2023. godinom.

Rast raspoloživog dohotka i pozitivna kretanja na tržištu rada uticat će na kretanje kredita i depozita stanovništva koja imaju značajno učešće u oba segmenta. Do kraja 2023. godine sektor stanovništva nastaviti će sa pozitivnim stopama rasta, pri čemu će stopa rasta ukupnih depozita iznositi između 7,5%-8% na kraju 2023. godine. Ovakav rast depozita generiran je i visokim stopama rasta depozita privatnih preduzeća zbog još uvijek slabije investicione aktivnosti poslovnog sektora i smanjenog poslovnog povjerenja u snažnija ekonomska kretanja. Stopa rasta **ukupnih depozita će u periodu 2024-2026.godine** biti između 8,5% i 9%.

Rizici

Potencijalni rizici vezani su za nove finansijske šokove, promjene u kretanju ekonomija trgovinskih partnera, a koje bi uticale na pad vanjskotrgovinske razmjene BiH, industrijske proizvodnje, investicija i krajnje potrošnje. Spomenuta negativna kretanja odrazila bi se na bankarski sistem u vidu pada tražnje za novim kreditima, povećanja kamatnih stopa na kredite i nastavak smanjenja depozita stanovništva. Kretanje rasta kredita bit će uslovljeno kretanjem depozita kao i kvalitetom kreditnog portfolija koji značajno može ograničiti kreditnu aktivnost banaka.

Vanjski sektor

Platni bilans Bosne i Hercegovine

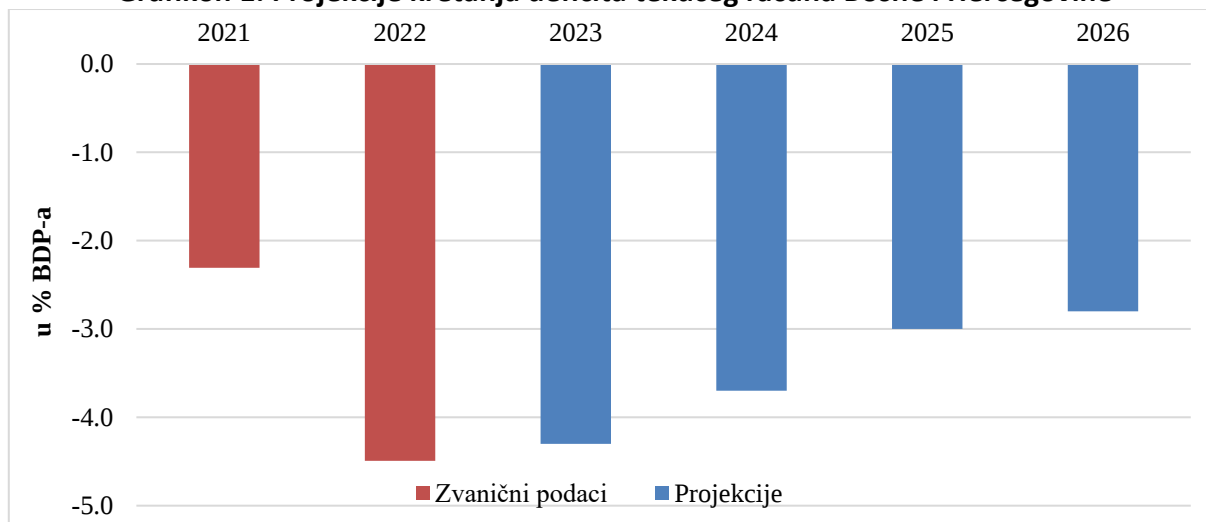
Prema zvaničnim podacima CBBiH za K1 2023. godine te projekcijama DEP-a za ostala tri kvartala deficit tekućeg računa u okviru platnog bilansa Bosne i Hercegovine iznosio bi oko 2 milijarde KM (odnosno oko 4,3% BDP-a). Nominalni uvoz roba i usluga u 2023. godini iznosio bi oko 29,6 milijardi KM (sa rastom od 5% g/g) dok bi se nominalni izvoz roba i usluga mogao kretati oko 23,1 milijardi KM (sa stopom rasta od 5,4%).

Prema raspoloživim podacima za K1 2023. godine¹⁶ deficit tekućeg računa viši je za 0,5% u odnosu na isti period prošle godine. Deficit tekućeg računa u K1 2023. godine iznosio je 410 miliona KM dok je u istom periodu prošle godine bio 408 miliona KM.

¹⁶ Izvor podataka: CBBiH, Statistika platnog bilansa, juni 2023.godine

Prema podacima iz platnog bilansa deficit vanjskotrgovinske razmjene je u K1 2023. godine viši za 8,7% (g/g). Uvoz roba i usluga porastao je za 6,5% dok je istovremeno izvoz roba i usluga ostvario rast od 5,9%. Tekući neto prilivi su u K1 2023. godine porasli za 100 miliona KM (odnosno za 10,8% g/g).

Grafikon 1: Projekcije kretanja deficita tekućeg računa Bosne i Hercegovine

Izvor: CB BiH i projekcije DEP-a

Pretpostavke za platni bilans 2023-2026.

Na bazi pretpostavki i projekcija DEP-a u 2023. godini bi se moglo očekivati da vanjskotrgovinski deficit nominalno bude viši za 3,8% g/g. U periodu 2024-2026. godina moglo bi se očekivati nominalno smanjenje vanjskotrgovinskog deficita u intervalu od 4,3%-5,3%, kao rezultat porasta nominalne stope uvoza (7,1-8,5%) uz rast stope izvoza (10,4-11,3%). Kao udio u BDP-u deficit tekućeg računa, za 2024. godinu, prema projekcijama DEP-a iznosio bi oko 3,7%, dok bi deficit tekućeg računa u 2025. i 2026. godine iznosio oko 3% odnosno 2,8% BDP-a. Očekuje se da bi se tekući neto prilivi iz inostranstva, u periodu 2023-2026. godina, mogli kretati u rasponu od 7,1% do 9,2% BDP-a.

Kada su u pitanju izvori finansiranja deficita tekućeg računa, kao i do sada može se očekivati da će se deficit tekućeg računa i dalje finansirati prilikom prilivima finansijskih sredstva iz inostranstva kroz trgovinske kredite, direktne strane investicije te eventualna nova zaduživanja na međunarodnom finansijskom tržištu.

Rizici

Najveći dio rizika za platni bilans Bosne i Hercegovine uglavnom dolazi usljed promjena u vanjskotrgovinskom deficitu roba i usluga kao i u tokovima priliva, odnosno odliva novca iz inostranstva. Pored navedenog i dalje su prisutni ekonomski, finansijski i sigurnosni izazovi u globalnim ekonomskim tokovima. Kao bitne rizike u finansiranju deficita tekućeg računa mogu se spomenuti i smanjenje priliva direktnih stranih investicija, otežan pristup trgovinskim kreditima kao i otežano zaduživanje na međunarodnom finansijskom tržištu.

Ono što bi se moglo identifikovati kao potencijalni rizici kod vanjskog zaduživanja Bosne i Hercegovine u srednjem roku jesu: negativan ekonomski rast, povećanje udjela direktnog duga entiteta u ukupnom vanjskom dugu, povećanje servisa javnog duga (naročito unutrašnjeg), kamatno opterećenje, kamatne stope, rizici deviznog kursa, rizik refinansiranja, negativan budžetski bilans (deficit), povećanje ukupnog nivoa javnog duga ali i sami kreditni rejting.

Kretanja vanjskotrgovinske razmjene u 2022. i 2023. godini

Postpandemijski ekonomski oporavak i jačanje privredne aktivnosti u svijetu u 2021. godini rezultirali su snažnim oporavkom vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini. Tako je Bosna i Hercegovina prema podacima BHAS-a za 2021. godinu zabilježila dvocifren rast svih vanjskotrgovinskih pokazatelja. Trend rasta ekonomske aktivnosti u vanjskotrgovinskim partnerima (ekonomski rast u zemljama EU 3,5%), povećanje proizvodnje u okviru izvozno orijentiranih grana prerđivačke industrije i povećana u aktivnost u okviru sektora turizma omogućili su nastavak trenda rasta vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini u 2022. godini. Tako je prema podacima BHAS-a za 2022. godinu ukupna vanjskotrgovinska razmjena u Bosni i Hercegovini u 2022. godini iznosila preko 50 milijardi KM, što predstavlja povećanje od skoro 12,5 milijardi KM odnosu na prethodnu godinu. Procjenjuje se da je izvoz roba i usluga iz Bosne i Hercegovine u 2022. godini iznosio 21,9 milijardi KM, što je predstavljalo povećanje od skoro 5,3 milijardi KM, odnosno skoro 31,7% nominalno, dok je stopa rasta u realnom smislu iznosila 12%. S druge strane, snažan rast domaće tražnje rezultirao je nominalnim povećanjem uvoza od 7,2 milijarde KM, što predstavlja nominalni rast od 33,8% dok je realni rast uvoza usljed snažnog rasta cijena iznosio 6,2%. Međutim, visok nivo inflacije i usporavanje ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima u 2023. godini doveli su do usporavanja vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Trenutno raspoloživi statistički pokazatelji i procjene DEP-a o kretanjima vanjskotrgovinske razmjene ukazuju da bi očekivane stope rasta izvoza i uvoza u 2023. godini mogle biti znatno niže u odnosu na prethodnu godinu. Tako se prema projekcijama DEP-a za 2023. godinu može očekivati rast ukupnog izvoza od 2,3% (1,1% robe i 6,1% usluge) u realnom smislu u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, u 2023. godini usljed visoke inflacije i slabljenja domaće tražnje očekivani rast uvoza iznosi 1,1% (1,2% robe i -0,3% usluge). Ovakav trend kretanja uvoza i izvoza rezultirao bi blagim smanjenjem vanjskotrgovinskog deficita od oko 3,5%, tako da bi doprinos trgovinskog bilansa u ekonomskom rastu bio pozitivan i iznosio 0,5 p.p.

Projekcija kretanja vanjskotrgovinske razmjene za period 2024-2026. godina

Prema trenutno raspoloživim projekcijama u zemljama EU se u 2024. godini očekuje nešto viša stopa ekonomskog rasta od oko 1,5%, što bi se moglo pozitivno odraziti na vanjskotrgovinsku razmjenu u Bosni i Hercegovini.¹⁷ U skladu sa ovim kretanjima i pretpostavkama DEP-a iz osnovnog scenarija za 2024. godinu, u Bosni i Hercegovini može se očekivati nastavak trenda rasta u vanjskotrgovinskoj razmjeni, ali sa nešto višim stopama rasta u odnosu na prethodnu godinu. Naime, prema projekcijama DEP-a za 2024. godinu u Bosni i Hercegovini se očekuje rast ukupnog izvoza od 8,4% u realnom smislu nošen rastom izvoza roba sa očekivanom stopom rasta od 7,1%, dok je očekivani rast izvoza usluga od 12,2%. S druge strane, budući da je Bosna i Hercegovina prilično uvozno zavisna ekonomija, u 2024. godini se može očekivati i realni rast ukupnog uvoza od 5,7% sa ujednačenim stopama rasta uvoza roba i usluga. Kao što je to slučaj sa kretanjem izvoza, očekivani rast uvoznih cijena bi rezultirao znatno višim stopa rasta uvoza u nominalnom smislu. Ovakva kretanja izvoza i uvoza u konačnici bi na kraju 2023. godine trebala rezultirati smanjenjem vanjskotrgovinskog deficita za oko 3,8%, tako da bi trgovinski bilans imao blago pozitivan uticaj na procijenjeni ekonomski rast u 2024. godini od oko 0,5 p.p.

Kretanje privredne aktivnosti u eksternom okruženju u srednjoročnom periodu zasigurno će predstavljati glavnu determinantu kretanja vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini. Samo pod pretpostavkom poboljšanja privredne aktivnosti i saniranja novonastalih globalnih ekonomskih izazova sa kojima se suočava svjetska ekonomija moguće je očekivati i poboljšanje vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini. Dakle, u slučaju da navedene okolnosti budu prevaziđene, projekcija DEP-a je da bi se u Bosni i Hercegovini u periodu 2025.-2026. godina moglo očekivati realno povećanje ukupnog izvoza sa godišnjim

¹⁷ U procesu projiciranja ekonomskih kretanja u vanjskom okruženju (izvozne tražnje) korišteni su raspoloživi podaci DG ECFIN-a „European Economic Forecasts“ Summer 2023, September 2023. godine.

stopama rasta od 8,5% u 2025 i 8,1% u 2026. godini u realnom smislu respektivno. Ovo povećanje izvoza uvjetovano je stabilnom izvoznom tražnjom, proširenjem proizvodne baze i podizanjem konkurentnosti u zemlji. U prilog ovim očekivanjima idu i projekcije povećanja uvoza u EU tokom navedenog perioda. S druge strane, povećanje ekonomske aktivnosti u zemlji, odnosno rast domaće tražnje u okviru sektora stanovništva i korporativnog sektora kroz nešto brži rast potrošnje i investicija trebali bi rezultirati i povećanjem uvoza u Bosnu i Hercegovinu. Prema projekcijama DEP-a očekuje se da stope rasta uvoza budu nešto niže u odnosu na izvozne i trebale bi se kretati 6,0% u 2025. godini, i 5,9% u 2026. godini. Više stope rasta izvoza od uvoznih u srednjem roku bi trebale rezultirati povećanjem zastupljenosti izvoza u BDP-u na oko 55%, dok bi ukupni izvoz (robe + usluge) iznosio oko 65% zaključno sa 2026. godinom. Rezultat ovakvih trendova kretanja izvoza i uvoza bila bi postepena stabilizacija ukupnog vanjskotrgovinskog deficita na oko 10% BDP-a, uz blago pozitivan doprinos ekonomskom rastu od 0,5 p.p. na godišnjem nivou i poboljšane pokrivenosti uvoza izvozom na skoro 85% zaključno sa 2026. godinom.

Rizici

Vanjski rizici po pitanju vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini su vezani za ekonomska kretanja u glavnim trgovinskim partnerima (EU 27 i zemlje regiona). Eventualna eskalacija sukoba u Ukrajini, rast svjetskih cijena energenata i hrane, negativno bi se odrazili na izvoznu tražnju, a samim tim i na vanjskotrgovinsku razmjenu u Bosni i Hercegovini u periodu 2023-2026. godina. Pored eksternih rizika, potencijalni rizik za projekcije vanjske trgovine u osnovnom scenariju za period 2023-2026. godina predstavljaju i interni rizici. Naime, dodatno usložnjavanje političke krize u zemlji moglo bi rezultirati dodatnim poteškoćama u procesima ekonomskog upravljanja u zemlji, što bi se posebno negativno odrazilo kako na ekonomsku aktivnost tako i na institucije koje su nadležne za vanjskotrgovinsko poslovanje u Bosni i Hercegovini. Eventualna materijalizacija ovih unutrašnjih rizika bi dodatno otežala i ugrozila poslovanje kompanija koje su izvozno orijentirane, te dodatno oslabila inako nedovoljno diverzificiranu izvoznu ponudu Bosne i Hercegovine. Indirektne štetne posljedice eventualne materijalizacije unutrašnjih rizika bi se ogledale kroz smanjenje tržišnog udjela bosanskohercegovčkih kompanija na svjetskim tržištima i gubitak konkurentnosti kako kompanija koje posluju na izvoznim tržištima tako i cjelokupne ekonomije.

Strana direktna ulaganja

Strana direktna ulaganja u 2022. godini

Nastavak inflatornih kretanja kao i sukoba u Ukrajini neminovno su se odrazili i na pad stranih ulaganja (u daljnjem tekstu SDU) u 2022. god. Prema preliminarnim podacima OECD-a (FDI in figures) za prvi kvartal 2023. god. ulaganja u svijetu su više od tri puta veća u odnosu na vrijednosti registrovane u zadnjem kvartalu 2022. godine. Posmatrajući na godišnjem nivou, ipak su manja za 24,4% g/g (u odnosu na vrijednosti u prvom kvartalu 2022. godine). Također, poredeći isti period, ulaganja u OECD zemlje su manja za 38% g/g dok je ulaganje prema Kini manje čak 80% g/g¹⁸. U Bosni i Hercegovini ukupna SDU u 2022. godini su dostigla 1,2 mlrd. KM (neto finansijska pasiva) te time ostvarila učešće u BDP od oko 2,6%.

Projekcije ulaganja 2023-2026. godina

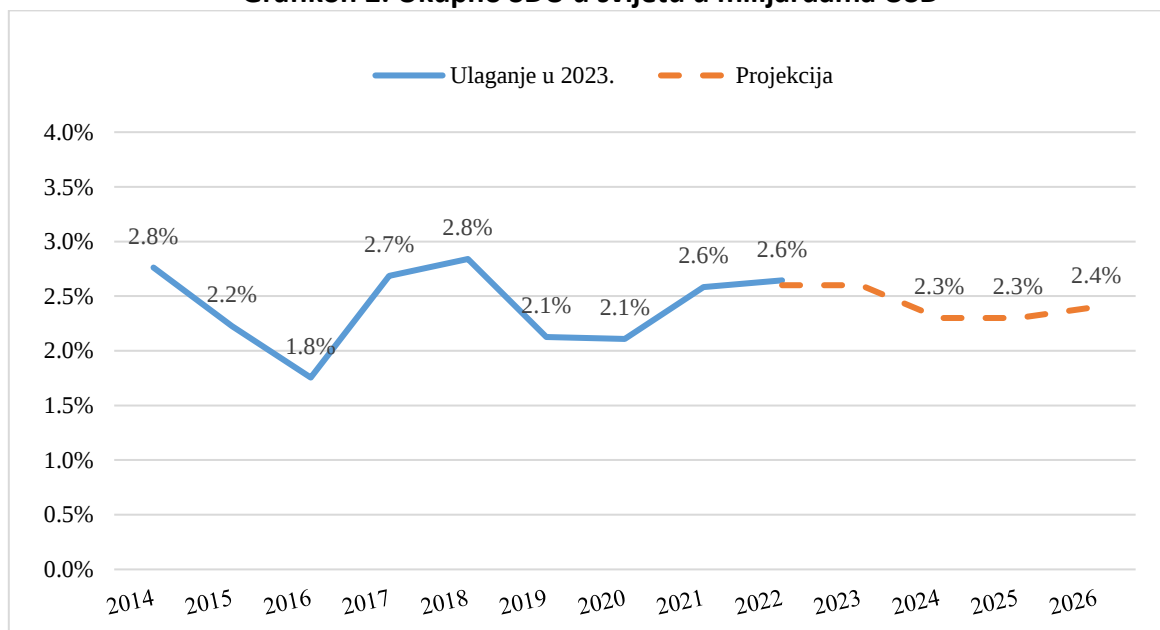
Početkom 2023. godine na ekonomski rast u svijetu pozitivno je djelovala činjenica da su cijene energenata počele značajnije da padaju. Nasuprot tome, kao odgovor na sve brži rast inflacije, centralne banke vodećih

zemalja u svijetu su bile prisiljene da povećaju referentne kamatne stope¹⁹, što se odrazilo na usporavanja rasta ekonomskih parametara i berzanskih indeksa na svjetskim berzama.

U Bosni i Hercegovini su prema posljednim dostupnim podacima u prvom kvartalu ukupna SDU dostigla 426,6 mil. KM (neto finansijska pasiva) i bila veća za 79,5% u odnosu na isti period u prošloj godini. Procjena je da će kao odraz trenutnih globalnih ekonomskih tokova i u Bosni i Hercegovini doći do postepenog pada stranih ulaganja tako da bi se ukupno ulaganje u 2023. godini moglo kretati oko 2,6% BDP.

Od značajnijih, interesantnih ulaganja potrebno je spomenuti početak realizacije projekta od strane firme Adriatic Metals²⁰ u Varešu na iskopavanju polimetala, kao i dolazak trgovačkih lanaca Lidl i Pepco. Već započeta velika infrastrukturna ulaganja će se nastaviti, što će donijeti i značajna finansijska sredstva i u narednom periodu (autoput Banja Luka-Prijedor²¹, Brčko-Bijeljina²², Rača -Bijeljina²³ i aerodrom Trebinje).

Grafikon 2: Ukupno SDU u svijetu u milijardama USD

Izvor: OECD, investment database

Trenutni svjetski ekološki trend prelaska na obnovljive izvore energije čine ovu oblast ulaganja interesantnom i u našoj zemlji. Izgledno je ulaganje Republike Srbije u hidroenergetski projekat HES Gornja Drina²⁴ u okviru kojeg bi se od predviđene tri hidroelektrane prvo gradila HE „Buk Bijela“²⁵ (vrijednost 200 mil. EUR) kao i hidroelektrane Bistrica²⁶. U toku je izgradnja vjetroelektrane „Ivovik“²⁷ čiji je većinski vlasnik firma iz Luksemburga, Ivovik Wind Power²⁸ ukupne vrijednosti oko 130 mil. eura.

¹⁹ <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2023/html/ecb.mp230316~aad5249f30.en.htm>

²⁰ <https://www.adriaticmetals.com/our-projects/the-vares-project-bosnia/>

²¹ <http://www.autoputevirs.com/aprs/Doc.aspx?cat=5&subcat=24&id=24&lang=cir&txt=295>, potpisan ugovor o koncesiji sa kineskom kompanijom „China Shadong Int. Economic & technical cooperation Group Ltd.

²² <https://autoputevirs.com/2023/02/23>

²³ <https://integral.ba/svecani-pocetak-radova-autoput-raca-bijeljina/>

²⁴ <https://www.srbija.gov.rs/vest/497512/srbija-od-2014-godine-ulozila-u-rs-59-miliona-evra.php>

²⁵ <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/media/aktuelnosti/Pages/11.zajednickasjednica.aspx>

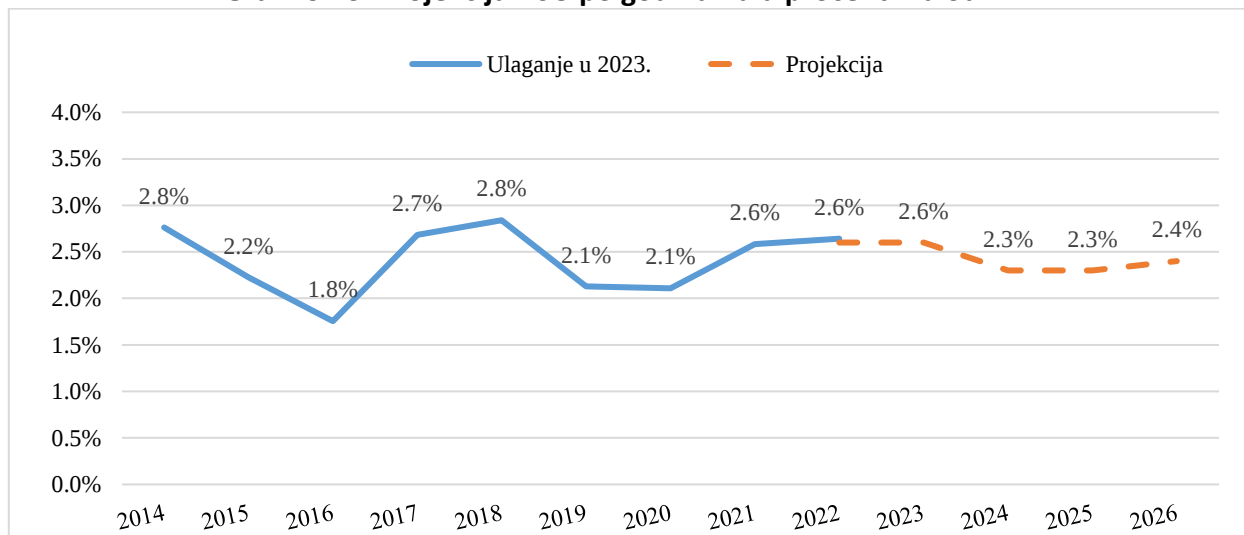
²⁶ <https://www.hebistrica.com/en/contact/>

²⁷ <http://www.fipa.gov.ba/novosti/aktivnosti/default.aspx?id=15383&langTag=en-US>

²⁸ <https://www.energetika-net.com/obnovljivi-izvori/novi-vecinski-vlasnik-ve-ivovik-3557>

Očekuje se završetak radova na solarnoj elektrani SE Bileća²⁹ od strane privatne firme ETF u vrijednosti od oko 45 mil. eura. Pored ove očekuje se izgradnja sedam solarnih elektrana Nevesinje³⁰ (440 mil. eura³¹) za koje je već potpisana koncesija te solarne elektrane u Trebinju³². Potpisan je i ugovor između Rudnika i termoelektrane (RiTE) "Ugljevik" i kineske državne kompanije "Beijing New Building Materials" o izgradnji fabrike gipsanih ploča u vrijednosti od oko 50 mil. KM³³.

Grafikon 3: Projekcija DSU po godinama u procentima od BDP

Izvor: BHAS, CBBIH i DEP procjena

Pozitivno će se manifestirati i činjenica da je početkom augusta 2023. godine agencija za ocjenu kreditnog rejtinga Standard & Poor's povećala je Bosni i Hercegovini suvereni kreditni rejting sa „B sa pozitivnim izgledima“ na „B+ sa stabilnim izgledima“. U narednim godinama SDU bi u prosjeku dostizala oko 2,3% BDP (u 2024. godini i 2025. godini bi se kretala oko 2,3% te u 2026. godini oko 2,4% BDP).

Rizici

Daljnja eskalacija sukoba u Ukrajini te posljedično zaoštavanje sankcija, sigurno bi uzrokovali nove cjenovne i inflatorne šokove. To bi se negativno odrazilo na nova ulaganja, ali dovelo i do prekida u već postojeće projekte u Bosni i Hercegovini. Posebno bi bila pogođena naftna i plinska industrija koja je u vlasništvu ruskih kompanija u zemlji. Potrebno je istaći da je Bosna i Hercegovina potpisnica Zelene agende³⁴ za Zapadni Balkan, što otvara mogućnost povlačenja sredstava iz evropskih pretpripravnih fondova, ali i moguće sankcije od strane Energetske zajednice. Moguće uvođenje dodatnih taksi na izvoz struje iz takozvanih „prljavih izvora energije“³⁵ od strane EU (koje bi se uvele od 2026. god.) bi dodatno učinile Bosnu i Hercegovinu manje atraktivnom destinacijom za ulaganje u takvu vrstu projekata. Usložnjavanje političkih prilika u narednom periodu također bi dodatno negativno uticalo na manja SDU u zemlji.

²⁹ <http://www.eft-sebileca.net/index.php/se-bileca>

³⁰ <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/media/vijesti/Pages/SENevesinje.aspx>

³¹ <https://balkangreenenergynews.com/rs/etmax-dobio-koncesiju-za-gradnju-solarne-elektrane-snage-500-mw/>

³² <https://energetika.ba/u-trebinju-planirana-gradnja-najvece-solarne-elektrane-na-balkanu/>

³³ <https://balkangreenenergynews.com/rs/termoelektrana-ugljevnik-planira-proizvodnju-gipsanih-ploca/>

³⁴ <https://europa.ba/wp-content/uploads/2020/11/Green-Agenda-Factsheet-2020.pdf>

³⁵ <https://balkangreenenergynews.com/eu-announces-carbon-border-tax-from-2026-what-lies-ahead-for-exporters-from-western-balkans-turkey/>

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2023 - 2026. godina

Osnove i pretpostavke revidiranih projekcija prihoda od indirektnih poreza iz osnovnog scenarija

Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz septembra 2023. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja (osnovni ili baseline scenarij).

Tekuće politike u oblasti indirektnog oporezivanja

Obaveze i sistem plaćanja PDV-a regulišu se Zakonom o porezu na dodatu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17). Politika akciza regulisana je Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17 i 50/22)³⁶. Politika akciza na duhan u 2023. godini utvrđena je Zakonom o akcizama i Odlukom³⁷ Upravnog odbora UIO. Budući da je zakonski plafon ukupne akcize na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.³⁸ Zakonom³⁹ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

Trendovi naplate indirektnih poreza

Naplata u periodu 2006-2022

U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od indirektnih poreza na JR UIO. U skoro svim godinama od uvođenja PDV-a zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UIO. Izuzeci su bile: „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata virusa korona. U svim ostalim godinama zabilježen je rast ovih prihoda, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%. U 2022. godini je ostvaren godišnji rast prihoda od indirektnih poreza od 13,1% i rekordna nominalna naplata od uvođenja PDV-a u iznosu od 7,83 mlrd KM. Konačno, rast naplate u 2022. godini u odnosu na 2006. godinu iznosio je visokih 89,8%.

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina (Tabela 2). Od osnivanja UIO (2006) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). U 2022. godini je iznosio 17,2%. Dinamika indirektnih poreza u BDP-u zavisila je od brojnih faktora: kretanja poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanja potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utiču na visinu nazivnika ovog pokazatelja.

³⁶ Napominjemo da se izmjene Zakona o akcizama („Službeni glasnik BiH“, br. 50/22) primjenjuju od momenta stupanja na snagu podzakonskih akata koje je usvojio Upravni odbor UIO.

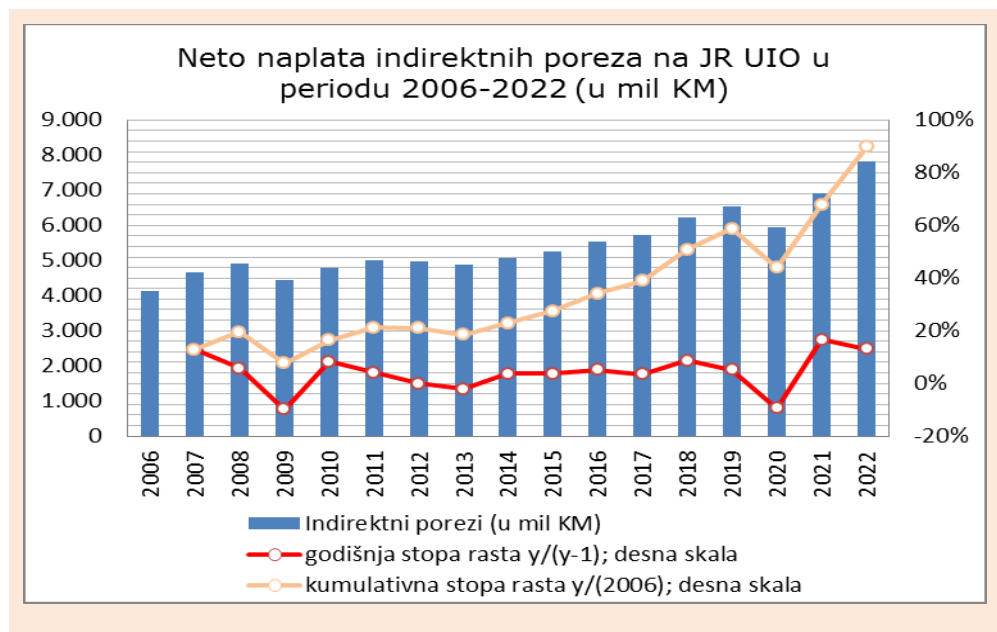
³⁷ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2023. godinu („Službeni glasnik BiH“, br. 74/22). Odluka za 2024. treba biti donesena od strane UO UIO do kraja oktobra 2023.

³⁸ Nova politika je u primjeni od 1.8.2014. (Izmjene Zakona o akcizama u BiH, „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14)

³⁹ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjuje se od 1.8.2022. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/22), a do tog datuma se primjenjivao stari Zakon o carinskoj politici, sa izuzetkom člana 207. novog Zakona, koji se primjenjuje od 25.4.2018.g.

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%, dok je u 2020. godini opao na 18,4%. U 2021. godini je ponovo narastao na 20,2 %, što je maksimum od osnivanja UIO. U 2022. godini iznosio je 19,9%, što odgovara nivou iz 2019. godine.

Grafikon 4. Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2022

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, izračun i prikaz OMA

Tabela 1. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C)

(u %)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
indirektni porezi / BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,3	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	17,3	17,2
indirektni porezi / C	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	17,9	18,6	18,8	19,7	19,9	18,4	20,2	19,9

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UIO i BHAS⁴⁰

U Grafikonu 4. je udio indirektnih poreza u BDP-u BiH u periodu 2008-2022 razložen na komponente, u skladu sa metodologijom iz OECD analize⁴¹ na proizvod: (1) udjela prihoda od indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u. Na osnovu Grafikona 2. se može zaključiti da je udio indirektnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio na približno jednakom nivou sve do 2015.g, do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na nivou oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u (sa izuzetkom blagog rasta u 2020. i 2022. godini), a u 2022. godini on je iznosio 86,3%. Sa padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela indirektnih poreza u potrošnji iznad linije njihovog udjela u BDP-u.

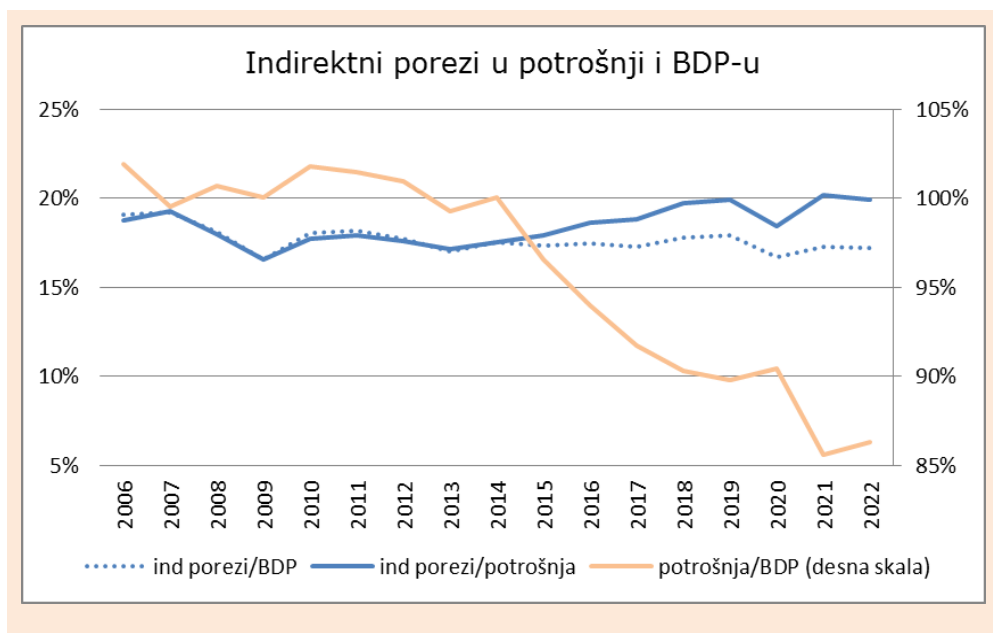
U 2022. godini udio indirektnih poreza u BDP-u je opao za 0,09 p.p., čime on dostiže nivo od 17,2%. Analizirano prema komponentama iz jednačine OECD, pad udjela indirektnih poreza u BDP u 2022. godini

⁴⁰ BDP za BiH 2022, Rashodni pristup, prvi rezultati, Sarajevo, 29.09.2023.

⁴¹ Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers", OECD Taxation Working Papers.

kumulativni je rezultat godišnjeg pada udjela indirektnih poreza u potrošnji za 0,27 p.p., te rasta udjela potrošnje u BDP-u za 0,72 p.p.

Grafikon 5. Indirektni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2022

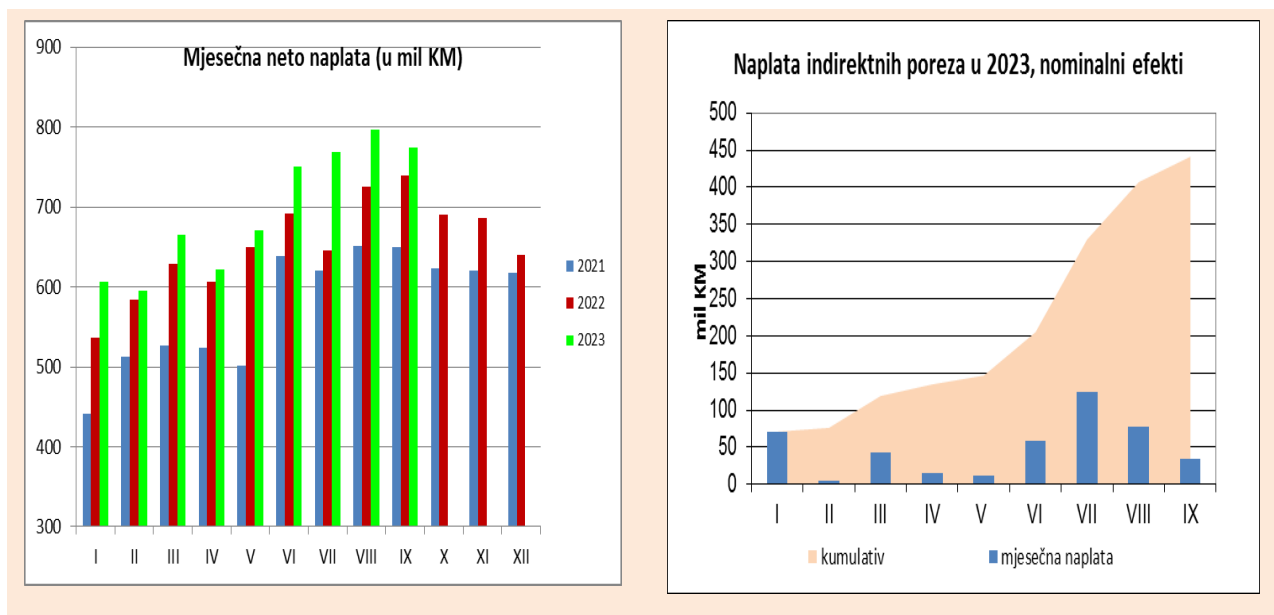

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH i BHAS (izračun i prikaz OMA)

Naplata u periodu januar – septembar 2023.g.

Prema preliminarnom izvještaju UIO je u septembru 2023.g. na JR naplatila 932,8 mil. KM bruto prihoda od indirektnih poreza, 19,7 mil. KM više nego u istom mjesecu 2022. Isplate povrata su bile manje za 8,3%, tako da je neto naplata u konačnici bila veća za 34,1 KM, odnosno za 4,6%. Rast naplate indirektnih poreza u septembru pozitivno se odrazio na kumulativne efekte na nivou devet mjeseci 2023. godine.

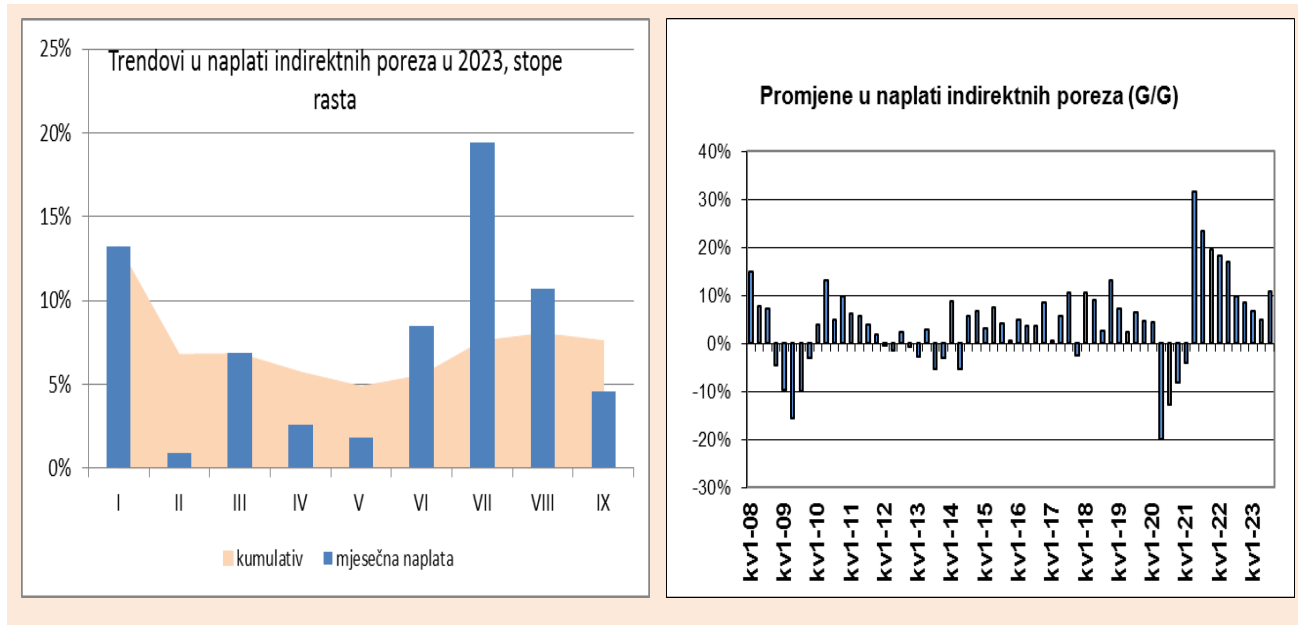
Grafikon 6. Mjesečna neto naplata i nominalni efekti

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Tako je u periodu januar – septembar 2023. ostvaren rast bruto naplate od 7%, dok su isplate povrata bile veće za 73,6 mil. KM. U konačnici neto efekat naplate indirektnih poreza u periodu januar-septembar 2023. iznosio je 441,2 mil. KM, što predstavlja rast od 7,6%. Pozitivni efekti naplate od juna 2023. rezultat su kumulativnog efekta dva pozitivna trenda – rasta bruto naplate i stagnacije, a potom i smanjenja isplata povrata PDV-a.

Grafikon 7. Stope rasta naplate indirektnih poreza

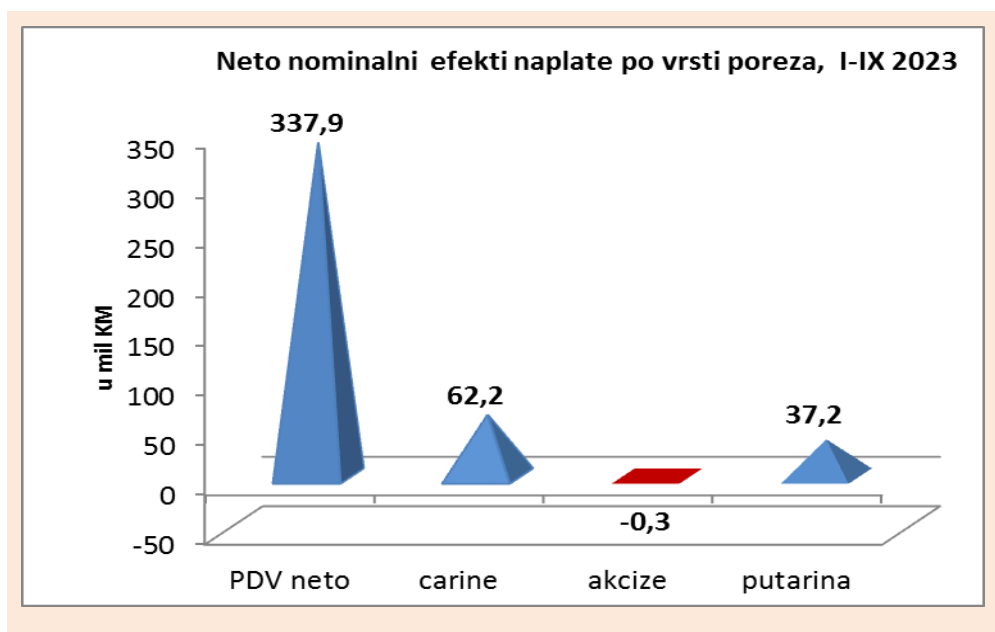
Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usporavanje naplate indirektnih poreza u prvom polugodištu 2023. uočava se i u kvartalnim trendovima (Grafikon 7, desno). Nakon ekstremno visokih stopa rasta u 2021. i 2022. godini u prvom kvartalu 2023. stopa rasta prihoda od indirektnih poreza iznosila je 6,7%, a u drugom kvartalu 4,9%. Niže kvartalne stope rasta u prvom polugodištu 2023. posljedica su pada uvoza u 2023. i negativnih efekata izmjene režima plaćanja akciza na duhanske prerađevine, koji se primjenjuje od proljeća 2023. Značajan je i uticaj efekta baze iz 2022. za poređenje naplate. Pojava sukoba u Ukrajini je na različite načine djelovala na prihode od indirektnih poreza u 2022, a time i na osnovicu koja se koristi za poređenje naplate indirektnih poreza u 2023. Nagli rast cijena dobara i usluga u zemlji, kao posljedica energetske krize i poremećaja u snabdijevanju na svjetskom tržištu, donio je rast naplate *ad valorem* poreza (PDV-e, carine) u 2022. i višu osnovicu za poređenja naplate tih prihoda u 2023. S druge strane, ogroman rast cijena derivata nafte donio je pad potrošnje i, posljedično, pad prihoda od akciza i putarine u 2022. i nižu osnovicu za poređenje naplate tih prihoda u 2023. Negativni efekti više osnovice u drugom kvartalu 2023. i dubioze u naplati akciza na duhanske prerađevine su dijelom ublaženi rastom domaćeg PDV-a, smanjenim isplatama povrata i rastom prihoda od carina. Nastavak rasta naplate domaćeg PDV-a, carina kao i akciza/putarina na derivate nafte, te značajno usporavanje isplata povrata, rezultirali su visokom stopom rasta neto naplate indirektnih poreza u trećem kvartalu od čak 10,8%.

Naplata prihoda po vrstama

Posmatrano po vrstama prihoda najveći suficit za devet mjeseci 2023. u odnosu na isti period 2022. ostvaren je u naplati PDV-a (+337,9 mil. KM), te carina (+62,2 mil. KM). Suficit prihoda od putarine je porastao na 37,2 mil. KM, dok je naplata akciza na nivou naplate u istom periodu 2022. (Grafikon 8). Budući da je prilikom izrade preliminarog izvještaja ostalo neusklađeno cca 45,4 mil KM prihoda nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sistemu UIO, može se očekivati još veći rast, na prvom mjestu prihoda od PDV-a.

Grafikon 8. Neto nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I-IX 2023

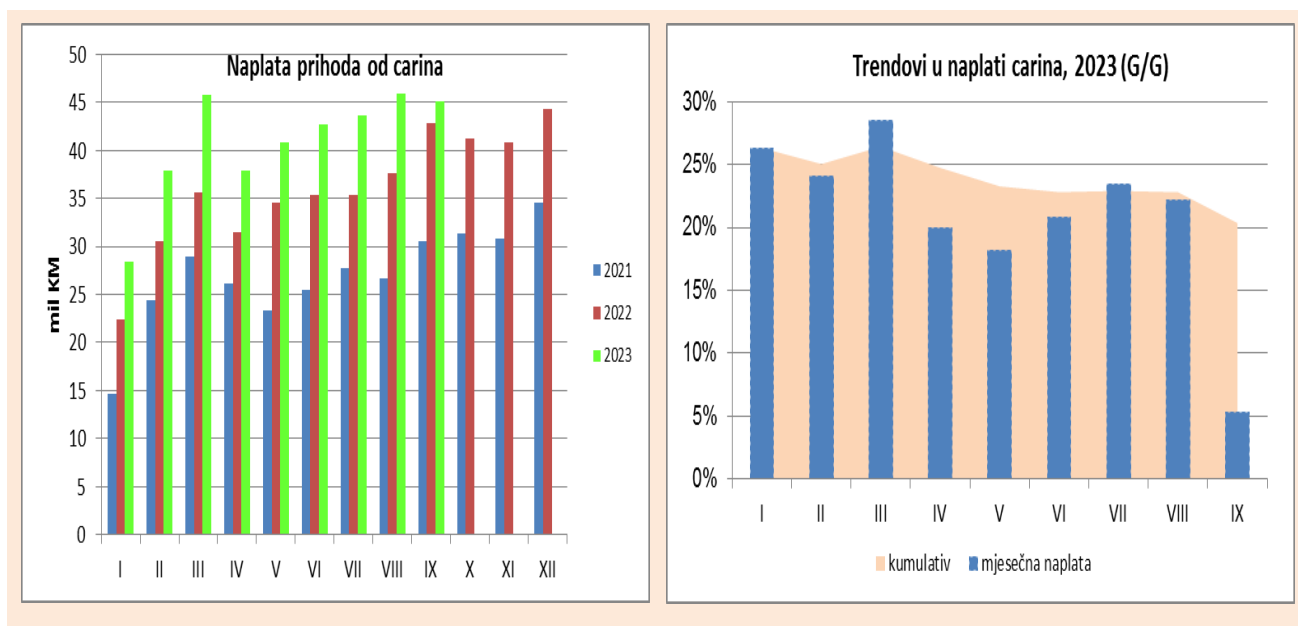

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Carine

U prvim mjesecima 2023. godine zabilježen je rast naplate prihoda od carina. Zbog niže osnovice u prvom kvartalu 2022. godine, mjesečne stope rasta su bile više od 25% (Grafikon 9, lijevo), zahvaljujući efektu niže osnovice prije izbijanja sukoba u Ukrajini. U narednim mjesecima naplata prihoda od carina u apsolutnom iznosu je rasla, ali su stope rasta bile niže zbog efekta više osnovice nakon početka sukoba u Ukrajini. U septembru je ostvarena najniža mjesečna stopa rasta u 2023. godini od 5,2%, što je kumulativni rast smanjilo na 20,4% (Grafikon 9, desno).

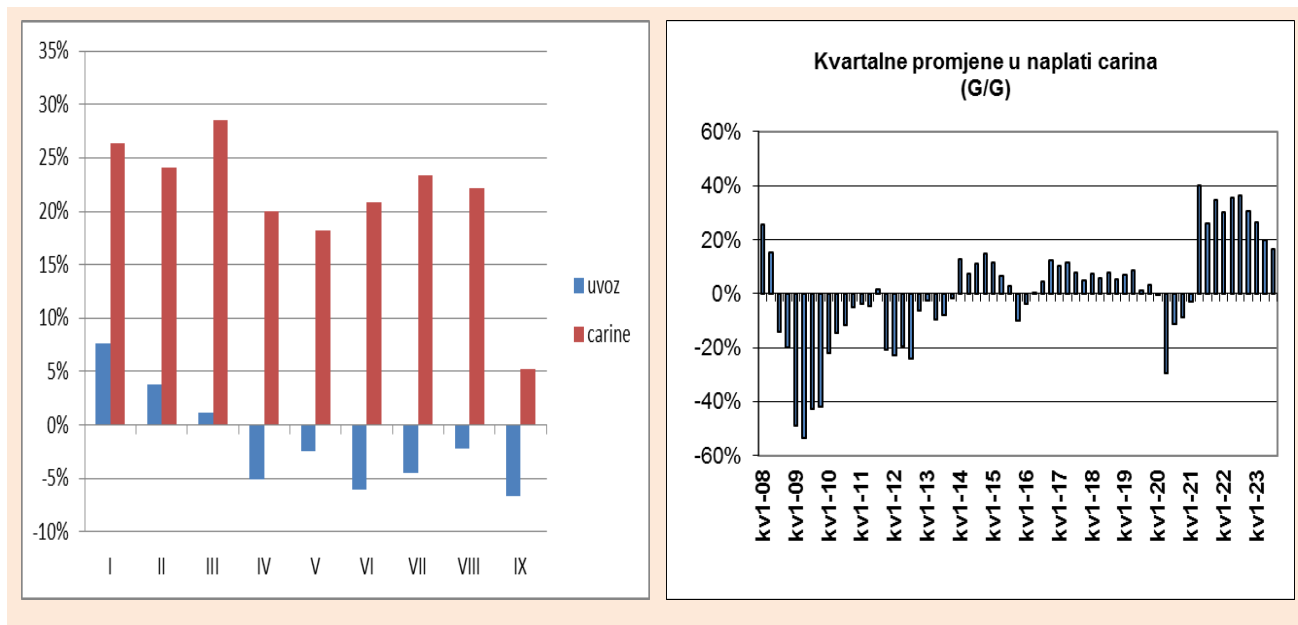
Grafikon 9. Naplata prihoda od carina

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Trend visokih stopa rasta prihoda od carina predstavlja iznenađenje s obzirom na pad uvoza u 2023. Poređenje stopa rasta prihoda od carina i statističkih⁴² podataka o kretanju uvoza za devet mjeseci 2023. ukazuje na neuobičajeno veliku diskrepancu u korist rasta prihoda od carina u prva tri mjeseca, a potom i suprotne trendove – pad uvoza i rast prihoda od carina od aprila mjeseca (Grafikon 10, lijevo).

Grafikon 10. Stope rasta prihoda od carina i uvoza

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usporevanje rasta prihoda od carina primjećuje se i na pregledu kvartalnih stopa rasta (Grafikon 10, desno). Nakon vrlo visokih stopa rasta u 2022., koje su se kretale od 30% do 40%, u prvom kvartalu 2023. zabilježen je rast prihoda od carina od 26,4%, u drugom 19,7%, a u trećem 16,3%.

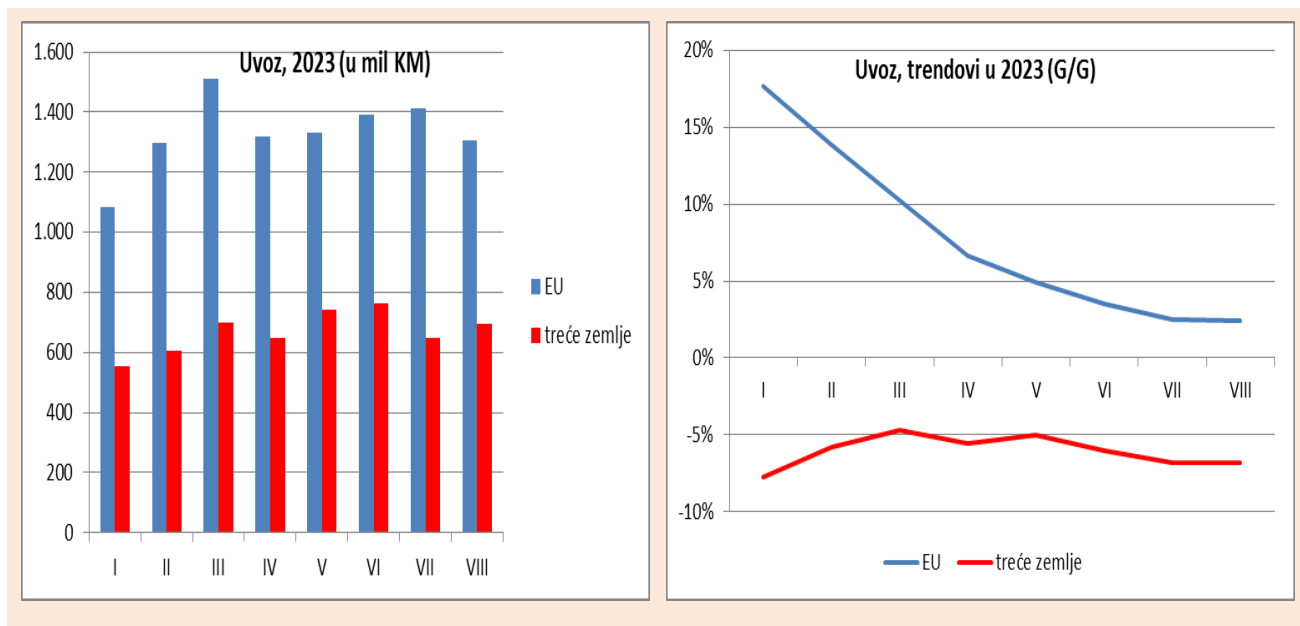
Jedan od razloga za viši rast prihoda od carina može biti naplata starih dugova po osnovu carina iz prethodne godine⁴³, te promjene u carinskim procedurama⁴⁴. Isto tako, razlog može biti i neproporcionalni rast carinske vrijednosti roba na koje se obračunavaju carine u odnosu na rast uvoza. S obzirom na ograničen opseg dobara na koji se primjenjuje režim carina prilikom uvoza, rast prihoda od carina zavisi od rasta uvoza iz EU i iz trećih zemalja. Prikaz kretanja uvoza po glavnim grupacijama zemalja relevantnih za naplatu prihoda od carina pokazuje snažno usporavanje uvoza iz EU od aprila 2023. S druge strane, uvoz iz trećih zemalja pokazuje tromjesečne cikluse koji počinju nižim uvozom koji se povećava do kraja tromjesečja, svaki put na višem nivou uvoza (Grafikon 11, lijevo). No, u cjelini, uvoz dobara iz trećih zemalja koji je relevantan za naplatu prihoda od carina je za osam mjeseci 2023. u odnosu na isti period 2022. bio manji za 6,9%. S druge strane, uvoz iz EU je porastao za 2,4% , ali je primjetan silazni trend odražavajući pogoršanje u ekonomijama u EU (Grafikon 11, desno).

⁴² Izvor podataka o uvozu za periode januar – august 2023. je Agencija za statistiku BiH, a za septembar 2023. Uprava za indirektno oporezivanje.

⁴³ Stari dugovi po osnovu carina iznose 3,5% godišnje naplate carina u 2022. Izvor: Izvještaj o radu UIO za 2022.

⁴⁴ Npr. obustavljanje potvrđivanja porijekla iz EU za veliki broj uvezenih automobila od 1.4.2023.

Grafikon 11. Uvoz, trendovi u 2023. godini

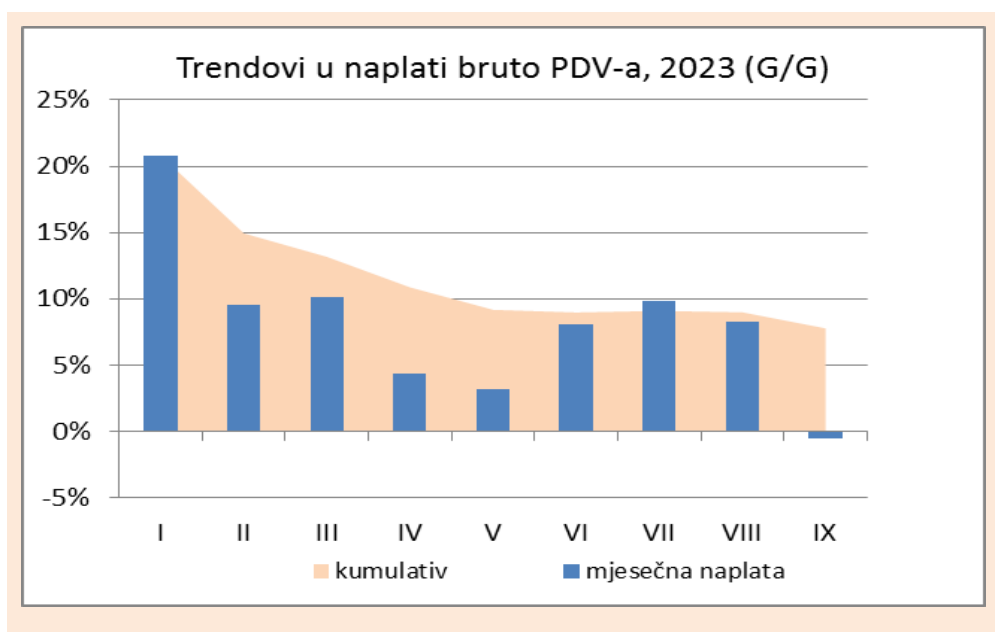

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

PDV

Trend snažnog usporavanja naplate bruto PDV-a u prvih pet mjeseci 2023. zaustavljen je u junu, a od tada mjesečne stope rasta su znatno više. Međutim, u septembru je prvi put u ovoj godini ostvaren pad bruto naplate PDV-a od 0,5%, što je kumulativnu stopu rasta smanjilo na 7,8% (Grafikon 12). S obzirom da je u julu evidentirano cca 45,4 mil KM neusklađenih prihoda, može se očekivati anuliranje negativnog rasta bruto PDV-a, imajući u vidu da se značajan dio neusklađenih prihoda odnosi na domaći PDV, kao komponentu bruto PDV-a.

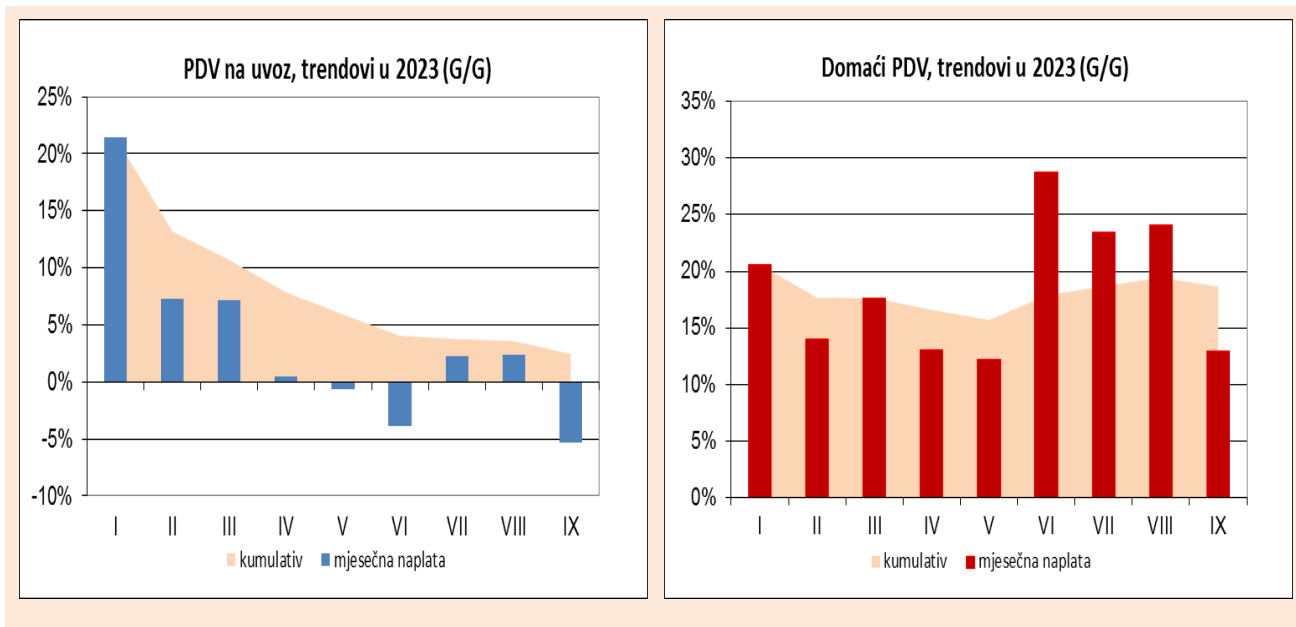
Grafikon 12. Trendovi u naplati bruto PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

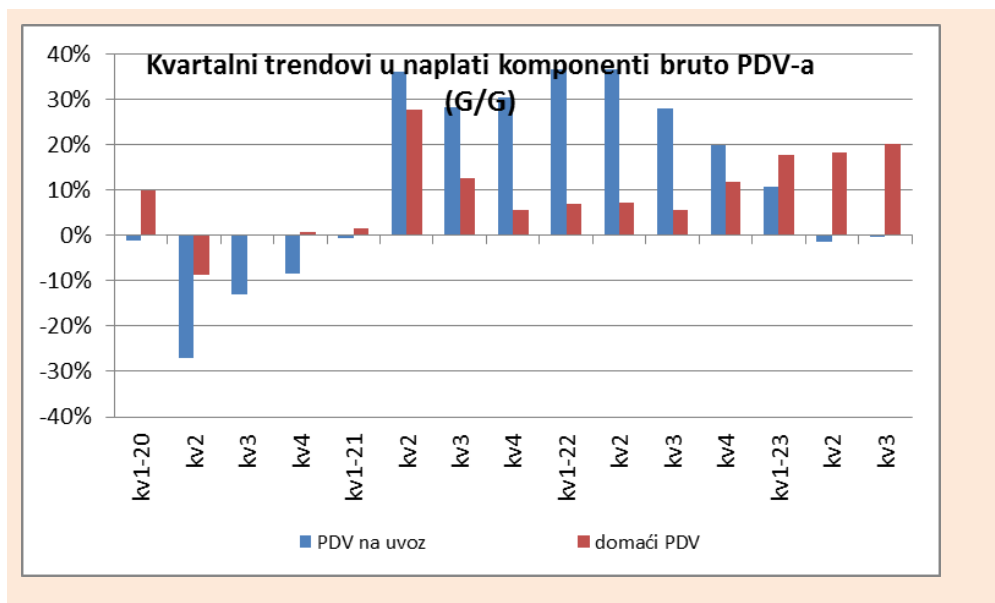
Analiza strukture bruto PDV-a ukazuje na zaključak da je pad bruto naplate u septembru posljedica pada naplate PDV-a na uvoz od 5,3% (Grafikon 13, lijevo), što se nije moglo kompenzirati ni visokom stopom rasta domaćeg PDV-a od 13% (Grafikon 13, desno) zbog visokog pondera PDV-a na uvoz u strukturi bruto PDV-a. Primjetan je opadajući trend rasta kod PDV-a na uvoz, tako da je na nivou devet mjeseci naplata PDV-a na uvoz rasla po stopi od skromnih 2,5%, dok je rast domaćeg PDV-a iznosio čak 18,6%. Rast domaćeg PDV-a je dijelom posljedica zadržavanja visokih cijena u zemlji i nakon pada uvoznih cijena, pogotovo cijena energenata. Jedan od faktora rasta je bilo i proširenje opsega oporezivanja paketa usluga banaka, što je donijelo 1,7 p.p. rasta domaćeg PDV-a. U svakom slučaju, radi se o vrlo visokoj stopi rasta domaćeg PDV-a, daleko iznad projekcija potrošnje.

Grafikon 13. PDV na uvoz i domaći PDV

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Grafikon 14. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

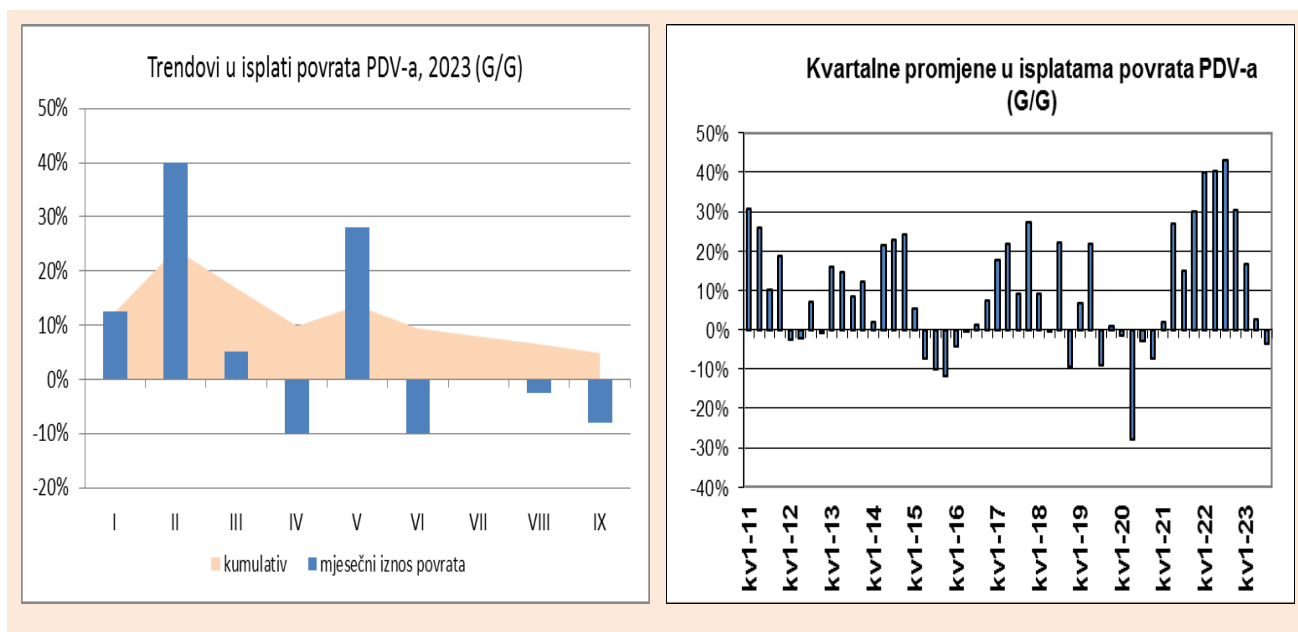

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a potvrđuju gore iznesene zaključke (Grafikon 14). Primjetan je nagli pad kvartalnih stopa rasta PDV-a na uvoz. U prvom kvartalu 2023. stopa rasta je bila pozitivna 10,7%, ali u drugom je negativna -1,4%, prvi put nakon 9 kvartala pozitivnog rasta u kontinuitetu. Stanje se blago popravilo u trećem kvartalu, kada je zabilježen pad PDV-a na uvoz od 0,4%. S druge strane, primjećuje se kontinuiran rastući trend domaćeg PDV-a. U prvom kvartalu 2023. stopa rasta je iznosila 17,6%, u drugom 18,1%, a u trećem čak 20,2% (Grafikon 14).

Isplate povrata PDV-a su snažno oscilirale u prvih pet mjeseci 2023., s rasponom mjesečnih stopa rasta između -10% i +40% (Grafikon 15, lijevo). Od juna mjesečne stope rasta su negativne u kontinuitetu. U septembru su isplate povrata bile manje za 8% u odnosu na isti mjesec 2022., što je kumulativnu stopu rasta smanjilo na svega 4,9%.

Grafikon 15. Trendovi u isplati povrata PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

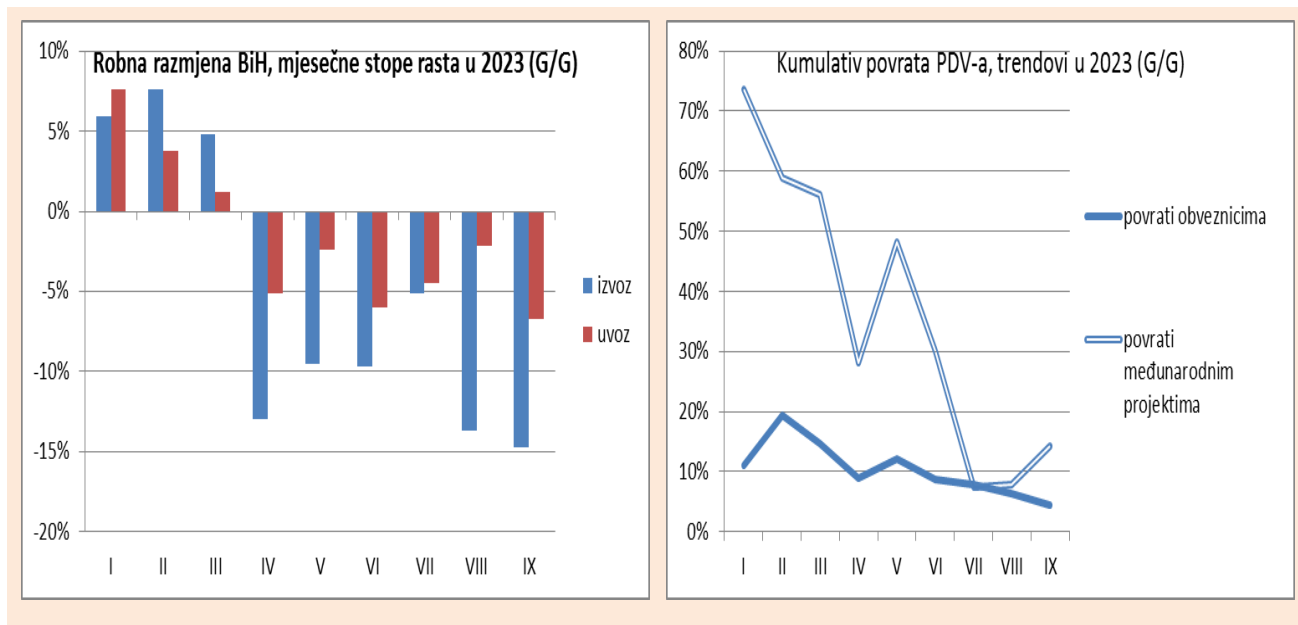
Nakon ekstremno visokih kvartalnih stopa rasta povrata u 2022. kvartalna poređenja ukazuju na snažno usporavanje u 2023. Tako je u prvom kvartalu 2023. stopa rasta povrata PDV-a iznosila 16,8%, a u drugom svega 2,5%, dok je u trećem kvartalu pad povrata iznosio 3,4% (Grafikon 15, desno). Pokazatelj opadajućeg trenda povrata u 2023. jeste i pad udjela kumulativa povrata u kumulativu bruto PDV-a, koji je sa početnih 33,2% u januaru pao na 28% u septembru. Isto tako, udio kumulativa povrata PDV-a u kumulativu bruto PDV za devet mjeseci 2023. je manji za 0,8 p.p. u odnosu na udio u istom periodu 2022.

Trendovi u isplatama povrata ne predstavljaju iznenađenje s obzirom na pad uvoza i izvoza od aprila 2023. (Grafikon 16, lijevo). S obzirom na propisane rokove⁴⁵ iz Zakona o PDV-u za isplate povrata obveznicima u septembru 2023. referentne su prijave PDV-a iz jula i augusta. Treba imati u vidu i to da su isplate po osnovu međunarodnih projekata značajan faktor koji je ublažio efekte pada uvoza i izvoza na isplate povrata. Ovi povрати nisu direktno povezani sa izvozom i uvozom nego sa dinamikom završavanja pojedinih faza projekata (npr. izgradnje dionica autoputeva ili po građevinskim situacijama za ostale infrastrukturne projekte). Protekom godine uticaj isplata povrata međunarodnim projektima na kumulativne trendove je sve više

⁴⁵ Prema Zakonu o PDV-u povрати pretežitim izvozniciima se isplaćuju u roku od 30 dana od podnošenja PDV prijave, a povрати ostalim obveznicima (ostali izvoznici i uvoznici) u roku od 60 dana od podnošenja PDV prijave.

slabio, da bi kumulativna stopa rasta porasla u septembru. S druge strane, isplate povrata obveznicima imaju trend usporavanja (Grafikonu 16, desno).

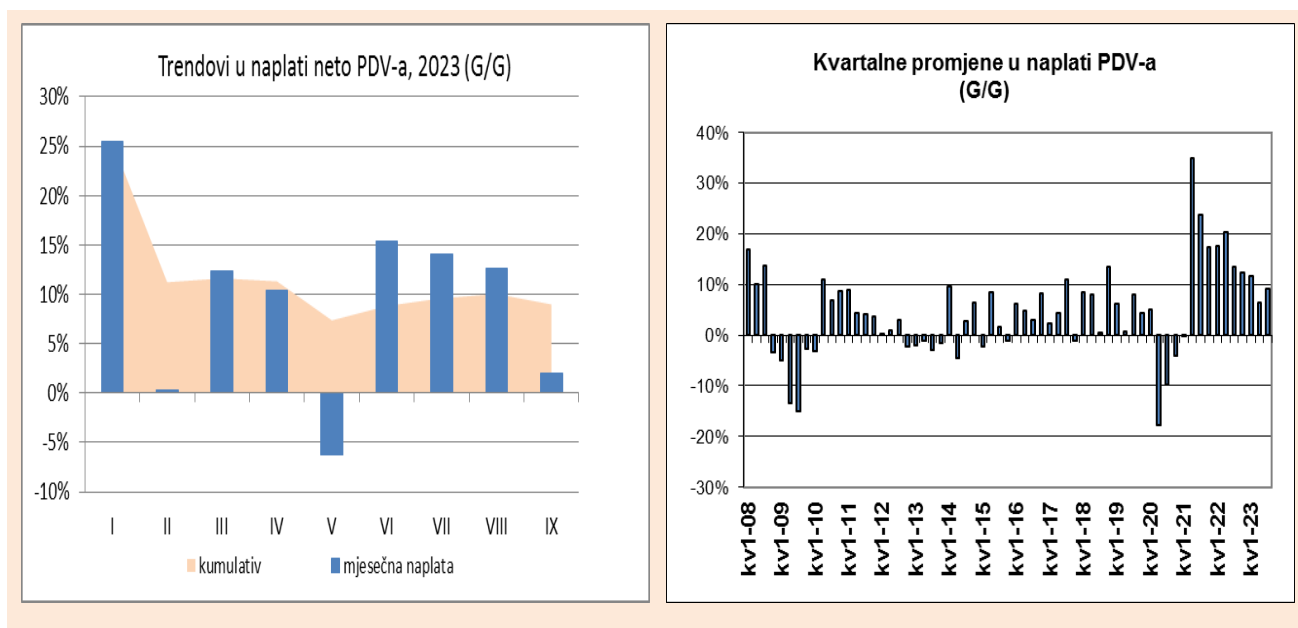
Grafikon 16. Robna razmjena BiH, mjesečne stope rasta i kumulativ povrata PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usporavanje isplate povrata je imalo pozitivan učinak na neto naplatu PDV-a. Efekat je dodatno pojačan rastom bruto naplate PDV-a posljednjih mjeseci. Međutim, loša bruto naplata PDV-a u septembru je u određenoj mjeri neutralizirala pozitivne efekte smanjenja povrata, tako da je rast neto PDV-a u septembru iznosio svega 2%. Lošija naplata u septembru se odrazila i na rast kumulativa neto PDV-a, tako da je stopa rasta pala na 9% (Grafikon 17, lijevo).

Grafikon 17. Trendovi u naplati neto PDV-a

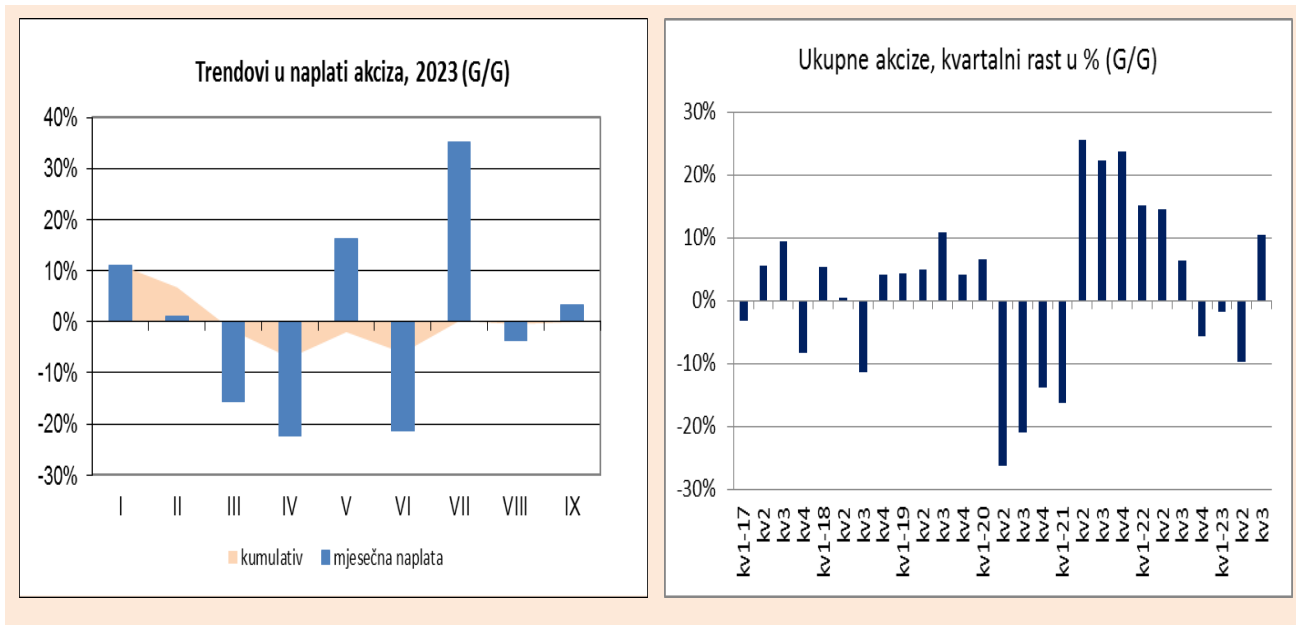
Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, izračun i prikaz OMA

Kvartalna poređenja pokazuju rastući trend neto PDV-a. U prvom kvartalu je ostvarena stopa rasta od 11,6%, što je bilo na nivou rasta neto PDV-a iz drugog polugodišta 2022. Zbog pogoršanja naplate PDV-a na uvoz, koji dominira u strukturi bruto PDV-a, i pored vanserijskog rasta domaćeg PDV-a i usporavanja povrata, rast neto PDV-a u drugom kvartalu 2023. je iznosio 6,4%. (Grafikon 17, desno). Međutim, u trećem kvartalu, zahvaljujući značajnom smanjenju isplata povrata i rastu bruto PDV-a u julu i augustu zabilježena je stopa rasta neto PDV-a od 9,3%. Već spomenuto proširenje opsega oporezivanja usluga banaka je donijelo 0,9 p.p. rasta neto PDV-a.

Akcize

Naplatu akciza uobičajeno obilježavaju snažne mjesečne oscilacije, determinirane naplatom akciza na duhanske prerađevine kao najznačajnije komponente ukupnih prihoda od akciza. Oscilacije mjesečne stope rasta su se kretale od -22% u aprilu do +35% u julu (Grafikon 18, lijevo, „mjesečna naplata“). Oscilirala je i kumulativna stopa rasta, no, u većem dijelu godine je bila u negativnoj zoni rasta. U septembru je zabilježen blagi rast prihoda od akciza od 3%, a ukupno naplaćeni prihodi od akciza tek su dostigli naplatu u istom periodu 2022. (Grafikon 18, lijevo, „kumulativ“). Mjesečna kolebanja naplate akciza posljedica su nekoliko faktora. Od onih koji su vezani za kretanja u 2023. najvažniji su promjena sheme naplate akciza zbog primjene novog režima plaćanja akciza na duhanske prerađevine, te kolebanja maloprodajnih cijena derivata nafte u zemlji, a time i potrošnje derivata uzrokovana kretanjima na svjetskom tržištu energenata. Isto tako, mjesečne stope rasta osciliraju i zbog uticaja baze za poređenje, koja je bila pod snažnim uticajem početka sukoba u Ukrajini od marta 2022. godine kada se radi o akcizama na derivate nafte.

Grafikon 18. Trendovi u naplati akciza

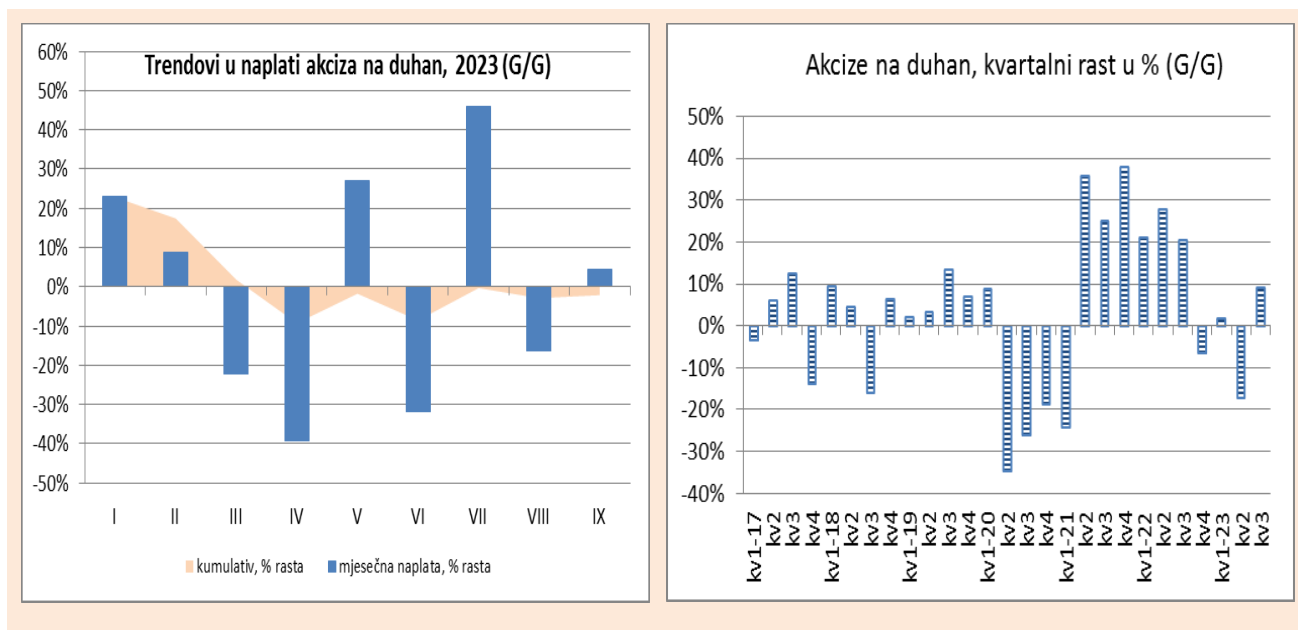
Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Pregled kvartalnih trendova pokazuje negativan rast u prvom i drugom kvartalu 2023. od 1,8% i 9,7%, respektivno (Grafikon 18, desno). Međutim, ekstremno visok rast naplate akciza u julu i blagi rast u septembru su donijeli rast na nivou trećeg kvartala od 10,5%. Oscilacije u naplati akciza na duhanske prerađevine su uobičajene, s obzirom na to da naplata zavisi od prodajnih politika dvije multinacionalne duhanske korporacije, koje drže 85% tržišta cigareta u BiH. Međutim, u 2023. oscilacije u naplati akcize su dodatno zaoštrene zbog primjene novog režima plaćanja od proljeća 2023.⁴⁶

⁴⁶ Izmjene Zakona o akcizama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/2022).

Novi režim plaćanja akciza podrazumijeva plaćanje akciza prilikom uvoza duhanskih prerađevina umjesto plaćanja akciza prilikom preuzimanja akciznih markica. Prelaskom na novi režim plaćanja akciza skraćen je vremenski razmak između uplate akciza i plasmana cigareta na koji se uplata odnosi⁴⁷. Posljedica prelaska na novi režim plaćanja je vakuum u naplati akciza, čija je dužina i, posljedično, uticaj na naplatu prihoda od akciza, zavisila od intervala između preuzimanja markica i uvoza cigareta⁴⁸. Radi se o jednokratnom efektu, koji je pozitivan za gotovinski tok duhanskih kompanija, dok za državu predstavlja gubitak prihoda od akciza. Iako se očekivalo da će stupanjem na snagu svih provedbenih propisa duhanske kompanije tokom januara 2023. preći na novi režim plaćanja, to se nije desilo zbog prilagođavanja carinskim procedurama u vezi plaćanja akciza kod uvoza (pribavljanje bankovnih garancija i dr.). Imajući to u vidu, razumljivo je da se razlikovao tempo preuzimanja novih procedura od strane duhanskih kompanija i prelaska na novi režim plaćanja. To je, u konačnici, imalo za posljedicu da se efekat gubitka prihoda vremenski proteže kalendarski od sredine februara do sredine aprila, odnosno u tri mjesečna izvještaja u periodu februar – april (Grafikon 19, lijevo). Okončanjem prelaznog perioda naplata prihoda se stabilizirala. U maju je ostvaren rast prihoda od čak 26,9%, no već u junu je naplata bila izrazito loša i zabilježen je pad čak 32%. Veliki rast naplate akciza u julu od 46% je skoro anulirao pad naplate akciza iz prvog polugodišta, međutim, pad naplate u augustu od 16,9% i skromni rast od 4,3% u septembru su ponovo kumulativnu naplatu doveli u negativnu zonu rasta sa stopom od -2,1% (Grafikon 19, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 19. Trendovi u naplati akciza na duhan

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Pregled kvartalnih stopa rasta pokazuje blago poboljšanje u prvom kvartalu 2023. kada je ostvarena stopa rasta od 1,8%, ali u drugom kvartalu 2023, zbog primjene nove sheme plaćanja akciza i loše naplate u aprilu

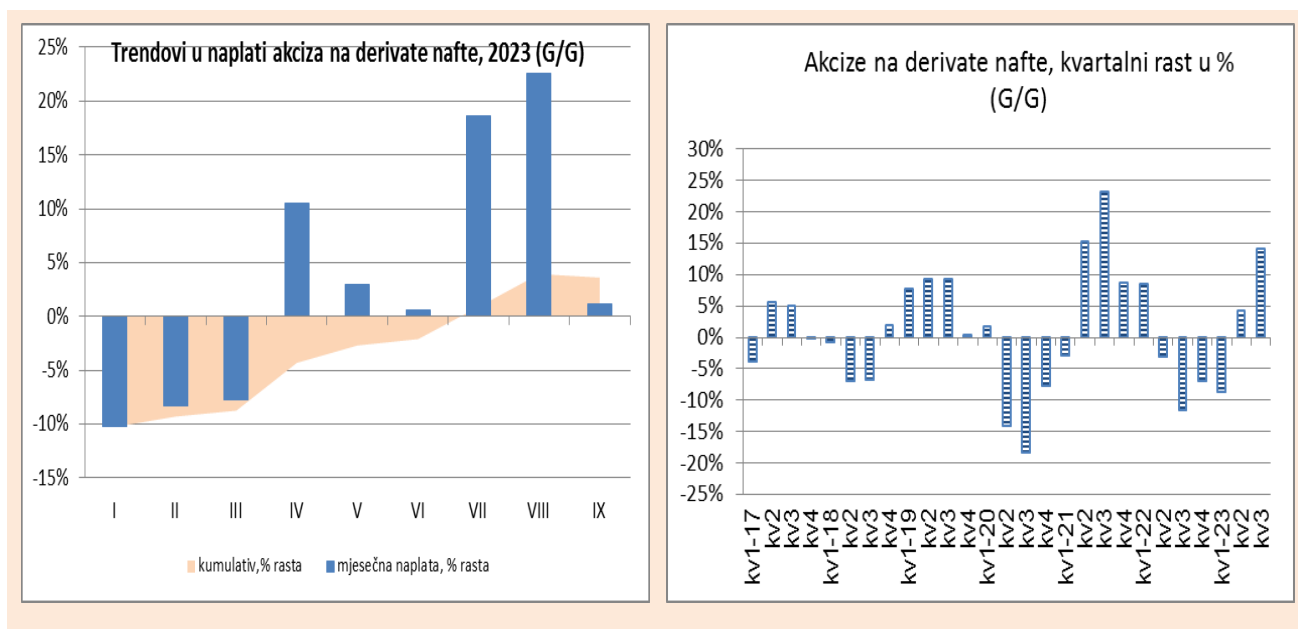
⁴⁷ Do izmjena Zakona o akcizama akcize su se plaćale u momentu preuzimanja markica, što je proizvodilo negativne efekte ne gotovinski tok duhanskih kompanija budući da je bilo potrebno uplatiti značajna finansijska sredstva za akcize mnogo vremena prije njihove prodaje.

⁴⁸ Između te dvije krajnje aktivnosti potrebno je izvesti akcizne markice u zemlje gdje se duhanske prerađevine proizvode, proizvesti cigarete i prevesti ih u BiH. Zavisno od proizvođača do sada je bilo potrebno najmanje mjesec dana da se uvezu cigarete sa akciznim markicama na koje je plaćena akciza.

i junu ostvaren je pad od čak 17% (Grafikon 19, desno). U trećem kvartalu, pod uticajem rasta potrošnje nerezidenata u ljetnoj sezoni naplata akciza se stabilizirala, te je ostvaren rast od 9,1% (Grafikon 19, desno).

U prva tri mjeseca 2023. zabilježene su negativne stope rasta akciza na derivate nafte, a u nastavku godine ostvaren je snažan oporavak, tako da je nivou devet mjeseci 2023. ostvaren rast kumulativno od 3,6% (Grafikon 20, lijevo). Trendovi u naplati akciza na derivate nafte snažno su determinirani efektom baze iz 2022. godine. U prva tri mjeseca prošle godine, u periodu prije početka sukoba u Ukrajini, potrošnja derivata nafte je bila stabilna zbog stabilnih cijena na svjetskom tržištu, što je imalo pozitivan efekat na naplatu akciza u tom periodu. Međutim, u istom periodu 2023. naplata akciza je bila niža zbog pada potrošnje uzrokovane višim cijenama energenata kao posljedice turbulencija na svjetskom tržištu energenata izazvane sukobom u Ukrajini. U narednim mjesecima efekat baze je obrnut. U periodu april - septembar 2022. godine zbog rasta cijena došlo je do pada potrošnje derivata nafte i, posljedično, naplate akciza, dok su se u istom periodu 2023. cijene derivata nafte stabilizirale, a potom i počele padati, što je imalo pozitivne efekte na potrošnju i naplatu akciza. Kao posljedica nevedenih trendova na tržištu derivata naplata akciza u periodu april - septembar 2023. je bila veća za 3,6% u odnosu na isti period 2022.

Grafikon 20. Trendovi u naplati akciza na derivate nafte

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

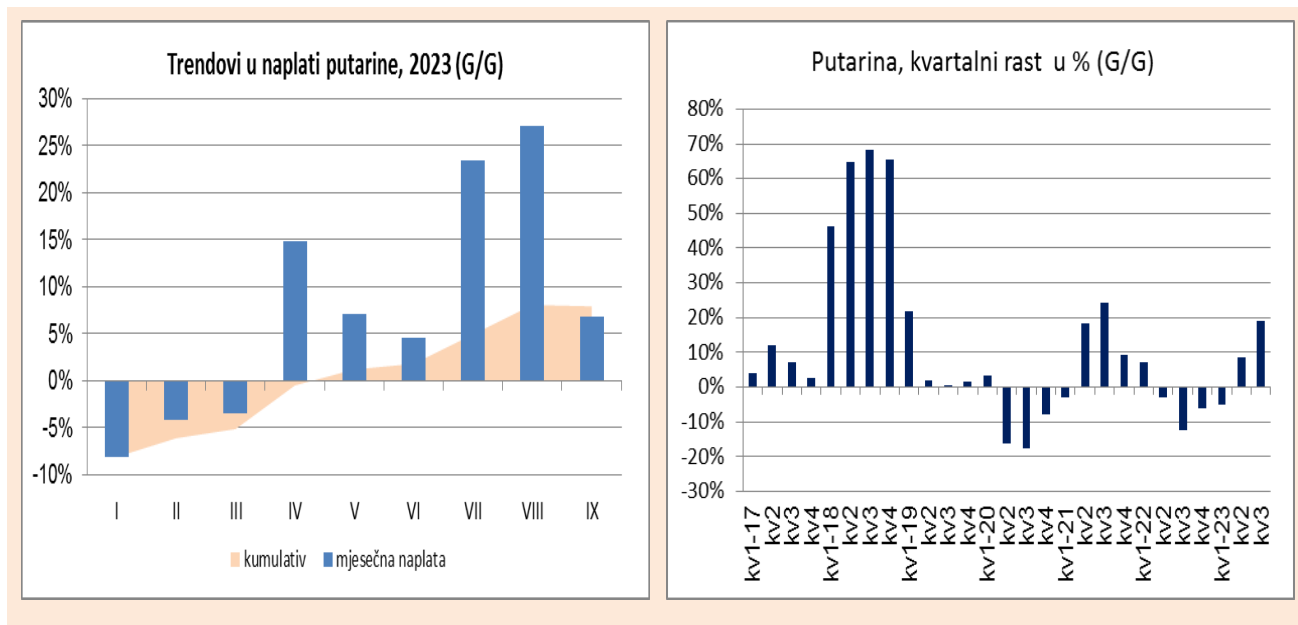
Kvartalna poređenja ukazuju na snažan oporavak naplate akciza na derivate nafte u trećem kvartalu 2023. kada je ostvaren rast od čak 14,1%, za razliku od prvog kvartala, kada je bio zabilježen pad naplate od 8,7%, i skromnog rasta u drugom kvartalu od 4,3% (Grafikon 20, desno).

U osnovi, trendovi u naplati putarine u 2023. su slični trendovima u naplati akciza na derivate nafte (Grafikon 21, lijevo). U prvom kvartalu je bio zabilježen pad prihoda od putarine od 5,1%, dok je u drugom i trećem kvartalu ostvaren pozitivan rast od 8,4% i čak 19,1%, respektivno (Grafikon 21, desno). Na nivou devet mjeseci ostvaren je rast od 6,8%, što je značajno više od rasta naplate akciza na derivate nafte. Razlike u stopama rasta/pada potiču od različitih osnovica na koje se obračunava i plaća putarina, odnosno akcize na derivate nafte, te olakšica, u vidu oslobođanja plaćanja putarine, koje je predviđeno za rudnike, termoelektrane i željeznice. Međutim, zbog rješenja⁴⁹ Vijeća za državnu pomoć BiH oslobođanje plaćanja

⁴⁹ „Službeni glasnik BiH“, broj 49/23 i „Službeni glasnik BiH“, broj 63/23

putarine za navedene kategorije obveznika je suspendirano u 2023. godini, što je imalo za posljedicu veću naplatu putarine u 2023, više stope rasta putarine i veću diskrepancu u odnosu na rast naplate akciza na derivate nafte. Efekat suspenzije oslobađanja putarine rudnika i termoelektrana u 2023. donio je 3,8 p.p. rasta putarine za devet mjeseci 2023. godine.

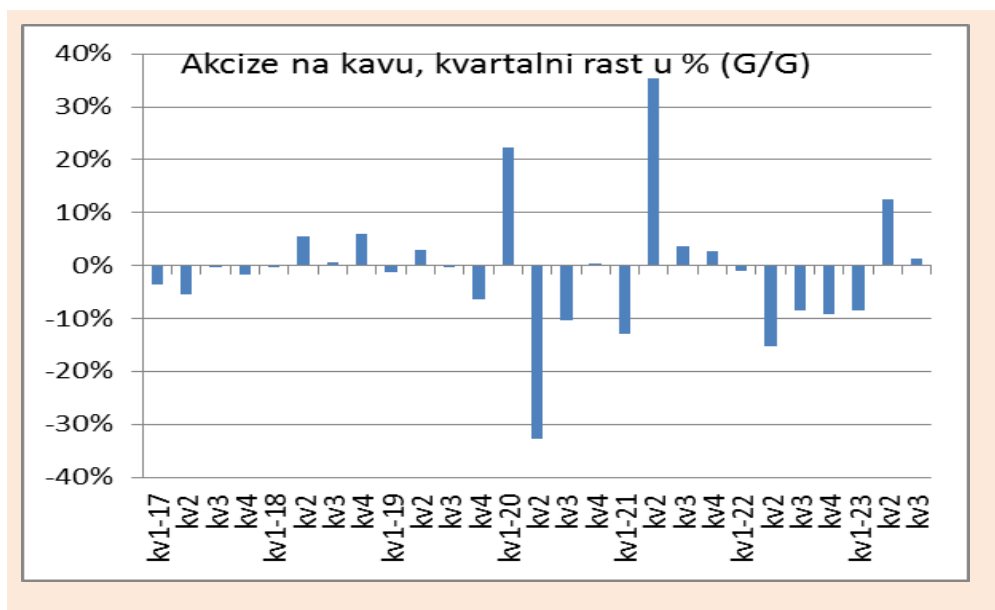
Grafikon 21. Trendovi u naplati putarine

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Nakon negativnih trendova prihoda od akciza na kafu u 2022. godini i pada od 8,5%, koji je zabilježen u prvom kvartalu 2023., u drugom i trećem kvartalu 2023. naplata se oporavila, te su zabilježene pozitivne stope rasta od 12,5% i 1,4%, respektivno (Grafikon 22). Pozitivna kretanja u posljednja dva kvartala su poboljšala kumulativni rast, tako da je u periodu januar – septembar 2023. ostvaren rast prihoda od akciza na kafu od 7,9%.

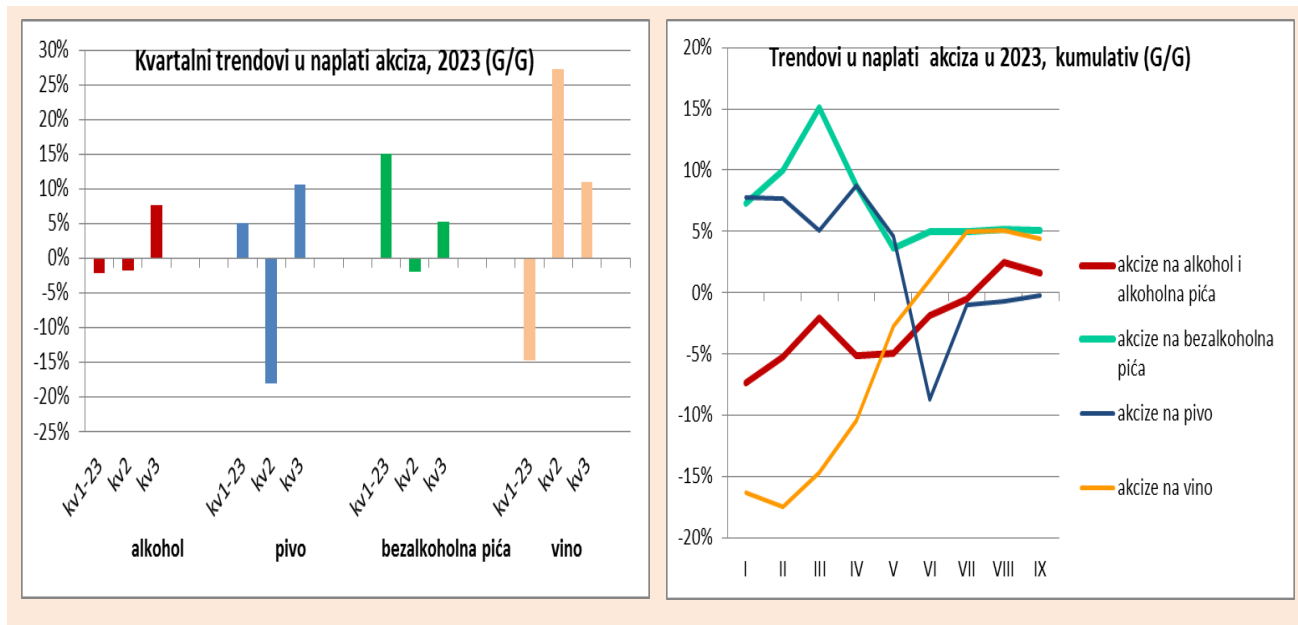
Grafikon 22. Akcize na kafu

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Trendovi u naplati akciza na grupaciju proizvoda, koju čine pivo, vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića, tokom prva dva kvartala 2023. godine su bili oscilatorni za sve navedene proizvode (Grafikon 23, lijevo), no rast u trećem kvartalu je bio odlučujući da se ostvari pozitivna stopa rasta akciza na vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića u periodu januar - septembar 2023 (Grafikon 23, lijevo). Ostvareni prihodi od akciza na pivo za devet mjeseci 2023. su bili na nivou naplate u istom periodu 2022. zahvaljujući rastu akciza na uvezena piva od 2,3%, čime je u cijelosti neutraliziran pad naplate akciza na domaća piva od 9,7% u istom periodu.

Grafikon 23. Kvartalni trendovi u naplati akciza i kumulatvi

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2023-2026 (osnovni scenarij)

Projekcije prihoda za period 2023-2026 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od indirektnih poreza, projekcije prihoda od indirektnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UIO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 2. Osnovni scenarij projekcija prihoda od indirektnih poreza (2023-2026), oktobar 2023. g.

Vrsta prihoda (neto)	u mil. KM						Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija								
	2022	2023	2024	2025	2026		2023	2024	2025	2026
PDV	5.121,5	5.565,5	5.783,3	5.988,9	6.200,0		8,7%	3,9%	3,6%	3,5%
Akcize	1.580,0	1.612,9	1.755,3	1.801,9	1.852,9		2,1%	8,8%	2,7%	2,8%
Carine	431,9	511,2	547,5	588,6	638,6		18,4%	7,1%	7,5%	8,5%
Putarina	627,2	683,4	703,2	724,3	748,9		9,0%	2,9%	3,0%	3,4%
Ostalo	66,1	54,5	43,6	43,6	43,6		-17,5%	-20,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	7.826,7	8.427,5	8.832,9	9.147,3	9.484,1		7,7%	4,8%	3,6%	3,7%
Namjenska putarina *)	-392,0	-427,1	-439,5	-452,7	-468,1		9,0%	2,9%	3,0%	3,4%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	7.434,8	8.000,3	8.393,4	8.694,6	9.016,0		7,6%	4,9%	3,6%	3,7%

Napomena:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjena u cijelosti za izgradnju autoputeva, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autoputeva (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

Kategorija „Ostalo“ uključuje ostale prihode koji se prikupljaju na JR UIO (prihodi od terminala, zakupnina i sl.) te neusklađene prihode (prihodi koji ostanu neusklađeni nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sistemu UIO)

Tabela 3. Osnovni scenarij projekcija prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a, oktobar 2023. g.

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2022	2023	2024	2025	2026
PDV	11,3%	11,5%	11,3%	11,1%	10,9%
Akcize	3,5%	3,3%	3,4%	3,3%	3,3%
Carine	0,9%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%
Putarina	1,4%	1,4%	1,4%	1,3%	1,3%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	17,2%	17,4%	17,3%	17,0%	16,7%
Namjenska putarina	-0,9%	-0,9%	-0,9%	-0,8%	-0,8%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	16,3%	16,5%	16,4%	16,1%	15,8%

Izvor podataka za BDP: BHAS, rashodni pristup, septembar 2023. i Projekcije DEP-a, septembar 2023.

Projekcije za 2023. godinu

Prilikom izrade projekcija prihoda za 2023. godinu ne može se osloniti na sezonske sheme naplate prihoda iz 2020. i 2021. godine, s obzirom na to da su one izašle iz ranijih okvira zbog efekata virusa korona.⁵⁰ Uprkos poremećajima na globalnom planu, turbulencijama na tržištu naftnih derivata i snažnom rastu cijena, u 2022. se raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza smanjio u odnosu na prethodne dvije godine (Grafikon 24, lijevo), a mjesečna dinamika prihoda u 2022. godini se poprilično vratila na *pre-COVID-19* sezonsku shemu⁵¹ (Grafikon 24, desno). To posebno važi za prihode od PDV-a, akcize na alkohol, pivo i bezalkoholna pića, dok akcize na derivate nafte i putarina, očekivano, i u 2022. godini poprilično odstupaju od stare sezonske sheme. Prihodi od akciza na duhan i kafu nikad nisu ni imali izraženu sezonsku komponentu.⁵²

U prvih devet mjeseci 2023. godine ostvarena je stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza od 7,6% u odnosu na isti period 2022. godine. Prema projekcijama DEP-a, očekuje se nominalni rast BDP-a od 6,5% u 2023. godini. Stopa rasta ukupnih neto projektiranih prihoda od indirektnih poreza za 2023. godinu je za 0,1 p.p. viša od devetomjesečne stope rasta i iznosi 7,7%.⁵³

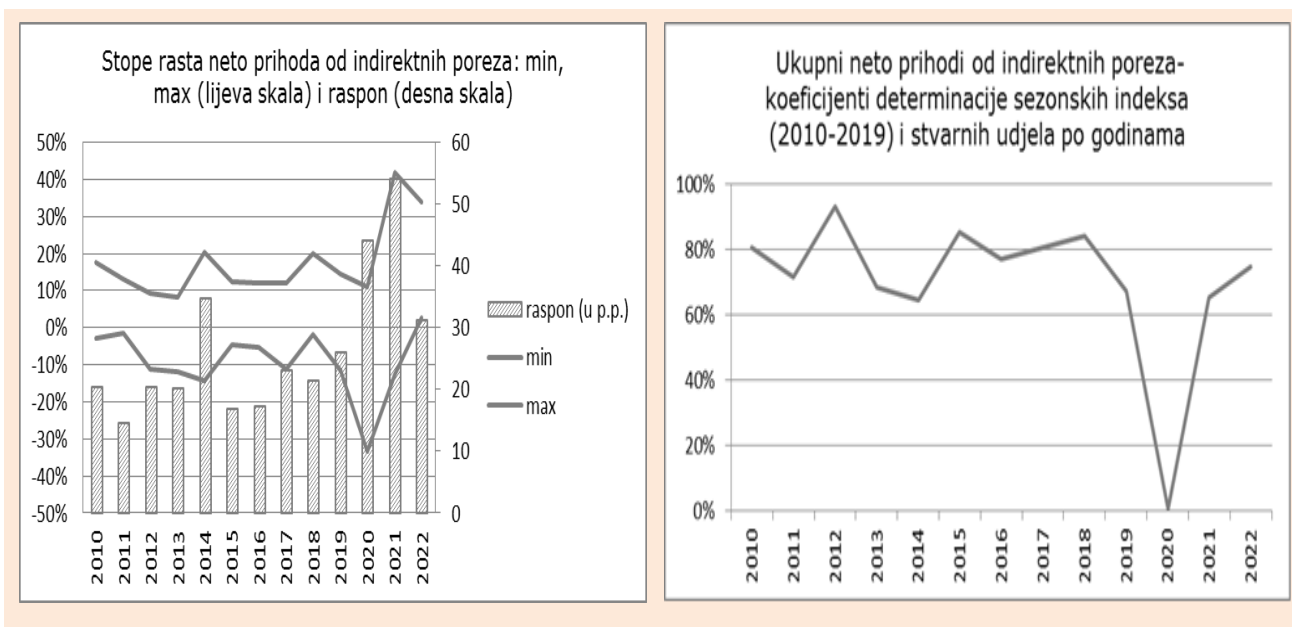
⁵⁰ Mjesečna dinamika prihoda u 2020. godini je potpuno odudarala od tzv. pre-COVID-19 sezonske sheme. Raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda (razlika između maksimalne i minimalne vrijednosti) iznosio je 44,2 p.p. Iako se nekim dijelom vratila na stari šablon, naplata neto prihoda od indirektnih poreza u 2021. godini takođe poprilično odudara od stare sezonske sheme. U 2021. je raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza bio još viši nego u 2020. godini i iznosio je visokih 54,1 p.p. što je rezultat: (1) poremećaja sezonske sheme u baznoj 2020. godini, i (2) karakteristika sezonske sheme u 2021. godini

⁵¹ Nakon kalkulacije sezonskih indeksa za period 2010-2019, postavljeni su regresioni modeli i izračunati koeficijenti determinacije sezonskih indeksa i stvarnih udjela mjesečnih iznosa pojedinih vrsta prihoda u odgovarajućem periodu, kako bi se prikazalo koliko dobro se sezonski indeksi „uklapaju“ u stvarne udjele u pomenutom periodu.

⁵² Više o mjesečnim fluktuacijama pojedinih vrsta prihoda od indirektnih poreza i jačini sezonske komponente u biltenima Odjeljenja br. 174/175 i 209/210 (www.oma.uino.gov.ba)

⁵³ Projektirane stope rasta prihoda po vrstama se, s druge strane, razlikuju od ostvarenih stopa rasta za prva tri kvartala zbog specifičnosti u naplati pojedinih prihoda u tekućoj godini, ali i u statističkoj osnovici za poređenje *ad valorem* poreza i poreza (akcize i putarine) na derivate nafte.

Grafikon 24. Mjere disperzije prihoda od indirektnih poreza

Izvor: Izračun i prikaz OMA-e na osnovu podataka UIO

Napomena: Ukupni neto mjesečni prihodi u izračunu ne uključuju neusklađene prihode na JR UIO

PDV

Nakon pada neto prihoda od PDV-a u 2020. godini od 6,8%, koji je bio posljedica pandemije virusa korona, u 2021. i 2022. godini zabilježen je njihov snažan oporavak i visoke stope rasta od 18,2% i 15,6%, respektivno. Neto prihodi od PDV-a u 2022. godini bili su za 1,1 mlrd KM viši nego u pretkriznoj, 2019. godini, što predstavlja rast od 27,3%.

U odnosu na 2006. godinu, kada je uveden PDV, neto prihodi od PDV-a su u 2022. godini bili viši za čak 2,6 mlrd KM ili za 106,2%. U periodu 2006-2021 učešće neto prihoda od PDV-a u ukupnim neto prihodima od indirektnih poreza kretalo se u rangu 60- 64%, dok je navedeno učešće u 2022. godini iznosilo visokih 65,4%

Projektirani iznos neto prihoda od PDV-a u 2023. godini je 5.565,5 mil KM, što je za 8,7% više od ostvarenja u 2022. godini. Projekcija je zasnovana na historijskoj sezonskoj shemi naplate pojedinih kategorija PDV-a (koja ne uključuje specifičnosti u 2020. i 2021. godini), te kretanjima i projekcijama makroekonomskih pokazatelja.

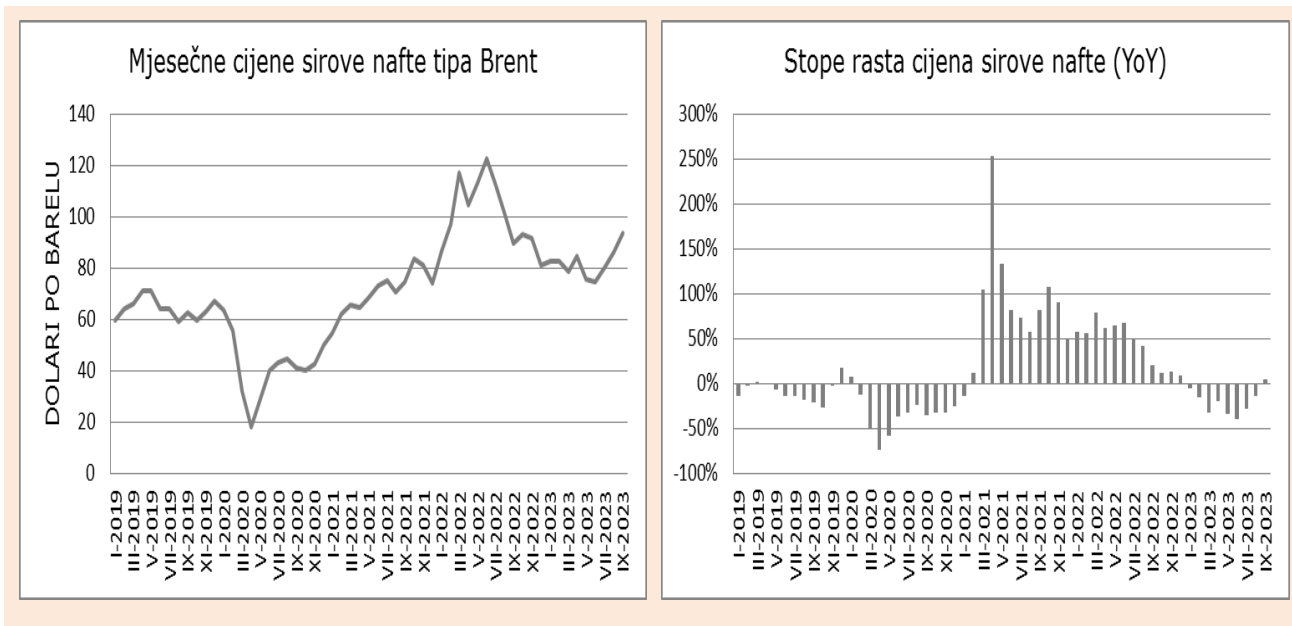
Akize i putarina

Akize na derivate nafte i putarina

Cijena sirove nafte značajno je varirala u periodu od početka 2019. do septembra 2023, do kada su bili dostupni podaci Američke uprave za energetske informacije (*U.S. Energy Information Administration*) u vrijeme izrade projekcija prihoda od indirektnih poreza. U Grafikonu 25. su prikazane mjesečne cijene sirove nafte tipa Brent (*Europe Brent Spot Price FOB*) u navedenom periodu, te njihove stope rasta (YoY). Može se zaključiti da su u 2022. godini u svim mjesecima zabilježene pozitivne stope rasta cijena sirove nafte, u rangu između 9,1% (decembar) i 67,7% (juni), što je rezultat visokih cijena uzrokovanih sukobima u Ukrajini (Grafikon 22, desno). U 2023. godini nastupa pad cijena sirove nafte i negativne mjesečne stope rasta. Kao posljedica visoke osnovice iz prethodne godine i relativno nižih cijena u 2023. godini, do kraja mjeseca

augusta stope rasta cijena su se kretale u rangu između – 39,0% (juni) i -4,6% (januar). U septembru 2023. godine zabilježen je rast cijena sirove nafte od 4,4% u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

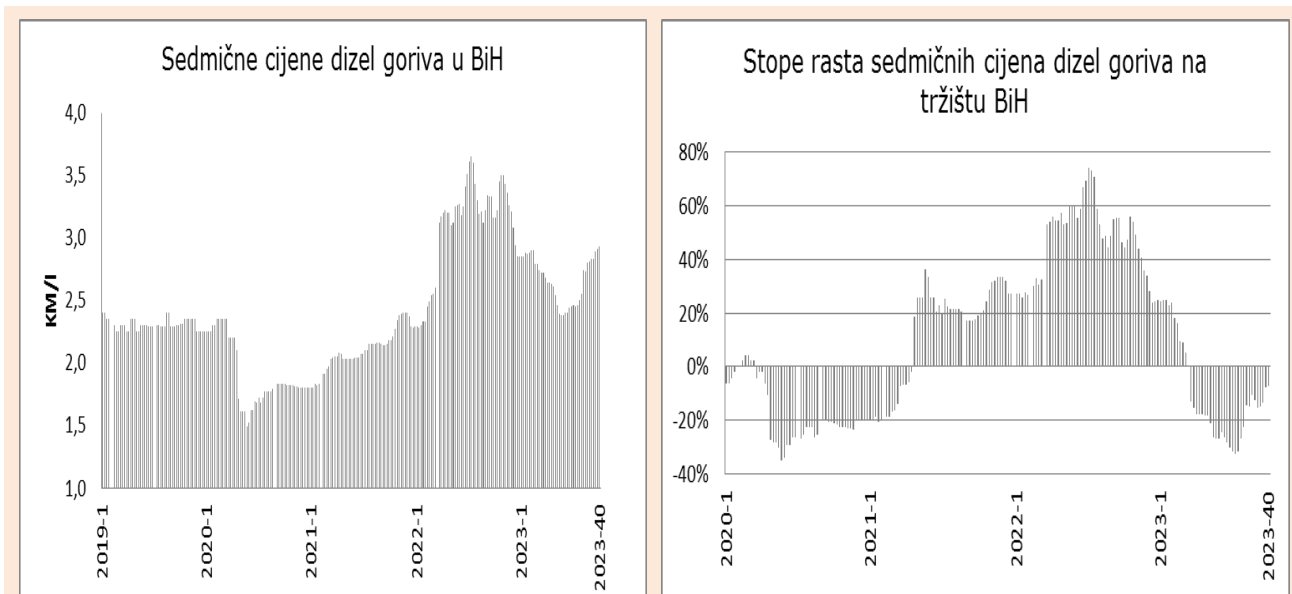
Grafikon 25. Mjesečne cijene sirove nafte tipa Brent i njihove stope rasta

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka U.S. Energy Information Administration, Europe Brent Spot Price FOB (Dollars per Barrel)

Faktori koji utiču na formiranje cijena derivata na tržištu BiH su cijene sirove nafte, trgovačke marže, visine poreznih stopa i dr.

Grafikon 26. Cijene derivata nafte u BiH

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka Vanjskotrgovinske komore BiH

Grafikon 26. prikazuje sedmične cijene dizel goriva⁵⁴ u BiH u periodu od početka 2019. do 40. sedmice 2023. godine, koje prate dinamiku cijena sirove nafte. Nakon perioda izrazito stabilnih cijena u 2019. godini, cijene derivata nafte na tržištu BiH snažno su pale u proljeće 2020. godine, kao posljedica pandemije virusa korona. U 21. sedmici 2020. godine cijena dizel-goriva iznosila je svega 1,5 KM/l. Od 22. sedmice 2020. godine (kraj maja) cijene derivata bilježe stabilan trend rasta, koji je zadržan kroz čitavu 2021. godinu. Na kraju 2021. godine prosječna sedmična cijena dizel-goriva iznosila je 2,3 KM/l. Dešavanja u Ukrajini uticala su na intenziviranje trenda rasta cijena u 2022. godini. Prosječne cijene dizel-goriva dostigle su svoj maksimum od visokih 3,7 KM/l u 28. sedmici 2022. godine (sredina jula). Nakon toga uslijedio je trend pada cijena dizel-goriva, a u posljednjoj sedmici prvog polugodišta 2023. godine (26. sedmica) iznosile su 2,5 KM/l. Od tada ponovo nastupa trend rasta cijena dizel-goriva, te su u 40. sedmici iznosile 2,9 KM/l, kao na početku 2023. godine.

Ako uporedimo sedmične cijene dizel-goriva sa cijenama iz iste sedmice prethodne godine može se zaključiti da su one rasle tokom cijele 2022. godine, sa kulminacijom na sredini godine. Na početku 2023. godine su, sa opadajućim trendom, zadržane pozitivne stope rasta sedmičnih cijena dizel-goriva, da bi od 12. sedmice 2023. godine (kraj marta) nastupio trend pada sedmičnih cijena, i to po sve većim stopama, od -12,9% u 12. sedmici do -32,7% u 28. sedmici (kraj juna). Sa rastom sedmičnih cijena dizel-goriva od 29. sedmice 2023. godine (Grafikon 23, lijevo), njihove stope rasta u odnosu na istu sedmicu prethodne godine su počele opadati. U 40. sedmici 2023. godine je posmatrana stopa iznosila -7,2%.

U vrijeme izrade projekcija, dostupni su podaci o potrošnji derivata nafte⁵⁵ do kraja trećeg kvartala 2023. godine. Potrošnja derivata nafte u prvom kvartalu 2023. godine je zbog relativno visokih cijena i visoke statističke osnovice za poređenje bila niža za 6,8% u odnosu na isti kvartal prethodne godine, dok se u drugom kvartalu uz niže cijene derivata nafte oporavila i dostigla rast od 4,5%. U trećem kvartalu 2023. godine ukupna potrošnja derivata nafte porasla je za visokih 12,5%, kao kumulativni rezultat niske statističke osnovice za poređenje i nižih cijena derivata u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Posmatrano na nivou tri kvartala, potrošnja derivata nafte je u I-IX 2023 porasla za 3,9% u odnosu na I-IX 2022. godine, pri čemu je potrošnja dizel-goriva porasla za 4,3%, benzina za 3,3% a ostalih derivata (lož-ulje, kerozin i tečni naftni plin) za 0,5%,

Stope rasta prihoda od akciza i putarine po kvartalima bile su pod uticajem kretanja cijena derivata, specifičnosti u statističkoj osnovici za poređenje te obustavi oslobađanja plaćanja putarine za rudnike i termoelektrane. Tako su u prvom kvartalu 2023. godine zabilježene negativne stope rasta akciza na derivate nafte i putarine, dok su visoke stope rasta ovih prihoda ostvarene u drugom, a posebno u trećem kvartalu 2023. godine. Stoga, 2022. godina, kao i prethodne dvije (zbog drugih specifičnosti), ne mogu predstavljati osnovicu za izradu projekcija prihoda. Na osnovu stare sezonske sheme i trendova naplate za 2023. godinu projektirane su stope rasta neto prihoda od akciza na naftu i putarine od 5,3% i 9,0%, respektivno. Razlika u projekciji stope rasta putarine u odnosu na projekciju rasta akciza na derivate nafte najvećim dijelom proizlazi iz efekta suspenzije oslobađanja putarine za rudnike i termoelektrane u 2023.

Prihodi od akciza na duhan

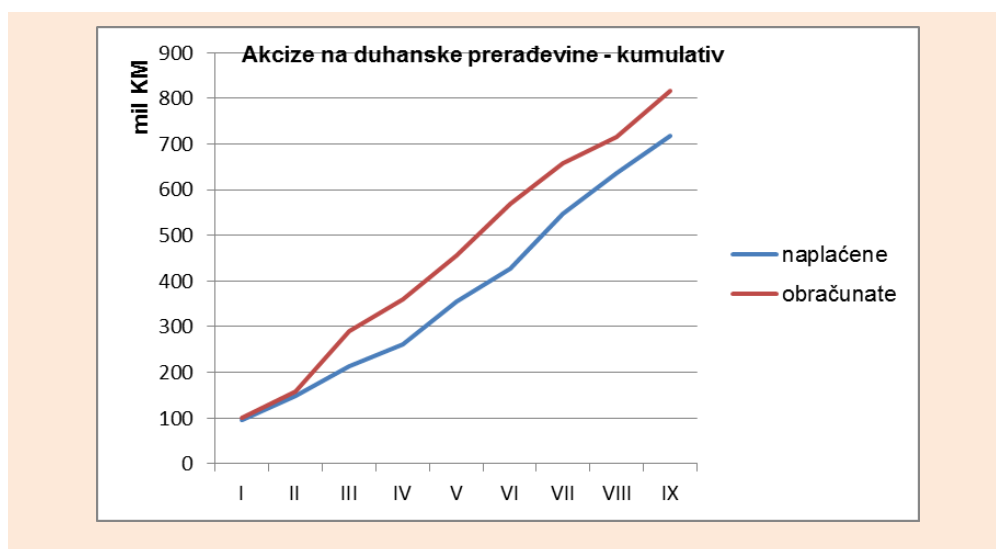
Glavna nepoznanica u vezi projekcija akciza na duhanske prerađevine jeste gubitak prihoda zbog prelaska na novi režim plaćanja akciza u momentu uvoza cigareta umjesto prilikom podizanja akciznih markica. Pretpostavljajući da je vremenski razmak između preuzimanja markica i uvoza mjesec dana, Odjeljenje je u

⁵⁴ Korišteni su podaci *International Road Transport Uniona*, preuzeti sa web stranice Vanjskotrgovinske komore BiH (VTK). Nakon 19. sedmice 2022. godine prekinuto izvještavanje o cijenama za goriva 95 BMB i 98 BMB na web stranici Vanskotrgovinske komore BiH sa podacima *International Road Transport Uniona*. Dostupni su jedino podaci o najčešćim cijenama goriva za pojedine kompanije u BiH.

⁵⁵ Treba napomenuti da pojam „potrošnja derivata“ u ovom prilogu podrazumijeva količine izračunate od strane autora, te da uključuju količinu uvezenih derivata nafte i količinu domaćih derivata nafte stavljenih u promet. Količine domaćih derivata iz akciznih prijava uzete su sa vremenskim pomakom m-1, kako bi osnovica bila ispravno prikazana u skladu sa odredbama Zakona o akcizama u BiH koje se odnose na nastanak obaveze obračunavanja i plaćanja akcize. Posljednja godina u kojoj su domaći derivati stavljeni u promet je 2019, zbog obustave proizvodnje Rafinerije nafte Brod nakon havarije koja se dogodila u oktobru 2018. godine.

aprilskim projekcijama procijenilo jednokratni gubitak prihoda od akciza u visini prosječne mjesečne naplate u 2022. godini. Vremenski razmak zavisi od lokacije proizvodnje cigareta, troškova transporta i distribucije, koji mogu značajno varirati s obzirom na to da se radi o multinacionalnim korporacijama. Varijacije su razumljive, jer su se duhanske kompanije u hodu prilagođavale novim procedurama plaćanja akciza, što se odražavalo i na planove proizvodnje i plasmana. Isto tako, jedan od razloga za veću diskrepancu može biti i preuzimanje veće količine markica u odnosu na praksu u prethodnim godinama, jer nakon izmjena Zakona više nije neophodno imati osigurana finansijska sredstva za plaćanje akciza u momentu preuzimanja markica. Procjena gubitka prihoda od akciza se vremenom pokazala potcijenjenom, iz čega se može zaključiti da je vremenski razmak između preuzimanja markica i uvoza cigareta duži od mjesec dana. Prema očekivanjima ostvareni su pozitivni trendovi na tržištu duhanskih prerađevina u BiH u periodu januar – septembar 2023. Zabilježen je rast količina cigareta, mjeren brojem akciznih markica, od 8,1%, dok je rast vrijednosti tržišta cigareta 12,6% u odnosu na isti period 2022. Međutim, iako je iznos obračunate akcize u periodu januar – septembar 2023. za 11% veći od iznosa naplaćene akcize u istom periodu 2022. zbog promjene režima plaćanja akciza naplaćeno je 2,1% prihoda manje nego u istom periodu 2022. Razlika između obračunate i naplaćene akcize (Grafikon 24) predstavlja gubitak prihoda zbog prelaska na novi način plaćanja. Gubitak, koji iznosi cca 10% naplaćenih prihoda od akciza na duhanske prerađevine u 2022. godini, umanjuje projektirani rast ukupnih indirektnih poreza u 2023. za 1,2 p.p.

Grafikon 27. Akcize na duhanske prerađevine, kumulativ

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Realno je očekivati da su kompanije iz duhanske industrije već uspjele uspostaviti novu dinamiku proizvodnje i prodaje duhanskih prerađevina, što bi trebalo pozitivno uticati na shemu naplate akciza u četvrtom kvartalu, u smislu ublažavanja oscilacija i rasta prihoda od akciza kojim bi se anulirao pad prihoda nastao tokom godine. Budući da nema najava povećanja maloprodajnih cijena cigareta do kraja godine, u četvrtom kvartalu 2023. se može očekivati stabilizacija naplate akciza koja bi, imajući u vidu jako nisku osnovicu iz decembra 2022., kao posljedicu očekivanja promjene režima plaćanja, trebala rezultirati skromnim rastom prihoda od akciza na duhanske prerađevine od 0,8% u 2023. godini.

Prihodi od ostalih kategorija akciza

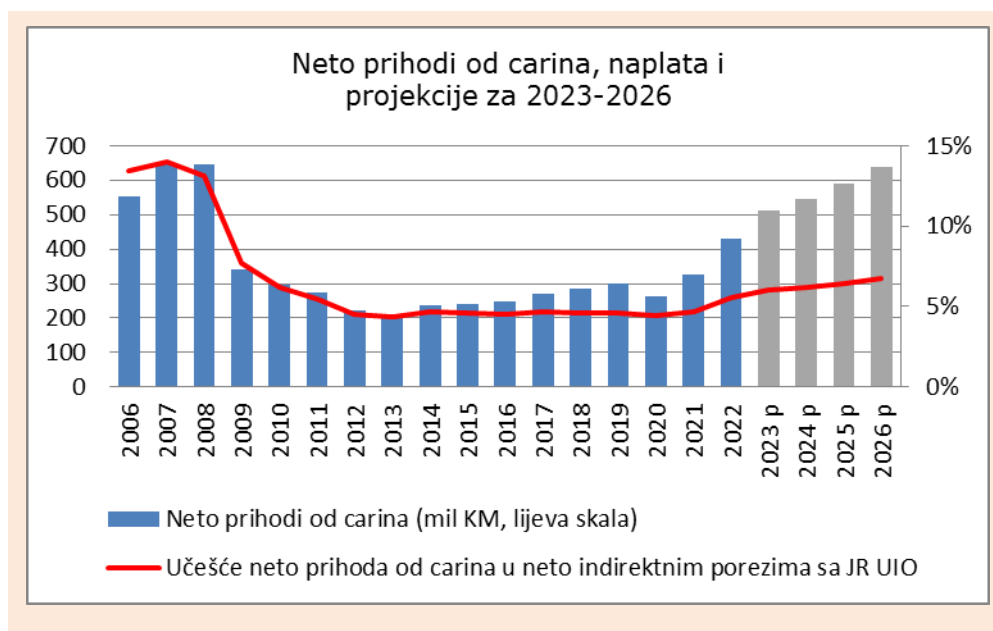
Prihodi od ostalih kategorija akciza (alkohol i alkoholna pića, pivo, vino, bezalkoholna pića i kafa) nemaju značajno učešće u ukupnim prihodima od akciza.⁵⁶ Projektirani su u skladu sa tekućim trendovima naplate, historijskom sezonskom shemom te projekcijama relevantnih makroekonomskih pokazatelja.

⁵⁶ Bruto prihodi od svih pobrojanih vrsta akciza imali su učešće svega 9,2% u bruto prihodima od akciza u 2022. godini.

Carine

Liberalizacija vanjske trgovine dovela je do snažnog pada prihoda od carina, kako u apsolutnim iznosima tako i u pokazateljima učešća u ukupnim neto prihodima od indirektnih poreza. Sa 650,4 mil KM u 2007. godini, neto prihodi od carina pali su na svega 211 mil KM u 2013. godini. Od 2014. godine zabilježen je šestogodišnji trend blagog rasta ovih prihoda, dosežući nivo od 300,6 mil. KM u 2019. godini. U 2020. godini, sa pandemijom koronavirusa, neto prihodi od carina su ponovo pali na 262,2 mil. KM, dok su u 2021. i 2022.g. zabilježili snažan oporavak, te su u 2022. godini iznosili 431,9 mil. KM, što je najviši iznos nakon početka primjene Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU u 2008. godini. Ako se posmatra učešće u ukupnim neto prihodima od indirektnih poreza, primjetan je snažan pad u periodu od 2007. do 2013. godine sa 14,0% na 4,3%. Nakon tog perioda (2014-2021) je ovo učešće relativno stabilno, i kreće se u rasponu od 4,4% do 4,7%, da bi u 2022. godini poraslo na 5,5%. (Grafikon 28).

Grafikon 28. Neto prihodi od carina 2006-2022. i projekcije za 2023-2026.

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka UIO i projekcija OMA

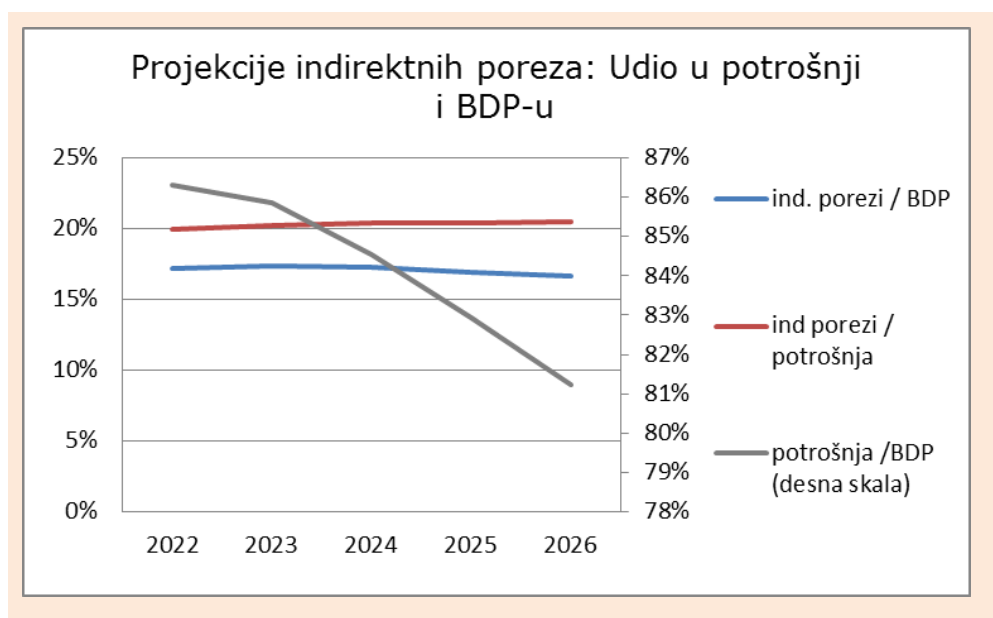
Prema podacima Uprave za indirektno oporezivanje BiH u periodu I-IX 2023. godine ostvarena je stopa rasta uvoza od -1,9% u odnosu na isti period prethodne godine. Imajući u vidu trendove naplate prihoda od carina, kretanje uvoza i projekcije DEP-a, za 2023. godinu se projektira neto naplata carina u iznosu od 511,2 mil. KM, što je za 18,4% više od naplate u prethodnoj godini. Procjenjuje se da će učešće carina u ukupnim neto prihodima od indirektnih poreza u 2023. godini dalje porasti na 6,1% (Grafikon 28, desna skala)

Projekcije za period 2024-2026

Projektirane stope rasta neto prihoda od indirektnih poreza za 2024., 2025. i 2026. godinu iznose 4,8%, 3,6% i 3,7%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom periodu zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, historijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2023. godinu.

Za razliku od projektiranog pada indirektnih poreza u BDP-a u periodu 2023-2026 (Tabela 4 i Grafikon 29), projektirani udio prihoda od indirektnih poreza (OMA) u potrošnji (DEP) u navedenom periodu blago raste od 20,2% u 2023. do 20,5% u 2026. godini. Pad projektiranog udjela indirektnih poreza u BDP-u u periodu 2023-2026 kumulativni je rezultat blagog rasta indirektnih poreza u potrošnji te pada udjela potrošnje u BDP-u (Grafikon 29).

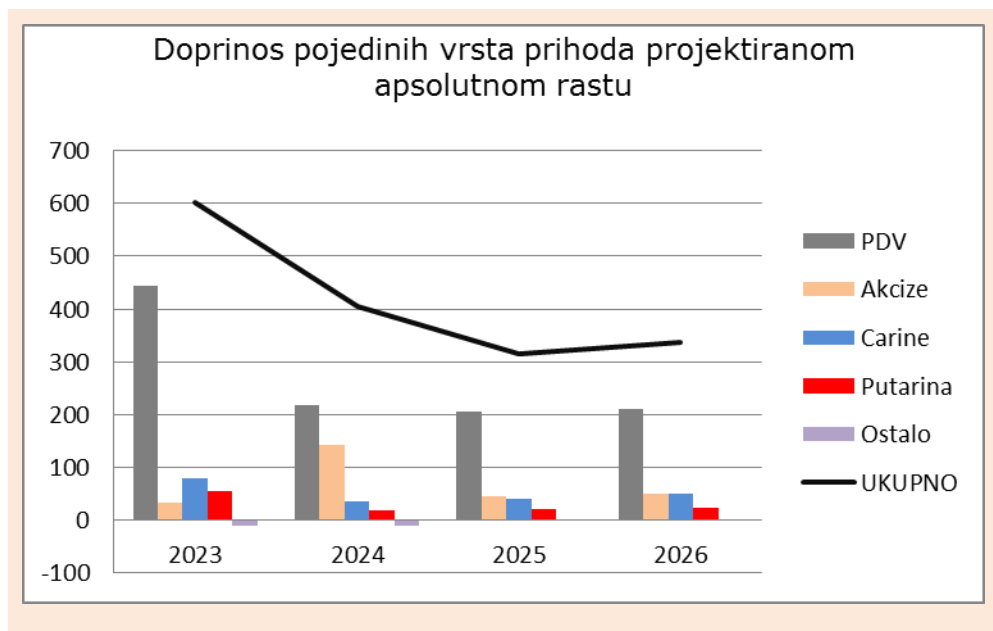
Grafikon 29. Projektirani udio indirektnih poreza u BDP-u i ukupnoj potrošnji

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija prihoda indirektnih poreza (OMA, oktobar 2023) i projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP, septembar 2023)

Najveći generator godišnjeg apsolutnog rasta prihoda od indirektnih poreza u navedenom periodu je PDV, s obzirom na njegovo značajno učešće u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta (Grafikon 30). U 2024. su akcize također značajan generator apsolutnog rasta, zbog snažnog projektiranog apsolutnog rasta akciza na duhan (vid. objašnjenje u nastavku u dijelu „Prihodi od akciza na duhan“).

Grafikon 30. Doprinos pojedinih vrsta prihoda projektiranom apsolutnom rastu

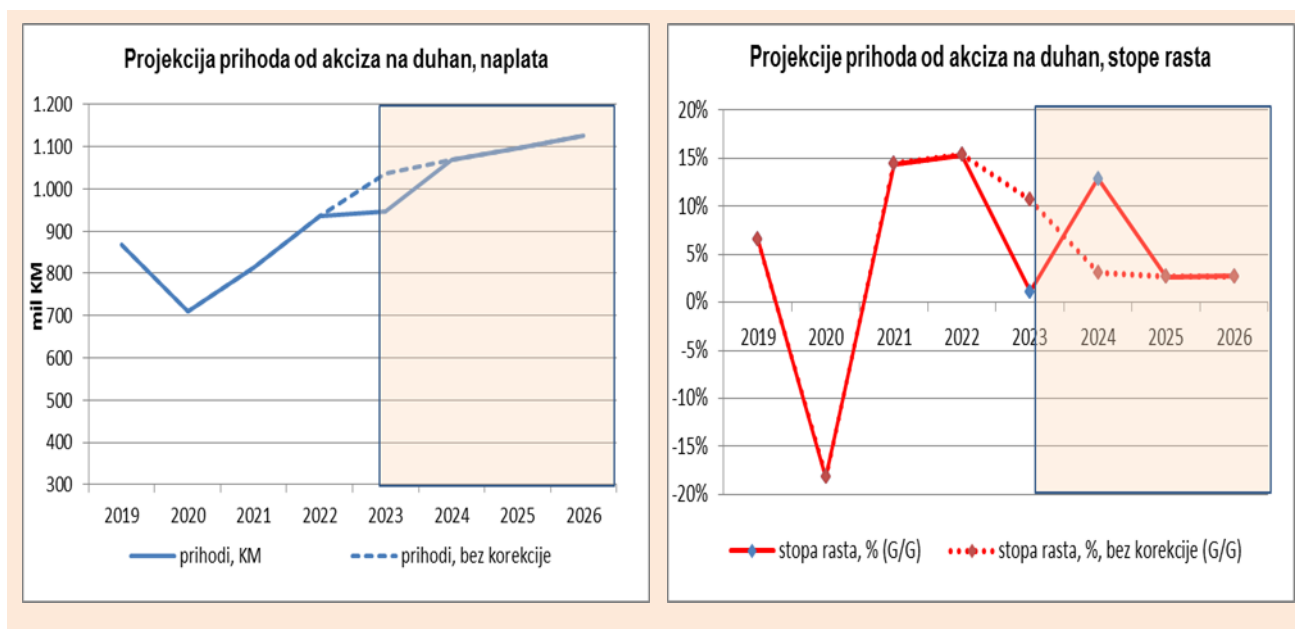
Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija prihoda od indirektnih poreza (OMA, oktobar 2023)

Prihodi od akciza na duhan

Za razliku od 2023. u kojoj je prisutan miks dvije sheme plaćanja akciza, s jednokratnim negativnim efektom na naplatu akciza, od 2024. uspostavit će se nova shema plaćanja akciza koja će biti neutralna na naplatu prihoda od akciza. Važan faktor ostvarenja projekcija naplate akciza jeste nepromijenjena akcizna politika i kontinuirana borba protiv crnog tržišta cigareta i duhana u BiH. Rast tržišta duhanskih prerađevina bi trebao pratiti makroekonomske projekcije potrošnje, što bi uz umjereni rast prosječne ponderirane cijene cigareta, trebalo dovesti do daljnjeg rasta vrijednosti prometa cigareta i oporezovanih količina cigareta.

Pod navedenim pretpostavkama u 2024., 2025., i 2026. može se očekivati povećanje naplate prihoda od akciza na duhanske prerađevine (Grafikon 31, prikaz lijevo), sa stopama rasta od 13,2%, 2,7% i 2,7% respektivno (Grafikon 31, prikaz desno). Viša stopa rasta prihoda od akciza u 2024. godini je posljedica niže osnove iz 2023. zbog jednokratnog gubitaka prihoda zbog prelaska na novi režim plaćanja akciza⁵⁷.

Grafikon 31. Projekcije prihoda od akciza na duhan

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka UIO i projekcija OMA

Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od indirektnih poreza

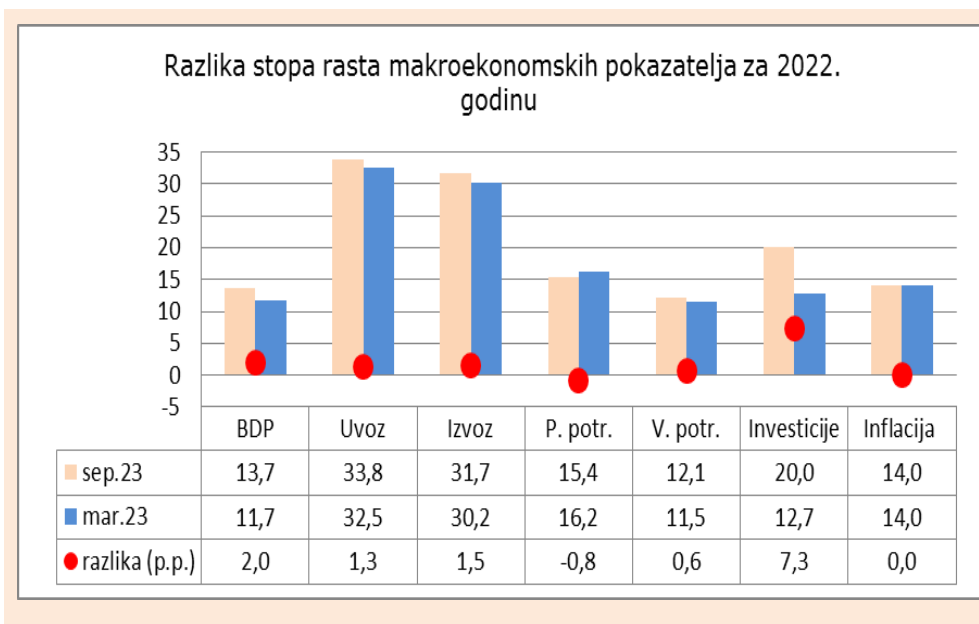
Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za DEP-ove projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.

Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2022. godinu

Na osnovu Grafikona 32. se mogu uporediti zvanični podaci BHAS prikazani u DEP-ovim posljednjim projekcijama (septembar 2023) i DEP-ove prethodne projekcije (mart 2023), a koji se odnose na stope rasta BDP-a za 2022. godinu i njegovih komponenti. Nominalna stopa rasta BDP-a revidirana je za +2,0 p.p., sa 11,7% na 13,7%. Najviše je revidirana stopa rasta investicija (+7,3 p.p.).

⁵⁷ Da nije bilo promjene režima plaćanja akciza, očekivana stopa rasta akciza na duhanske prerađevine za 2023. bi bila 10,7%, a za 2024. godinu 3,1% (Grafikon 31, linije „bez korekcije“).

Grafikon 32. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2022. godinu

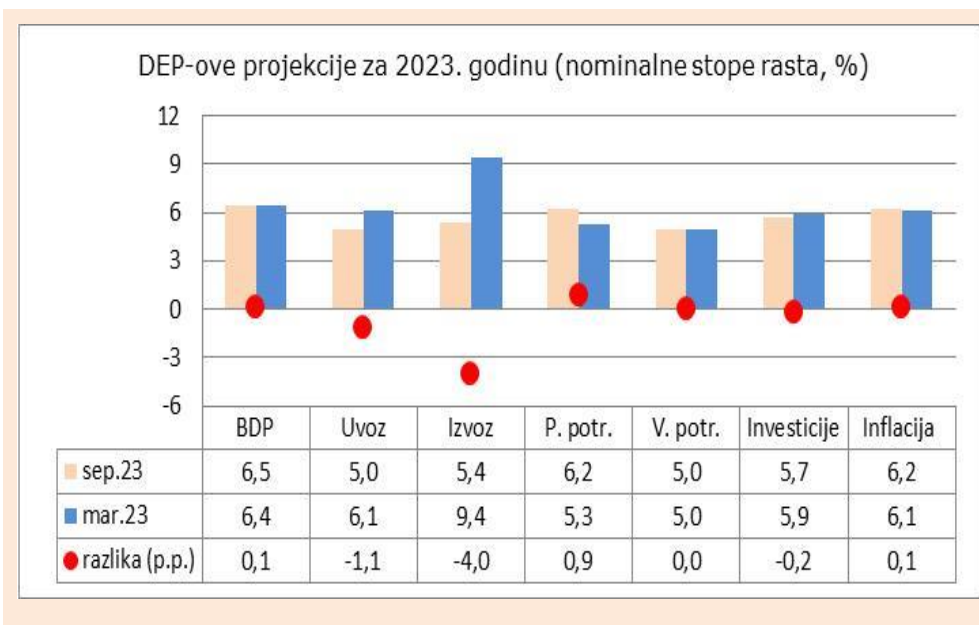

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija DEP-a iz septembra 2023. (zvanični podaci BHAS) i marta 2023. (projekcije)

Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu

Nema značajnih korekcija u projektiranoj stopi rasta BDP-a za 2023. godinu u posljednjim projekcijama (septembar 2023.) u odnosu na prethodne DEP-ove projekcije (mart 2023.).

Grafikon 33. Razlika DEP-ovih projekcija za 2023. godinu

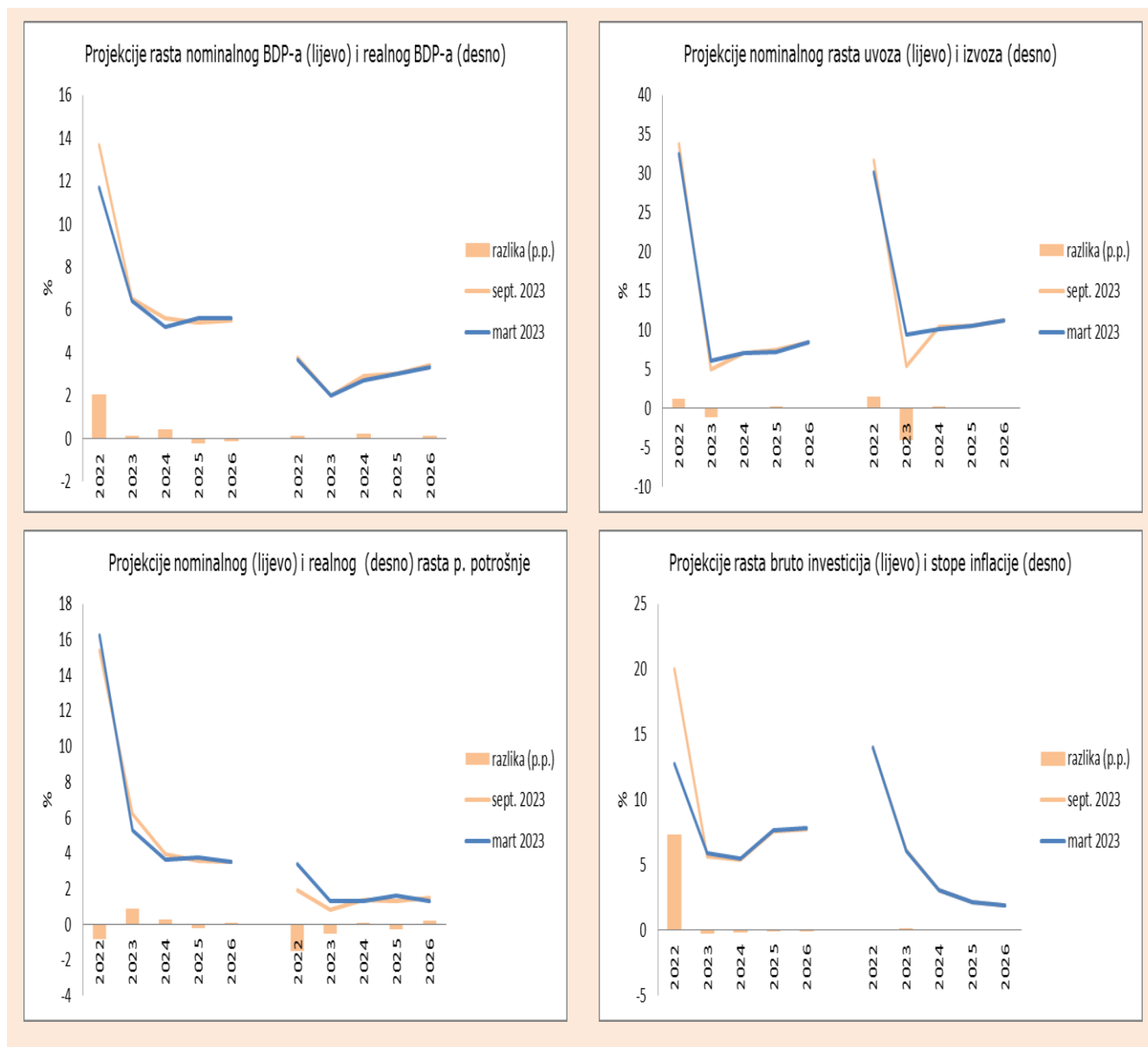
Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija DEP-a

Projektirana nominalna stopa rasta BDP-a revidirana je za svega +0,1 p.p. Sa druge strane, postoje značajnije korekcije u projekcijama komponenti BDP-a. Projektirane nominalne stope rasta uvoza i izvoza revidirane su za -1,1 i -4,0 p.p., respektivno. Projekcije rasta privatne potrošnje revidirane su za +0,9 p.p., dok projekcije rasta vladine potrošnje nisu mijenjane. Projektirana stopa rasta investicija revidirana je za -0,2 p.p (Grafikon 33).

Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za period 2024 -2026. godina

U Grafikonu 34. prikazane su septembarske projekcije BDP-a i komponenti za period 2022-2026. u odnosu na prethodne projekcije DEP-a (mart 2023), iz kojih se može vidjeti da korekcije za period 2024-2026. godinu nisu značajne. U odnosu na prethodne, projekcije nominalnog rasta BDP-a revidirane su za +0,4 p.p., -0,2 p.p. i -0,1 p.p. za 2024., 2025. i 2026. godinu. Grafikon 34. također prikazuje reviziju pojedinih komponenti BDP-a i stope inflacije.

Grafikon 34. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa

Izvor: Izračun i prikaz OMA-e na osnovu projekcija DEP-a iz marta 2023. i septembra 2023.

Razlike projekcija prihoda za 2023. godinu u odnosu na projekcije iz aprila

Projekcija prihoda od indirektnih poreza za 2023. godinu viša je za 275,8 mil. KM u odnosu na projekcije iz aprila 2023. godine. Najviša korekcija izvršena je na prihodima od PDV-a, u iznosu od +183,4 mil. KM. Revizija je izvršena prvenstveno zbog visokih stopa rasta domaćeg PDV-a, koje su dosta iznad DEP-ove projektirane stope rasta potrošnje, kako one iz marta tako i iz septembra 2023. godine. Prihodi od akciza revidirani su za -10,4 mil. KM, što je kumulativni rezultat revizije naviše akciza na derivate nafte, revizije naniže akciza na duhan⁵⁸ te manjih korekcija na ostalim kategorijama akciza.⁵⁹ Prihodi od carina revidirani su naviše za 40,9 mil. KM zbog trenda visokih stopa rasta ovih prihoda uprkos tekućem trendu pada uvoza. Prihodi od putarine revidirani su za +43,7 mil. KM, što je kumulativni rezultat suspenzije oslobađanja putarine rudnika i termoelektrana u 2023, te pozitivnih trendova naplate iznad očekivanja u aprilu 2023. Ostali prihodi revidirani su za +18,2 mil. KM, na neusklađenim prihodima.

Razlike projekcija prihoda za period 2024-2026. u odnosu na projekcije iz aprila

Razlike projekcija prihoda za period 2024-2026. u odnosu na projekcije iz aprila 2024. godine predstavljene su u Tabeli 5. U odnosu na projekcije iz aprila 2023. godine, projekcije prihoda za 2024., 2025. i 2026. godinu revidirane su za +314, mil KM, +313,6 mil KM i +309,2 mil KM, respektivno.

Tabela 4. Razlike projekcija prihoda za period 2023-2026. u odnosu na projekcije iz aprila 2023. g.

Vrsta prihoda (neto)	2023	2024	2025	2026
PDV	183,4	204,7	199,2	207,5
Akcize	-10,4	12,0	10,8	-8,3
Carine	40,9	43,8	48,6	52,8
Putarina	43,7	46,2	47,6	49,9
Ostalo	18,2	7,3	7,3	7,3
UKUPNO	275,8	314,1	313,6	309,2

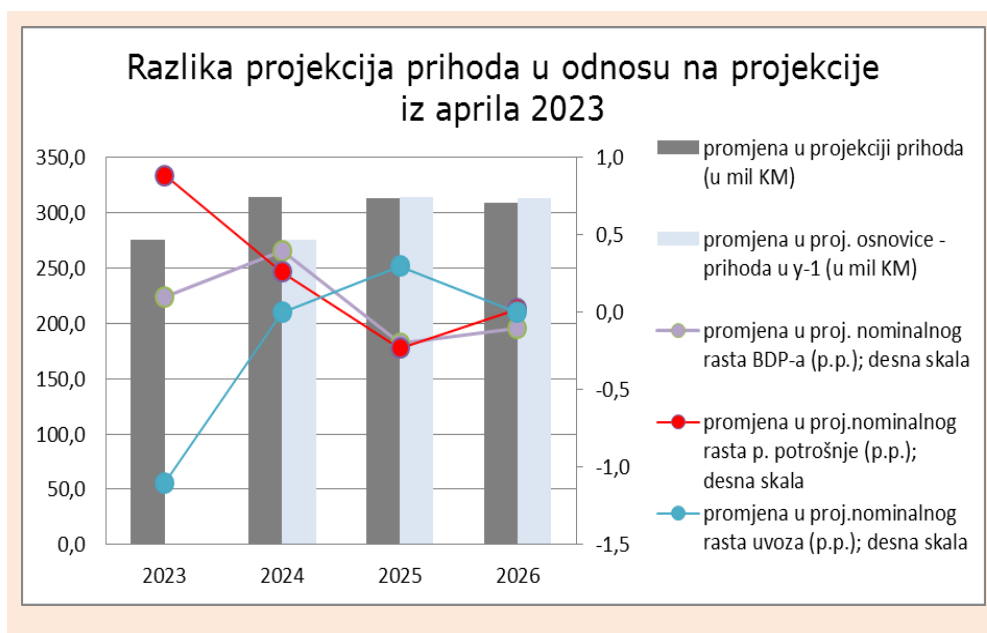
Revizija je kumulativni rezultat korekcija u osnovici (projekcija prihoda za prethodnu godinu: $y-1$) i revizija stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za tekuću godinu (Grafikon 35). Na osnovu Grafikona 35. se može zaključiti da nije bilo većih revizija u DEP-ovim projekcijama rasta relevantnih makroekonomskih pokazatelja za period 2024-2026 u septembru 2023. godine u odnosu na njihove martovske projekcije. Faktori koji su doveli do razlika projekcija pojedinih vrsta prihoda u odnosu na prethodne, aprilske, projekcije Odjeljenja se uglavnom odnose na reviziju osnovice za poređenje (2023. za 2024. godinu, pa posljedične promjene u osnovici za naredni period). Vidjeli smo da je revizija u projekciji statističke osnovice za 2024. godinu (revizija prihoda za 2023. godinu) bila je pozitivna za sve vrste prihoda izuzev za projekcije prihoda od akciza na duhan⁶⁰ i manjih korekcija prihoda od akciza na pivo i bezalkoholna pića.

⁵⁸ Primjena nove sheme plaćanja akciza je unijela mnogo neizvjesnosti u projekcije naplate akciza u 2023. godini. Iako se očekivalo da će stupanjem na snagu svih provedbenih propisa duhanske kompanije tokom januara 2023. preći na novi režim plaćanja, to se nije desilo zbog prilagođavanja carinskim procedurama u vezi plaćanja akciza kod uvoza (pribavljanje bankovnih garancija i dr.). Tempo preuzimanja novih procedura od strane duhanskih kompanija i prelaska na novi režim plaćanja se razlikovao, što je uslovalo duži period prilagođavanja i velike oscilacije u naplati akciza. Maloprodajne cijene cigareta su povećane iznad očekivanja Odjeljenja, što je, negativno uticalo na prodaju cigareta, rezultirajući nižom naplatom prihoda od akciza od očekivane. Konačno, negativan efekat na naplatu akciza je imala i manja potrošnja nerezidenata u ljetnoj sezoni od očekivane.

⁵⁹ Projekcija prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića i akciza na kafu revidirana je naviše, dok su projekcije akciza na pivo i bezalkoholna pića revidirane naniže.

⁶⁰ Faktori koji su doveli do niže osnovice akciza na duhan su veći gubici prihoda od akciza u 2023. godini nakon promjene režima plaćanja akciza na duhanske preradevine u odnosu na procjenu u aprilu 2023. i veći rast prosječne ponderirane cijene cigareta od projektiranog.

Grafikon 35. Razlika projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz aprila 2023.

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija OMA i DEP-a

Rizici

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o daljnjem odvijanju situacije na međunarodnom planu vezano za dešavanja u Ukrajini, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), **ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza, pri čemu preovladavaju rizici lošijeg ishoda.** S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uslove u BiH i u svijetu, ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2023-2026 je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od indirektnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP spominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za projekcije prihoda od indirektnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do odstupanja realiziranih od projektiranih prihoda od indirektnih poreza. U DEP-ovim projekcijama iz septembra 2023. godine navode da se rizici za njihove projekcije mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutrašnje. U istom dokumentu navodi se sljedeće: „...U vrijeme pripreme ovog izvještaja čini se da su vanjski rizici dosta izraženiji i predstavljaju veći rizik za realizaciju projekcija ekonomskog rasta iz osnovnog scenarija u odnosu na unutrašnje. Naime, nakon stabilizacije epidemioloških prilika koje su vezane za COVID-19, početkom 2022. godine došlo je do eskalacije sukoba Ukrajine i Rusije što će nesumnjivo imati negativne ekonomske posljedice po globalnu ekonomiju i samim tim i Bosnu i Hercegovinu. Daljnja eskalacija ukrajinske krize, kao i jačanje inflatornih pritisaka kako na globalnom (planu, op. OMA) tako u Bosni i Hercegovini zasigurno bi imali negativan uticaj na potrošnju, investicije, vanjskotrgovinsku razmjenu a samim tim i na projekcije ekonomskog rasta u osnovnom scenariju.“⁶¹

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od indirektnih poreza u sferi politike i administriranja indirektnim porezima možemo ubrojati sljedeće:

⁶¹ DEP, Makroekonomske projekcije 2024-2026, mart 2023.

- slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- slabljenje borbe protiv PDV prevara, pogotovo u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prevare;
- predlagane izmjene politike indirektnog oporezivanja kao što su: diferencirane stope PDV-a, privremeno ukidanje akciza na derivate, povećanje praga za registraciju za PDV-e, zahtjevi za oslobađanjem ili isplatu povrata za promet u zemlji (npr. lijekova) i sl.

Rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH u vezi s oslobađanjem putarine za rudnike i termoelektrane nose određene rizike po naplatu indirektnih poreza. Rješenjima se zahtijeva sljedeće: suspenzija oslobađanja putarine za rudnike i termoelektrane, ukidanje oslobađanja u Zakonu o akcizama za navedene kategorije obveznika i povrat olakšice, koji bi podrazumijevao uplatu putarine od strane rudnika i termoelektrana na količine dizela koje su bile oslobođene putarine u 2022. godini. Imajući u vidu odluku Vijeća, **projekcije prihoda od putarine za period 2024-2026. podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice. Drugačiji ishod eventualnih pravnih postupaka korisnika poreske olakšice podrazumijevao bi manju naplatu putarine u odnosu na projekcije.** S druge strane, povrat olakšice bi imao pozitivan efekat na naplatu prihoda od putarine⁶².

⁶² Imajući u vidu nepoznanice u vezi s dinamikom naplate povrata i trajanja eventualnih pravnih postupaka s tim u vezi, povrat olakšice nije uključen kao jednokratni dodatni prihod u projekcije prihoda za period 2024-2026.

Fiskalni ciljevi i fiskalne politike u BiH

Primarni fiskalni bilans, definisan u skladu sa članom 1. stav 2. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini, planira se u 2024. godini u vidu deficita, u iznosu 899,5 mil. KM ili 1,8% projektiranog BDP-a za 2024. godinu⁶³, od čega:

- institucije BiH planiraju deficit od 81,6 mil. KM,
- Republika Srpska planira deficit od 260,3 mil. KM,
- Federacija BiH planira deficit od 469,9 mil. KM i
- Brčko distrikt planira deficit od 87,7 mil. KM.⁶⁴

Nivo i struktura javne potrošnje

Nivo javnih rashoda, kao udio u BDP-u, u periodu 2024-2026. godine treba smanjivati s ciljem da nivo javnih rashoda konsolidirano na nivou BiH bude ispod 40% BDP-a.

Tabela 6: Ukupni javni rashodi u BiH u periodu 2022-2026. godine (u mil. KM)

Rashodi	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.
Institucije BiH	1.014,7	1.299,0	1.351,4	1.311,4	1.311,4
Federacija BiH	10.749,0	12.109,3	13.576,8	13.786,2	15.037,3
Republika Srpska	6.081,8	6.940,4	7.357,1	7.644,0	7.867,8
Brčko distrikt	284,7	312,6	385,4	300,4	314,4
Ukupno rashodi (konsolidovano)	18.130,2	20.661,4	22.670,7	23.042,0	24.530,9
BDP	45.518,0	48.462,0	51.170,0	53.956,0	56.932,0
Institucije BiH	2,2%	2,7%	2,6%	2,4%	2,3%
Federacija BiH	23,6%	25,0%	26,5%	25,6%	26,4%
Republika Srpska	13,4%	14,3%	14,4%	14,2%	13,8%
Brčko distrikt	0,6%	0,6%	0,8%	0,6%	0,6%
Ukupno u BDP-u	39,8%	42,6%	44,3%	42,7%	43,1%

Izvor: Računice Savjetodavne grupe Fiskalnog vijeća BiH

U periodu 2024 - 2026. godina potrebno je učiniti dodatne napore kako bi se promijenila struktura javne potrošnje u pravcu jačanja kapitalnih investicija, a na teret smanjenja tekućih rashoda.

⁶³ Prema procjenama DEP-a, BDP za 2024. godinu u BiH je projektiran u iznosu 51.170 mil. KM.

⁶⁴ Pogledati tabele od 7 do 11.

Tabelarni pregled okvira budžeta

Struktura rashoda budžeta je ilustrativna i okvirna, a svaki nivo vlasti u skladu sa usvojenim politikama utvrđuje konačnu strukturu rashoda i prihoda u svojim DOB-ovima i godišnjim budžetima. U Tabelarnom pregledu okvira budžeta (u nastavku) dat je konsolidirani pregled prihoda, rashoda, finansiranja i primarnog bilansa za period 2022-2026. godina, odnosno pregled za institucije BiH, Republiku Srpsku, Federaciju BiH i Brčko distrikt, te konsolidirano za BiH.

Izveštaj uključuje:

- prihode, rashode i finansiranje budžeta institucija BiH (Tabela 8);
- prihode, rashode i finansiranje budžeta Republike Srpske (fond 01) i fondova 02 do 05; prihode, rashode i finansiranje korisnika budžeta Republike koji posluju putem vlastitih bankovnih računa izvan GKT; prihode, rashode i finansiranje budžeta općina i gradova; prihode, rashode i finansiranje finansijskih planova vanbudžetskih fondova; prihode, rashode i finansiranje finansijskih planova JP "Putevi RS" i JP "Autoputevi RS", te ino projekte, sredstva "escrow" računa i putarine (Tabela 9);
- prihode, rashode i finansiranje budžeta FBiH; prihode, rashode i finansiranje budžeta kantona; prihode, rashode i finansiranje budžeta općina i gradova; prihode, rashode i finansiranje finansijskih planova vanbudžetskih fondova i kantonalnih direkcija za ceste; prihode, rashode i financiranje javnih preduzeća i ino projekte. (Tabela 10) i
- prihode, rashode i finansiranje budžeta Brčko Distrikta i fondova u Brčko distriktu (Tabela 11).

Napomena: Prilikom poređenja izveštaja po nivoima treba voditi računa o razlikama u obuhvatu podataka.

Institucije BiH

Tabela 7: Okvir budžeta institucija BiH (u mil. KM)

Institucije BiH	Izvršenje 2022	Plan 2023	Plan 2024	Projekcija 2025	Pojekcija 2026
Prihodi	1.044,3	1.173,3	1.269,8	1.198,3	1.208,9
Porezni prihodi	865,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5
Indirektni porezi	865,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5
Direktni porezi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostali porezni prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi i transferi	13,4	0,7	0,7	0,7	0,7
Ostali prihodi	165,4	152,1	248,6	177,1	187,7
Rashodi	1.014,7	1.299,0	1.351,4	1.311,4	1.311,4
Bruto plate i naknade	758,6	963,3	973,3	1.013,7	1.022,3
Izdaci za materijal i usluge	184,8	199,9	214,0	200,5	207,2
Kamate	0,7	0,9	0,6	0,5	0,4
Subvencije, socijalna davanja i trasferi	18,2	20,8	17,2	18,1	18,8
Ostali rashodi	11,5	23,5	33,3	26,8	17,1
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	40,9	90,6	113,0	51,8	45,6
Bilanca	29,6	-125,7	-81,6	-113,1	-102,5
Finansiranje	-29,6	125,7	81,6	113,1	102,5
Domaće	-25,1	142,1	85,6	32,1	35,0
Otplata unutarnjeg duga	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostalo (+/-)	-25,1	142,1	85,6	32,1	35,0
Vanjsko	-4,5	-16,4	-4,0	-4,0	-4,0
Povlačenje ino kredita	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Otplata glavnice ino kredita	-4,5	-16,4	-4,0	-4,0	-4,0
Nepokriveni višak rashoda	0,0	0,0	0,0	85,0	71,5

Izvor: Ministarstvo finansija i trezora BiH

Tabela 8. Okvir budžeta Republike Srpske (u mil. KM)

REPUBLIKA SRPSKA	Izvršenje 2022	Plan 2023	Plan 2024	Projekcija 2025	Projekcija 2026
Prihodi	5.803,0	6.523,7	7.096,8	7.432,1	7.765,5
Poreski prihodi	3.216,1	3.532,0	3.881,6	4.079,0	4.277,4
Indirektni porezi	2.543,8	2.708,0	2.923,2	3.054,9	3.191,7
Direktni porezi	620,0	757,8	878,2	935,7	991,6
Ostali poreski prihodi	52,3	66,2	80,2	88,4	94,1
Doprinosi	2.005,4	2.289,0	2.525,0	2.653,2	2.779,9
Grantovi	42,1	63,4	63,1	60,8	51,8
Ostali prihodi	537,9	637,6	626,6	638,6	655,9
Transferi	1,5	1,7	0,5	0,5	0,5
Rashodi	6.081,8	6.940,4	7.357,1	7.644,0	7.867,8
Bruto plate i naknade	1.347,9	1.498,4	1.560,2	1.570,8	1.579,0
Izdaci za materijal i usluge	462,7	519,2	553,9	549,2	555,2
Kamate	154,1	212,5	241,4	294,6	332,4
Subvencije, socijalna davanja i transferi	3.082,9	3.565,9	3.843,4	4.023,0	4.122,9
Ostali rashodi	324,3	326,8	292,0	275,3	275,7
Neto izdaci za nefinansijaku imovinu	709,9	817,6	866,2	931,1	1.002,6
Bilans	-278,8	-416,7	-260,3	-211,9	-102,3
Finansiranje	278,8	416,7	260,3	211,9	102,3
Domaće	262,8	505,6	-386,9	-121,2	-22,1
Otplata unutrašnjeg duga	-322,6	-408,8	-503,8	-451,6	-385,9
Ostalo (+/-)	585,4	914,4	116,9	330,4	363,8
Vanjsko	15,1	-88,9	647,2	333,1	124,4
Povlačenje ino kredita / sredstava	277,7	651,1	1.132,8	766,0	1.087,9
Otplata glavnice ino kredita	-262,5	-740,0	-485,6	-432,9	-963,5
Statistička razlika i nepokriveni višak rashoda	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0

Izvor: Ministarstvo finansija Republike Srpske

Tabela 9: Okvir budžeta Federacije BiH (u mil. KM)

FEDERACIJA BiH	Izvršenje 2022	Plan 2023	Plan 2024	Projekcija 2025	Projekcija 2026
Prihodi	11.166,3	12.256,0	13.106,9	13.995,3	15.000,7
Poreski prihodi	5.546,5	5.877,3	6.185,2	6.506,6	6.862,7
Indirektni porezi	4.296,5	4.450,3	4.649,2	4.844,8	5.056,8
Direktni porezi	1.250,0	1.427,0	1.536,0	1.661,7	1.806,0
Ostali poreski prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	4.401,2	5.070,1	5.585,6	6.149,6	6.775,0
Grantovi i transferi	13,6	17,1	20,5	21,7	22,6
Ostali prihodi	1.205,0	1.291,5	1.315,6	1.317,4	1.340,4
Rashodi	10.749,0	12.109,3	13.576,8	13.786,2	15.037,3
Bruto plate i naknade	2.498,0	2.746,2	2.996,4	2.943,6	2.972,1
Izdaci za materijal i usluge	2.254,7	2.621,4	2.468,9	2.517,3	2.566,6
Kamate	120,1	185,9	249,5	257,0	264,7
Subvencije, socijalna davanja i transferi	4.748,3	5.208,7	6.265,2	6.558,0	7.399,5
Ostali rashodi	286,0	447,4	748,1	759,9	902,0
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	841,9	899,7	848,7	750,4	932,4
Bilans	417,3	146,7	-469,9	209,1	-36,6
Finansiranje	-417,3	-146,7	469,9	-209,1	36,6
Domaće	-83,9	9,5	556,1	-12,6	-58,6
Otplata unutrašnjeg duga	-263,9	-380,5	-443,9	-472,6	-518,6
Ostalo (+/-)	180,0	390,0	1.000,0	460,0	460,0
Vanjsko	-72,4	-32,3	106,0	4,7	203,6
Povlačenje ino kredita	391,8	697,4	864,0	587,1	672,2
Otplata glavnice ino kredita	-464,2	-729,6	-758,0	-582,4	-468,6
Nepokriveni višak rashoda	-261,0	-123,9	-192,2	-201,2	-108,4

Izvor: Ministarstvo finansija Federacije BiH

Brčko Distrikt**Tabela 10: Okvir budžeta Brčko distrikta (u mil. KM)**

BRČKO DISTRIKT	Izvršenje 2022	Plan 2023	Plan 2024	Projekcija 2025	Pojekcija 2026
Prihodi	327,9	280,0	297,7	306,6	318,4
Poreski prihodi	257,1	264,4	285,4	294,8	306,4
Indirektni porezi	226,3	227,6	251,6	262,3	273,9
Direktni porezi	30,8	36,8	33,8	32,5	32,5
Ostali poreski prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	40,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi i transferi	1,7	1,3	0,0	0,0	0,1
Ostali prihodi	29,1	14,3	12,3	11,8	11,9
Rashodi	284,7	312,6	385,4	300,4	314,4
Bruto plate i naknade	94,4	105,3	116,7	116,0	116,3
Izdaci za materijal i usluge	94,2	46,6	45,3	45,3	47,3
Kamate	0,5	0,5	2,1	0,0	0,0
Subvencije, socijalna davanja i transferi	89,6	112,5	100,8	98,9	118,6
Ostali rashodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	6,1	47,7	120,5	40,3	32,1
Bilans	43,2	-32,6	-87,7	6,2	4,0
Finansiranje	-43,2	32,6	87,7	-6,2	-4,0
Domaće	5,7	6,0	6,9	5,0	5,3
Otplata unutrašnjeg duga	-0,7	-0,5	0,0	-1,6	-1,0
Ostalo (+/-)	6,3	6,4	6,9	6,6	6,3
Vanjsko	-4,4	-9,9	-13,5	-11,2	-9,3
Povlačenje ino kredita	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Otplata glavnice ino kredita	-7,1	-9,9	-13,5	-11,2	-9,3
Nepokriveni višak rashoda	-44,5	36,5	94,3	0,0	0,0

Izvor: Direkcija za finansije Brčko distrikta

BiH: konsolidirano**Tabela 11: Konsolidirano BiH (u mil. KM)**

BiH	Izvršenje 2022	Plan 2023	Plan 2024	Projekcija 2025	Pojekcija 2026
Prihodi	18.341,5	20.233,0	21.771,2	22.932,3	24.293,6
Poreski prihodi	9.885,2	10.694,2	11.372,7	11.900,9	12.467,0
Indirektni porezi	7.932,1	8.406,4	8.844,5	9.182,5	9.542,9
Direktni porezi	1.900,9	2.221,6	2.448,0	2.629,9	2.830,1
Ostali poreski prihodi	52,3	66,2	80,2	88,4	94,1
Doprinosi	6.446,6	7.359,1	8.110,6	8.802,8	9.554,9
Grantovi i transferi	72,3	84,2	84,8	83,7	75,7
Ostali prihodi	1.937,4	2.095,5	2.203,1	2.144,9	2.195,9
Rashodi	18.130,2	20.661,4	22.670,7	23.042,0	24.530,9
Bruto plate i naknade	4.698,9	5.313,2	5.646,6	5.644,1	5.689,7
Izdaci za materijal i usluge	2.996,4	3.387,1	3.282,1	3.312,3	3.376,3
Kamate	275,4	399,9	493,6	552,1	597,5
Subvencije, socijalna davanja i transferi	7.939,0	8.907,9	10.226,6	10.698,0	11.659,8
Ostali rashodi	621,8	797,7	1.073,4	1.062,0	1.194,8
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	1.598,8	1.855,6	1.948,4	1.773,6	2.012,7
Bilans	211,3	-428,4	-899,5	-109,7	-237,3
Finansiranje	-211,3	428,4	899,5	109,7	237,3
Domaće	159,5	663,2	261,7	-96,7	-40,4
Otplata unutrašnjeg duga	-587,2	-789,8	-947,7	-925,8	-905,5
Ostalo (+/-)	746,6	1.452,9	1.209,4	829,1	865,1
Vanjsko	-66,2	-147,5	735,7	322,6	314,7
Povlačenje ino kredita	672,2	1.348,5	1.996,8	1.353,1	1.760,1
Otplata glavnice ino kredita	-738,4	-1.495,9	-1.261,1	-1.030,5	-1.445,4
Statistička razlika i nepokriveni višak rashoda	-304,6	-87,4	-97,8	-116,2	-37,0

Izvor: Računice Savjetodavne grupe Fiskalnog vijeća BiH

Gornje granice zaduženja budžeta

Ograničenja iznosa duga na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini utvrđena su zakonima, i to:

- Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 52/05),
- Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 71/12, 52/14, 114/17, 131/20, 28/21 i 90/21), i
- Zakonom o dugu, zaduživanju i garancijama u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 86/07).

Republika Srpska

Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 71/12, 52/14, 114/17, 131/20, 28/21 i 90/21) utvrđeno je da javni dug Republike Srpske (dug Republike Srpske, dug jedinica lokalne samouprave i dug fondova socijalne sigurnosti) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 55% BDP-a ostvarenog u toj godini (u 2024. godini: 9.106,9 mil. KM⁶⁵), dok ukupan dug Republike Srpske (javni dug Republike Srpske, dug javnih preduzeća, Investicijsko-razvojne banke Republike Srpske i institucija javnog sektora) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 60% BDP-a ostvarenog u toj godini (u 2024. godini: 9.934,8 mil. KM). Zakonom o dopunama Zakona o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 52/14) definirano je da se dug nastao po osnovu zaduženja za finansiranje sanacije štete iz Jedinstvenog registra, propisanog u Zakonu o fondu solidarnosti za obnovu Republike Srpske, izuzima iz ograničenja koja su propisana za ukupan i javni dug Republike Srpske.

Federacija BiH

Ukupan prihod gradova i općina u Federaciji Bosne i Hercegovine ostvaren u 2022. godini iznosi 1.139,0 mil. KM. Gradovi i općine se, u skladu sa odredbama Zakona o dugu, zaduživanju i garancijama, mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja zaduženja iznos servisiranja duga koji dospijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije grada i općine, ne prelazi 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. Deset posto (10%) prihoda općina i gradova ostvarenih u 2022. godini iznosi 113,9 mil. KM, što predstavlja zakonsko ograničenje ukupnog godišnjeg servisiranja obaveza svih gradova i općina, s tim što se svaki grad/općina pojedinačno može zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga koji dospijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije grada/općine, ne prelazi 10% prihoda konkretnog grada/općine ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Ukupan prihod kantona u Federaciji BiH ostvaren u 2022. godini iznosi 3.293,5 mil. KM. Kantoni se, u skladu s odredbama Zakona o dugu, zaduživanju i garancijama, mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga za ukupan unutrašnji i vanjski dug i garancije kantona koje dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije kantona, ne prelaze 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini i u okvirima ukupnih ograničenja. Deset posto (10%) prihoda kantona ostvarenih u 2022. godini iznosi 329,3 mil. KM, što predstavlja iznos ukupnog mogućeg godišnjeg servisiranja svih dugova (obaveza) kantona, s tim što se svaki kanton pojedinačno može zadužiti ukoliko u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos

⁶⁵ Procijenjeni BDP Republike Srpske za 2024. godinu iznosi 16.558 miliona KM (Program ekonomskih reformi Republike Srpske za period 2024-2026. godina).

servisiranja duga za ukupan unutarnji i vanjski dug i garancije koje dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije kantona, ne prelaze 10% prihoda konkretnog kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Konsolidirani prihod Federacije BiH i kantona u 2022. godini iznosi 8.089,8 mil. KM, od čega:

Federacija BiH 4.796,3 mil. KM

Kantoni 3.293,5 mil. KM

Federacija se može dugoročno zadužiti ukoliko iznos servisiranja duga za ukupan unutarnji i vanjski dug i garancije koje dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije Federacije, zajedno sa ograničenjima iznosa duga kantona ne prelaze 18% konsolidiranih prihoda Federacije i kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. Godišnje servisiranje duga Federacije i kantona može iznositi maksimalno 18% konsolidiranih prihoda Federacije i kantona ostvarenih u 2022. godini, odnosno do 1.456,2 mil. KM (18% od 8.089,8). Godišnji servis duga u 2023. godini svih nivoa vlasti u Federaciji BiH može iznositi do 1.570,1 mil. KM godišnje, od čega:

- servis duga općina i gradova do 113,9 mil KM (10% u odnosu na ukupan prihod u 2022. godini)
- servis duga kantona do 329,3 mil. KM (10% u odnosu na ukupan prihod kantona u 2022. godini)
- servis duga Federacije BiH do 1.126,9 mil KM, što predstavlja razliku između 1.456,2 mil. KM (koliko iznosi 18% konsolidovanih prihoda Federacije BiH i Kantona iz 2022. godine) i 329,3 mil. KM (što je 10% prihoda kantona ostvarenih u 2022. godini).